

**NUORTEN AIKUISTEN ARJENHALLINTATAITOJEN
KEHITTYMINEN MERIHEIMO-HANKKEEN
PURJEHDUKSILLA**

**Henni Rajala
Maisterintutkielma
Yhteiskuntapolitiikka
Yhteiskuntatieteiden
ja filosofian laitos
Humanistis-
yhteiskuntatieteellinen
tiedekunta
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2020**

TIIVISTELMÄ

NUORTEN AIKUISTEN ARJENHALLINTATAITOJEN KEHITTYMINEN MERIHEIMO-HANKKEEN PURJEHDUKSILLA

Henni Rajala

Yhteiskuntapolitiikka

Maisterintutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Sakari Taipale

Kevät 2020

Sivumäärä: 82 sivua

Tässä tutkimuksessa tutkimustehtävänä on selvittää, ovatko Meriheimo-hankkeen purjehdukset kehittäneet nuorten aikuisten arjenhallintataitoja ja mitkä tekijät ovat vaikuttaneet mahdolliseen taitojen kehitykseen. Meriheimo-hankkeessa tähdätään 18–30-vuotiaiden elämänhallinnan, asumis- ja työelämätaitojen vahvistamiseen seikkailukasvatuksen ja sail training -menetelmän avulla. Lisäksi nuoret saavat palveluohjausta. Tutkimuksen laajempi teema on nuorten asunnottomuuden ennaltaehkäisy. Tutkimustehtävää selvittää kaksi tutkimuskysymystä: 1. Minkälainen oli purjehdukselle osallistuneiden lähtötilanne arjenhallinnan näkökulmasta ennen purjehdusta? ja 2. Ovatko Meriheimopurjehdukset kehittäneet osallistujien arjenhallintataitoja ja mitkä tekijät ovat vaikuttaneet mahdolliseen muutokseen?

Tutkimusaineisto koostuu neljästä eri lomakekyselystä (N=30, N=29, N=38 ja N=30), joihin ovat vastanneet Meriheimopurjehduksille vuonna 2018 osallistuneet nuoret aikuiset. Kahteen lomakkeeseen on vastattu ennen purjehdusta ja kahteen sen jälkeen. Aineistossa esiintyy sekä avoimia että strukturoituja kysymyksiä. Analyysissa on hyödynnetty teoriaohjaavaa sisällönanalyysia avovastausten kohdalla. Sisällönanalyysia tukee aineiston määrällinen informaatio, jota on tarkasteltu seuraamalla eri väittämien saamia arvoja ennen ja jälkeen purjehduksen. Tutkimuksen lähtökohtana toimii ennaltaehkäisevän asunnottomuustyön näkökulma ja teoreettiskäsitteellinen viitekehys rakentuu sosiaalipedagogiikasta sekä elämänhallinnan ja arjenhallinnan käsitteistä.

Tutkimuksen tulokset osoittavat viitteitä siitä, että arjenhallintataitojen voidaan nähdä kehittyneen Meriheimopurjehduksilla. Purjehdusten ja talvitoiminnan myötä nuoret saivat uusia ystäviä, mielekästä tekemistä ja jatkuvuutta ihmissuhteisiin ja elämään. Lisäksi useat nuoret kokivat voimaantumisen kokemuksia. Tuloksissa korostui etenkin Meriheimoyhteisön vaikutus. Purjehdukset ovat tarjonneet nuorille turvallisen, hyväksyvän ja kannustavan ympäristön, jossa mahdollistui rakentavien vuorovaikutussuhteiden ja -taitojen kehittyminen. Kaiken kaikkiaan tutkimukseni osoitti, että purjehduksilla on ollut suuri merkitys ja positiivinen vaikutus nuorten elämään arjenhallinnan näkökulmasta tarkasteltuna.

Avainsanat: Asunnottomuuden ennaltaehkäisy, arjenhallinta, elämänhallinta, Meriheimo, seikkailukasvatus, sail training, yhteisöllisyys

Sisällys

1	JOHDANTO	3
1.1	Taustaa	3
1.2	Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset	4
1.3	Tutkimuksen rakenne	5
2	ASUNNOTTOMUUS	6
2.1	Asunnottomuuden käsitteestä	6
2.2	Asunnottomuuden vähentäminen ja ennaltaehkäisy	8
2.3	Asunnottomuus tänään	11
2.4	Nuoruus elämänvaiheena ja nuorten asunnottomuus	12
2.5	Katsaus aikaisempiin tutkimuksiin	14
2.5.1	Tutkimukset nuorten asunnottomuudesta ja sen ennaltaehkäisystä	15
2.5.2	Meriheimo-hankkeesta tehdyt opinnäytetyöt	19
3	TAVOITTEENA PAREMPI ARKI	21
3.1	Elämänhallinta ja arjenhallinta	21
3.2	Arjenhallinnan malli	23
3.3	Sosiaalipedagogiikka	26
3.4	Seikkailukasvatus	29
3.5	Sail training	31
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	33
4.1	Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset	33
4.2	Meriheimo – nuorten oma väylä! -hanke	33
4.3	Kvalitatiivinen tutkimus	35
4.4	Mixed methods research (MMR)	36
4.5	Aineiston kuvaus	38
4.6	Sisällönanalyysi	40
4.7	Aineiston analyysi	41
4.8	Eettinen pohdinta	45
5	OSALLISTUJIEN LÄHTÖTILANNE ENNEN PURJEHDUSTA	48
5.1	Mielekkään tekemisen ja rutiinien puutetta	48
5.2	Tavoitteena oppiminen, uusia ystäviä ja uusia kokemuksia	52
5.3	Arjen hyvinvointi	54
5.4	Onnistumisia, elämänmuutoksia ja arjen vastapainoa	55
6	ARJENHALLINTATAITOJEN KEHITYMINEN	57
6.1	Purjehduksella koetut haasteet	57
6.2	Rakentavaa vuorovaikutusta ja käytännön taitojen oppimista	60
6.3	Meriheimo merkityksellisenä oppimisalustana	62
6.4	Meriheimo yhteisöllisyyttä lisäävänä ja voimaannuttavana kokemuksena	69
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	73
	LÄHTEET	78

1 JOHDANTO

1.1 Taustaa

Asunnottomuus on vakava yhteiskunnallinen ongelma, jossa on kyse äärimmäisestä huonosuuden kasautumisesta. Asunnottomuuden taustalla vaikuttaa usein mitä moninaisemmat syyt. Asunnottomuus ei ole kenenkään ominaisuus, vaan se on tila, johon asunnoton on ajautunut monien ongelmien saattelemana. Laaja-alaisen ja systemaattisen työn tuloksena Suomi on tällä hetkellä ainoa EU-maa, jossa asunnottomuutta kokevien määrä laskee (Y-Säätiö 2017; Karppinen 2020, 2). Huomio on siten kiinnittynyt yhä vahvemmin asunnottomuuden ennaltaehkäisyyn ja niihin riskitekijöihin, jotka voivat johtaa asunnon menettämiseen tai siihen, ettei saa asuntoa. Ympäristöministeriö (2019) tuo julkaisussaan esille, että asunnottomuusriski kohdistuu etenkin syrjäytymisvaarassa oleviin nuoriin. Oman tutkimukseni tavoitteena on siten tarkastella nuorten asunnottomuuden ennaltaehkäisyä. Tarkastelun kohteena on Meriheimo-hanke, jossa hyödynnetään seikkailukasvatus ja sail training -menetelmiä. Kohderyhmänä ovat siis nuoret, joista kukaan ei ole asunnoton, mutta joilla on elämässään meneillään jonkinlainen muutos- tai itsenäistymisvaihe.

Vaikka Suomessa on saatu asunnottomien määrä laskuun, on vielä paljon työtä tehtävänä. Asunnottomuusilmiön monimuotoistumisen vuoksi on edelleen olemassa erilaisia näkökulmia, joita on nostettava aktiivisesti esiin asunnottomuudesta puhuttaessa ja sitä tutkiessa. Karppinen (2020, 2) sanookin, että asunnottomuuden ennaltaehkäisyn ja asunnottomuuden poistaminen strategiat eivät ole vielä tarpeeksi vakiintuneita kuntien toiminnassa. Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman (2019, 55) mukaan asunnottomuuden poistamisessa pyritään panostamaan ennaltaehkäiseviin toimiin, joiden painopistealueena ovat nuoret sekä maahanmuuttajat. Lisäksi ohjelmassa esitetään tavoitteeksi vähentää nuorten syrjäytymistä. Tämä toteutetaan muun muassa edistämällä nuorten työllisyyttä ja mielenterveyttä sekä vahvistamalla Ohjaamo-toiminnassa talous- ja työelämätaitojen kehittämistä. Nuorten osallisuutta pyritään kasvattamaan. (Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelma 2019, 175.)

Nuorisoasuntoliiton verkkosivuilla julkaistussa artikkelissa ”Onko nuorten asunnottomuus tullut jäädäkseen” (17.10.2019) avataan ilmiötä tarkemmin (Nuorisoasuntoliitto 2019).

Vaikka Suomessa tehty asunnottomuustyö on tuottanut tuloksia, jäävät nuoret, alle 25-vuotiaat usein hyvien tulosten tavoittamattomiksi. Nuorten kohdalla asunnottomuus on usein niin sanottua piiloasunnottomuutta eli tuttavien luona majoittumista, mikä vaikeuttaa heidän todellisen tilanteensa näkyväksi tulemista. Nuoret asunnottomat jäävät siten herkästi tilastoinnin, mutta myös samalla yhteiskunnan turvaverkon ulkopuolelle. Erittäin hankalaksi tilanne kärjistyy, kun nuori putoaa syystä tai toisesta yhteiskunnan ulkopuolelle eikä häneen pystytä luomaan yhteyttä. (Nuorisoasuntoliitto 2019.)

Nuorten asunnottomuuteen johtavat syyt ovat moninaisia. Nuorisoasuntoliiton (2019) artikkelin mukaan nuorten asunnottomaksi ajautuminen voi olla seurausta palveluiden heikosta saavutettavuudesta, päihde- ja mielenterveysongelmista, joihin ei saada apua, taloudenhallinnan haasteista ja ylivelkaantumisesta, asumisen taitojen puutteesta sekä kyvyttömyydestä hoitaa omia asioitaan. Asunnottomuutta pitkittää myös yhteiskunnan rakenteelliset ongelmat, kuten kohtuuhintaisten asuntojen puute, vuokravelkamerkinnät ja asumisen aikaisten palveluiden puute (Nuorisoasuntoliitto 2019). Ennaltaehkäisevissä toimissa tulisi siten kiinnittää vahvemmin huomiota erilaisiin elämänhallintaa vahvistaviin toimenpiteisiin sekä tarvittavan tuen mahdollistamiseen.

Kaiken kaikkiaan nuorten asunnottomuuden ennaltaehkäisyyn tulisi kiinnittää yhteiskuntapoliittisessa keskustelussa enemmän huomiota, sillä kyse on sekä tärkeästä syrjäytymistä estävästä toimesta että laajemmin ihmisen perusoikeuksien toteuttamisesta eli asumisen turvaamisesta. Ilman asuntoa on lähes mahdotonta hallita muita elämän osa-alueita, kuten huolehtia omasta terveydestä, sosiaalisista suhteista tai taloudesta sekä integroitua yhteiskuntaan (ks. esim. Lehtonen & Salonen 2008, 10, 20). Nuorten asunnottomuuden ennaltaehkäisy linkittyy siis monipuolisesti erilaisiin tutkimuskeskusteluihin kuten asunnottomuuskeskusteluun, nuorisotutkimukseen ja syrjäytymiskeskusteluun sekä yhteiskuntapoliittiseen hyvinvointitutkimukseen.

1.2 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tavoitteena on tarkastella nuorten asunnottomuuden ennaltaehkäisyä seikkailukasvatuksen ja sail training -menetelmän näkökulmasta. Tutkimustehtäväni on selvittää, ovatko nuorten aikuisten arjenhallintataidot kehittyneet Meriheimo-hankkeen

purjehduksilla ja mitkä tekijät ovat vaikuttaneet mahdolliseen taitojen kehitykseen. Tutkimustehtävää selvitän tutkimuskysymyksilläni, jotka ovat

1. Minkälainen oli purjehdukselle osallistuneiden lähtötilanne arjenhallinnan näkökulmasta ennen purjehdusta?
2. Ovatko Meriheimopurjehdukset kehittäneet osallistujien arjenhallintataitoja ja mitkä tekijät ovat vaikuttaneet mahdolliseen muutokseen?

Tutkimuksen lähtökohtana on ennaltaehkäisevän asunnottomuustyön näkökulma, joka Meriheimo-hankkeessa on toteutunut seikkailukasvatuksen ja sail training -menetelmän avulla. Teoreettiskäsitteellisenä viitekehystenä toimii sosiaalipedagogiikka sekä elämänhallinnan ja arjenhallinnan käsitteet.

1.3 Tutkimuksen rakenne

Tässä johdantokappaleessa avaan lyhyesti tutkimukseni lähtökohtia ja tutkimukseni tavoitetta. Luvussa 2 paneudun syvemmin tutkimuksen laajempaan teemaan eli asunnottomuuteen. Tarkastelen ensimmäisenä asunnottomuuden käsitettä ja sen saamia muotoja kotimaassa ja kansainvälisesti. Tämän jälkeen siirryn kuvaamaan asunnottomuuden poistamista ja sitä, miten Suomessa on siirrytty kohti ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä ja niihin panostamista. Lopuksi kuvailen asunnottomuuden ilmiötä nuoruuden ja nuorten näkökulmasta ja esittelen keskeisimmät aikaisemmat tutkimukset sekä Meriheimo-hankkeesta tehdyt opinnäytetyöt. Luvussa 3 siirryn tarkastelemaan tutkimukseni teoreettiskäsitteellistä viitekehystä, joka rakentuu elämänhallinnan ja arjenhallinnan käsitteistä ja sosiaalipedagogiikasta. Tärkeässä roolissa tutkimuksessani ovat myös seikkailukasvastus ja sail training, joiden peruseriaatteet kuvailen luvun 3 lopuksi.

Teoreettiskäsitteellisen viitekehysten jälkeen siirryn kuvailemaan oman tutkimukseni toteutusta luvussa 4. Alkuun esittelen tutkimustehtävän ja sitä selvittävät tutkimuskysymykset. Tämän jälkeen kuvailen tarkasteluni keskiössä olevan Meriheimo-hankkeen ja sen, miten tutkimukseni hankkeeseen liittyen lähti liikkeelle. Esittelen myös käyttämäni aineiston ja tutkimusmenetelmät sekä pohdin tutkimuseettisiä kysymyksiä. Tutkimukseni tulokset raportoin luvuissa 5 ja 6. Viimeiseksi luvussa 7 käyn läpi tutkimukseni keskeisimpiä tuloksia ja kerron johtopäätökset. Johtopäätöksissä esitän myös tutkimukseni luotettavuuteen ja sen rajoitteisiin liittyvää pohdintaa.

2 ASUNNOTTOMUUS

2.1 Asunnottomuuden käsitteestä

Asunnon on ymmärretty kuuluvan ihmisen elämän perusedellytyksiin jo varhaisessa sosiaalipolitiikassa (Kuusi 1961). Asunto ja asuminen ovatkin ihmisen perusoikeuksia ja tarpeita, eikä asumista voida erottaa ihmisen elämäkokonaisuudesta (Lehtonen & Salonen 2008, 10). Asunto on välttämätön perusta ihmisen autonomiselle ja ihmisarvoiselle elämälle (Granfelt 1998, 76). Asuminen ja asunnottomuus ovat siten myös keskeisiä yhteiskuntapoliittisen tarkastelun kohteita.

Asunnottomuuden käsitettä on vaikeaa selittää yksiselitteisesti, sillä ilmiö on saanut ajasta ja paikasta riippuen hyvinkin erilaisia sisältöjä (Granfelt 1998, 46). Tarkkaa määrittelyä hankaloittaa käsitteen tulkinnanvaraisuus. On varsin yleistä, että asunnottomuus nähdään edelleen vain kadulla tai yömajassa yönsä viettävän henkilön tilana, mutta todellisuudessa tämä käsitys on kapea eikä kuvaa sitä todellisuutta, jota asunnottomuus voi olla. Piiloasunnottomuus vaikeuttaa ongelman hahmottamista ja tilastointia vielä lisää, sillä nämä ihmiset majailevat tuttavien tai sukulaistensa luona. Suomessa piiloasunnottomuus on varsin yleistä ja se koskettaa etenkin nuoria ja naisia. (Granfelt 1998, 48–49; Fröjd, Marttunen & Kaltiala-Heino 2012, 232).

Asunnottomuutta käsitteenä tulee tarkastella hieman syvällisemmin, jotta voidaan ymmärtää mitä se todellisuudessa tarkoittaa. Asunto on jotakin fyysistä: tila, jossa on seinät, lattia ja katto. Toisin kuin asunnolla termillä koti on paljon laajempi merkitys: siihen liittyy vahvasti yksilön subjektiivinen kokemus. Tämän vuoksi on tärkeää erottaa nämä kaksi termiä toisistaan. Suomessa puhutaan usein asunnottomuudesta, vaikka todellisuudessa termi kodittomuus voisi olla asunnottomuuden tilaa paremmin kuvaava ilmaisu. Riitta Granfeltin (1998, 47) mukaan kodittomuuden käsite ymmärretään laajemmin, sillä se kattaa ihmisen subjektiivisen hyvinvoinnin. Asunnottomuus voidaan siis nähdä materiaalistien resurssien puutteena, kun taas kodittomuus riippuu siitä, millaisia subjektiivisia kokemuksia johonkin tiettyyn konkreettiseen tilaan liitetään (Lehtonen & Salonen 2008, 20). Voidaan siis ajatella, että kodittomuus on luonteeltaan jotakin yleisempää ja teoreettisempaa kuin asunnottomuus (Granfelt 1998, 47). Huomionarvoista on, että englannin kielellä asunnottomuudesta

puhutaan termillä ”homelessness”, joka kääntyy suomen kielellä nimenomaan kodittomuudeksi.

Asumisen rahoittamis- ja kehittämiskeskus ARA:n (2018) määritelmän mukaisesti Suomessa asunnottomiksi lasketaan ne henkilöt, joilla ei ole asuntoa ja jotka elävät joko 1. ulkona, porrashuoneissa tai niin sanotuissa ensisuojuissa, 2. asuntoloissa tai majoitusliikkeissä, 3. tilapäisesti erilaisissa laitoksissa, kuten kuntouttavissa yksiköissä tai hoito- ja huoltokodeissa, tai 4. tilapäisesti tuttavien tai sukulaisten luona asunnon puutteen vuoksi. Tämä määritelmä on varsin laaja, mikäli sitä tarkastellaan kansainvälisessä kontekstissa.

OECD:n (2020) raportin mukaan eri maissa ihminen mielletään asunnottomaksi varsin erilaisin kriteerein. Useassa maassa, kuten esimerkiksi Yhdysvalloissa, Japanissa ja monissa Euroopan maissa asunnottomaksi mielletään vain ne henkilöt, jotka asuvat kadulla tai muulla julkisella paikalla, ensisuojuissa tai muussa hätämajoituksessa. Euroopan unioni (2019, 18) taas käyttää jaottelua primääriseen ja sekundääriseen asunnottomaan: primäärinen tarkoittaa henkilöä, joka asuu kadulla ilman suojaa, ja sekundäärinen henkilöä, joka liikkuu jatkuvasti väliaikaisten asumisjärjestelyiden parista toiseen. Kaiken kaikkiaan mitään yksiselitteistä määritelmää eri maiden välillä ei ole olemassa. Tämä myös vaikeuttaa asunnottomuuden tilastointia. (OECD 2020, 4.) Tässä tutkielmassa asunnottomuus ymmärretään suomalaisen kontekstin mukaisesti eli ARA:n (2018) tarjoaman laajan näkökulman mukaisena. Silloin ymmärretään, että ilmiö sisältää paljon muutakin kuin vain katuasunnottomuuden.

Seuraavaksi käsittelen lyhyesti sitä, miten Suomessa on viime vuosikymmeninä vähennetty asunnottomuutta sekä siirrytty tarkastelemaan myös ennaltaehkäisyä. Tämän jälkeen siirryn kuvailemaan ilmiötä etenkin nuoruuden elämänvaiheen ja nuorten kontekstista. Tarkoitukseni on avata elämänvaiheen erityispiirteitä ja sitä riskiä, joka johtaa pahimmillaan asunnottomuuden kokemiseen. Viimeiseksi tässä luvussa esittelen aikaisempia tutkimuksia asunnottomuudesta sekä Meriheimo-hankkeesta tehtyjä opinnäytetöitä.

2.2 Asunnottomuuden vähentäminen ja ennaltaehkäisy

Suomi on ollut viime vuosikymmeninä maailmanlaajuisesti yksi asunnottomuuden vähentämisen mallimaita. Näin ei kuitenkaan aina ole ollut, vaan Suomessa on edetty asteittain kohti asunnottomuuden vähentämistä ja poistamista kokonaan. Taustalla vaikuttaa sosiaalipolitiikan muutos sotien jälkeisessä yhteiskunnassa.

1940-luvun lopulla suomalainen sosiaalipolitiikka laajeni, sillä sotien jälkeisessä yhteiskunnassa tarvittiin toimenpiteitä muun muassa perhepolitiikkaan sekä asutus- ja asumispolitiikkaan. Siirtymä köyhäinhoidosta laajempaan sosiaaliturvaan tapahtui kuitenkin vasta 1960-luvun loppupuolella. (Karjalainen 2018, 45.) 1950-luvulla asunnottomuuteen vaikutettiin ensisijaisesti perhepolitiikan keinoin, kun taas yksinäisten asunnottomuus otettiin huomioon näkyvimmin irtolais- ja päihdehuollon yhteydessä. Tuohon aikaan sosiaalisia ongelmia hoidettiin kovan kontrollin keinoin, joka osaltaan aiheutti järjestelmien ulkopuolelle putoamista. (Karjalainen 2018, 51.) Sotien jälkeisessä yhteiskunnassa ei siis annettu kovinkaan suurta painoarvoa yksinäisten ihmisten asunnottomuudelle, vaan se nähtiin kuuluvan esimerkiksi päihderiippuvaisten ilmiöksi.

Sosiaalihuollon toimintaperiaatteita kritisoitiin, mutta myös sen asema alkoi muovaantua 1960-luvulle tullessa (Karjalainen 2018, 56). Uudenlaista sosiaalipoliittista näkökulmaa tarjosi 1960-luvun alkupuolella Pekka Kuusi (1961), joka teoksessaan *60-luvun sosiaalipolitiikka* esitteli sosiaalipolitiikan keskeisenä välineenä yhteiskunnan taloudellisen kasvun turvaajana sekä ihmisten inhimillisten vaikeuksien vähentäjänä. Samoihin aikoihin huoltoapua alkoivat saamaan myös yksinäiset, nuoret, työttömät ja sosiaalisia ongelmia omaavat. Leimaavat ja tahdonvastaiset toimenpiteet alkoivat kuitenkin olla ongelma kansalaisten keskuudessa, joten uudistuksia tarvittiin. (Karjalainen 2018, 56.) Sosiaalihuollon köyhäinhoidon leima alkoi hälventyä, kun vuonna 1968 sosiaalihuollon periaatekomitea määritteli toimintaperiaatteet uudelle sosiaalipalvelujärjestelmälle. Uuden järjestelmän tavoitteeksi asetettiin kansalaisten kuntoutuminen niin, että heillä on kyky hallita omaa elämäänsä, mutta myös avun saaminen ongelmallisessa elämäntilanteessa mahdollistetaan. (Karjalainen 2018, 57.)

1980-luvulla asunnottomuuden ilmiö koki perustavanlaatuisia muutoksia, kun asuminen ja asuntopolitiikka otettiin tarkastelun keskiöön. Yömajat ja asuntolatyyppiset väliaikaisratkaisut ymmärrettiin ongelmia ylläpitäviksi, ellei jopa kasvattaviksi tekijöiksi, ja

niiden alasajo alkoi. (Fredriksson 2018, 73.) Useita muitakin toimenpiteitä tehtiin asunnottomuuden lieventämiseksi; esimerkiksi luotiin uusia rahoituskeinoja, uudistettiin säädöksiä, määritettiin eri vastuutahot ja kehitettiin ohjausvälineitä. Tuki- ja palveluasuminen monimuotoistui ja lisääntyi ja asunnottomat alkoivat järjestäytymään sekä tekemään edunvalvontatyötä. Vaikka asunnottomuuden poistaminen kirjattiin ensimmäistä kertaa hallitusohjelman tavoitteeksi, oli monen järjestön ja kolmannen sektorin toimijan rooli palvelujen tuottamisessa ja ongelmien ratkaisemisessa varsin keskeinen. (Fredriksson 2018, 73.)

Vuoden 1987 jälkeen asunnottomuus kääntyi vihdoinkin laskuun. Tämän taustalla vaikutti se, että etenkin pääkaupunkiseudun asuntojen hinnat olivat nousseet ja sen vuoksi asuntopolitiikka nousi kansalliseksi kysymykseksi 1980-luvun loppupuolella. Edullisten vuokra-asuntojen tarjontaa lisättiin muun muassa kunnostamalla ja rakentamalla valtion tukemia vuokra-asuntoja. Lama-aikana asunnon menettämistä ja siten uusien asunnottomien synnyttämistä esti ansiosidonnainen työttömyysturva sekä asumis- ja toimeentulotuki. (Fredriksson 2018, 85–90.) Vaikka asunnottomuuden ilmiöön oli nyt kiinnitetty yhä enemmän huomiota ja asunnottomuus saatu huimaan laskuun, oli kehitys hidastunut. Vuosituhannen taitteessa asunnottomien määrä alkoi jopa lisääntyä. Asunnottomuuden vähentämishjelma 2001–2003 sai kuitenkin epäsuotuisan kehityksen pysähtymään ja asunnottomien määrän muuttumaan taas laskusuuntaiseksi. (Nimi Ovesa -raportti 2007, 4.)

Vuonna 2007 alkoi kehittyä suomalainen asunto ensin -malli, jonka periaatteellista sisältöä hahmoteltiin ensimmäisen kerran Ympäristöministeriön nimittämän työryhmä viisaiden ”Nimi Ovesa” -hankkeen mietinnöissä (Fredriksson & Kaakinen 2018, 115). Hankkeen tehtävänä oli arvioida Suomessa esiintyvää asunnottomuutta sekä erilaisten palveluketjujen toimivuutta ja kustannustehokkuutta etenkin pitkäaikaisasunnottomuuden näkökulmasta. Keskeistä oli luoda ratkaisuja ja toimintamalleja pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämiseen ja ennaltaehkäisyyn. (Nimi Ovesa -raportti 2007, 2.) Ehdotuksissa korostui asunto ensin -ajattelu asunnon ”ansaitsemisen” sijaan (Fredriksson & Kaakinen 2018, 115).

Asunto ensin -periaate on siis asunnottomuustyön malli, jossa asunnon hankkiminen on ensisijaisena tavoitteena muihin tukitoimenpiteisiin nähden (Asunto Ensimmäinen -sivusto 2018a). Mallin mukaisesti tehty työ nojaa neljään periaatteeseen, jotka ovat 1. asunto mahdollistaa itsenäisen asumisen, 2. valinnanvapauden kunnioittaminen, 3. asukkaan kuntouttaminen ja voimaannuttaminen ja 4. yhteisöön ja yhteiskuntaan integroituminen (Y-Säätiö 2017, 15).

Asunto ensin -mallin läpimurto tarkoitti Suomessa Fredrikssonin (2018, 74) mukaan ennennäkemätöntä muutosprosessia, jonka avain oli monitahoisen toimijaverkon sitoutuminen ohjelmaan ja sen konkreettisiin tavoitteisiin sekä niiden toteuttamiseen.

Vuosina 2008–2015 Suomessa vähennettiin asunnottomuutta pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishojelmien eli PAAVO-ohjelmien avulla. Näiden ohjelmien aikana pitkäaikaisasunnottomuus laski noin 35 %, joka vastasi noin 1345 henkilöä. Ongelmaksi kuitenkin muodostui, että palvelujärjestelmä ei huomionnut tarpeeksi paljon asunnottomuuteen johtavia syitä ja riskitekijöitä. Tämän vuoksi huomiota alettiin kiinnittämään enemmän asunnottomuuden varhaiseen tunnistamiseen ja sen ennaltaehkäisyyn. (Karppinen 2018, 2.) PAAVO-ohjelmien jatkoksi käynnistettiin AUNE-ohjelma eli asunnottomuuden ennaltaehkäisyyn toimenpideohjelma, jonka toimintakausi oli 2016–2019. AUNE-ohjelman tavoitteena oli jatkaa asunnottomuuden vähentämistä panostamalla ennaltaehkäisyyn ja torjumalla asunnottomuuden uusiutumista esimerkiksi uudistamalla palvelujärjestelmää asiakaslähtöisemmäksi ja ennaltaehkäisevämmäksi. (Karppinen 2018, 3.)

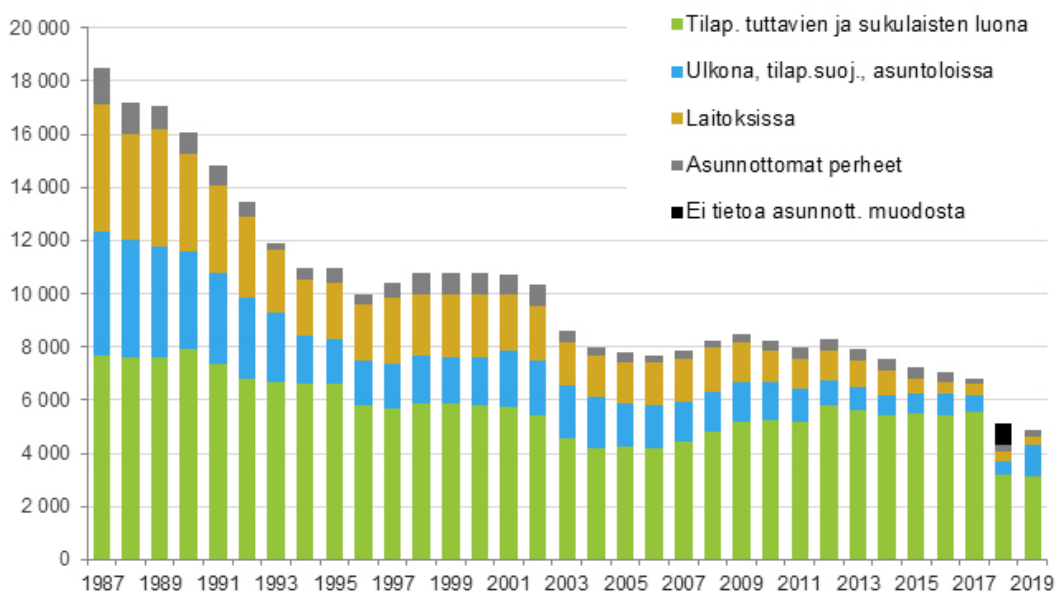
AUNE:ssa asunnottomuuden ennaltaehkäisy jäsentyy kolmeen eri kategoriaan eri toimintatapojen mukaisesti. Asumisen aikana toteutettavaa asumisen jatkuvuuden turvaamista tehdään huomioimalla asunnottomuuden riskejä, kuten kertyvä vuokraelka tai muut maksuvaikeudet. Asukasta voidaan tukea esimerkiksi vuokran maksun hoitamisessa. Toinen kategoria sisältää asunnottomuuden aikana tehtävää työtä, kuten yösijan järjestäminen tai asunnottoman muiden tarpeiden tyydyttämisestä huolehtiminen. Kolmas kategoria sijoittuu asunnottomuuden jälkeiseen aikaan, jolloin pyritään ehkäisemään asunnottomuuden uusiutuminen. Tässä kategoriassa tehty työ voi olla esimerkiksi asukkaan osallisuuden edistämistä, jotta kyseinen henkilö voi kokea kiinnittymistä johonkin yhteisöön ja laajemmin yhteiskuntaan. (Ympäristöministeriö 2019, 47.)

AUNE:n tarkoituksena on olla osa laajempaa syrjäytymisen torjuntatyötä. Ympäristöministeriön (2019, 48) mukaan asunnottomuuden ehkäisy on laaja kokonaisuus erilaisia toimenpiteitä, jotka liittyvät asuntotuotantoon ja vuokraustoimintaan, asumiseen ja arjenhallintaan sekä näitä tukeviin palveluihin, työllisyyteen ja yksilön taloudenhallintakykyihin sekä perheiden hyvinvointiin ja kotoutumiseen. Käytännössä AUNE:a toteutetaan yhteistyössä eri järjestöjen ja kaupunkien kanssa ja ohjelman tavoitteiden mukaisia hankkeita on lukuisia. Hankkeiden teemat vaihtelevat riippuen niin

kohderyhmästä kuin toteutustavastakin. Asunto Ensin -sivustolla (2018b) on löydettävissä kootusti kaikki AUNE-hankkeet. Oman tutkimuksen tarkastelun kohteena oleva Meriheimo-hanke on yksi näistä AUNE:n hankkeista.

2.3 Asunnottomuus tänään

ARA:n (2020) tuorein selvitys asunnottomista Suomessa kertoo, että asunnottomuus jatkaa edelleen vähenemistään. Tilastojen (kuvio 1) mukaan koko maassa oli vuoden 2019 lopussa 4600 asunnotonta, joista reilu kolmasosa oli Helsingissä (36 %) ja hieman yli puolet pääkaupunkiseudulla (52 %). Asunnottomuus on siis varsinkin kaupungeissa esiintyvä ilmiö ja ongelma keskittyy Suomessa pääkaupunkiseutuun (Lehtonen & Salonen 2008, 23; Y-Säätiö 2017, 95). Nuorten, alle 25-vuotiaiden osuus kaikista asunnottomista on tilastojen mukaan vajaa viidesosa (18 %). Muita riskiryhmiä ovat naiset (26 %) sekä maahanmuuttajataustaiset henkilöt (24 %). Tilastojen valossa voidaan todeta, että myös nuorten asunnottomuus on saatu laskusuuntaiseksi ja se laski viime vuoden aikana ensimmäistä kertaa alle tuhanteen. (ARA 2020.) Tilastojen tulkinnassa täytyy kuitenkin ottaa huomioon se, että Helsingissä on tarkennettu asunnottomuustilastointia vuonna 2018, jolloin sitä yhtenäistettiin muiden kaupunkien tilastointitapojen kanssa. Siten vuoden 2018 luvut eivät ole täysin vertailukelpoisia aikaisempien asunnottomuuslukujen kanssa. (Karppinen 2020, 33–34.)

Kuvio 1 Asunnottomien määrän lasku Suomessa v. 1987-2019 (ARA 2020)

Euroopan unionin tai OECD-maiden tasolla on haasteellista osoittaa tilastoja, sillä asunnottomuuden määritelmät vaihtelevat. Euroopan unionin (2019) mukaan jäsenmaissa on jatkuvasti nostettu esiin tilastoinnin vaikeus, jolloin tarkkaa lukua asunnottomista on ollut hankalaa antaa. Ongelmana on, että EU:n jäsenmaissa asunnottomuus hahmotetaan eri tavoin. Riskitekijät ovat kutakuinkin samanlaisia, mutta ne kohdistuvat eri maissa eri ryhmiin tai ilmenevät muuten eri tavoin. (Lehtonen & Salonen 2008, 34.)

Ilmiön keskittyminen kaupunkeihin voi johtua esimerkiksi korkeammista asumiskustannuksista ja kysynnästä, joka on vaikuttanut vuokratason nousuun. Toisaalta asunnottomuutta ei aiheuta pelkästään asuntojen puute. Ilmiön taustalla voi olla kirjava joukko erilaisia syitä, jotka ovat johtaneet asunnon menettämiseen tai siihen, ettei ole alun perinkään saanut omaa asuntoa. Asunnottomuus ei siis ole myöskään helposti ratkaistava yhteiskunnallinen ja sosiaalinen ongelma. Seuraavaksi siirryn kuvailemaan nuoruuden elämänvaiheen erityispiirteitä sekä nuorten asunnottomuutta.

2.4 Nuoruus elämänvaiheena ja nuorten asunnottomuus

Nuoruus on elämänvaihe, johon usein liittyy monenlaisia muutoksia ja epävarmuuksia. Nuoruuteen tyypillisesti kuuluvia muutoksia ovat esimerkiksi opintojen päättäminen tai koulutuksesta toiseen siirtyminen, työelämään siirtyminen, omaan kotiin muuttaminen, parisuhteen aloittaminen ja perheen perustaminen. Ihmisen elinkaaren kannalta nuoruuteen liittyy siis varsin paljon transiitioita, jotka vaativat nuorelta sopeutumiskykyä ja vastuunkantoa. Euroopan neuvoston (2016) mukaan tähän vaiheeseen ei ole tarpeeksi kiinnitetty huomiota yhteiskuntapolitiikassa. Transiitit voidaan ajatella varsin suoraviivaisena siirtymänä jostakin asiasta toiseen, kuten opinnoista työelämään tai lapsuudenkodista omaan kotiin. Tämä näkemys on kuitenkin huono kuvaamaan todellisuutta. Yleensä transiitit ovat pikemminkin sarja erilaisia tapahtumia ja pidempi prosessi, jonka aikana siirtymä tapahtuu (Holdsworth & Morgan 2005, 14, 21).

Nuoruuteen, ja toisaalta koko elämäntähtämykseen, liittyvistä transiitioista yhtenä suurimpana ja tärkeimpänä on nähty muuttaminen pois lapsuudenkodista omaan kotiin (Holdsworth & Morgan 2005, 20). Kansainvälisessä vertailussa suomalaiset nuoret muuttavat varsin varhaisessa vaiheessa pois kotoa (Myllyniemi 2016, 22). Ei ole kuitenkaan kovin mielekäästä

tarkastella ikää, jolloin nuori muuttaa omaan kotiin, sillä kyseessä on useimmin prosessi, jonka aikana itsenäistyminen asteittain tapahtuu. Esimerkiksi opiskelemaan lähtiessä nuori usein muuttaa pois kotoa, mutta palaa kotiin esimerkiksi viikonloppuisin ja loma-aikoina. (Holdsworth & Morgan 2005, 6–9, 14.) Opiskelemaan lähteminen ja sen yhteydessä tapahtuva kotoa poismuutto on vaihe, jossa nuori usein tarvitsee vielä tukea vanhemmiltaan. Yleisesti ottaen koulutuksesta toiseen siirtymiset ovat vaiheita, jolloin nuoret saattavat kohdata erilaisia hyvinvointiin liittyviä ongelmia. Nämä siirtymävaiheet ovat kriittisiä hetkiä, jolloin opinto-ohjauksen ja vanhempien tuella on suuri merkitys nuoren käsityksissä hänen omiin kykyihinsä vaikuttaa omaan elämäänsä. (Salmela-Aro & Tuominen-Soini 2013, 171–172.) Ohjaaminen ja tuki kriittisessä vaiheessa voi edistää nuoren elämänsuunnan muuttumista kohti parempaa. (Kostiainen & Laakso 2015, 87).

Siirtymä koulutuksesta työelämään on yksi tyypillinen transitio nuoren elämässä. Siirtymät opinnoista elämänvaiheeseen, jossa on kokoaikainen ja vakituinen työpaikka sekä pysyvä asumismuoto, on usein nuorelle stressaava niin taloudellisesti, sosiaalisesti ja psykologisestikin (Woodman & Wyn 2015, 79). Koulutustason nousu on tehnyt kouluttamattomien työllistymisestä yhä hankalampaa, mutta myös koulutettujen nuorten siirtymät työelämään ovat usein epävarmoja. Usein nuorille on tarjolla vain määräaikaista tai osa-aikaisia töitä, jolloin epävarmuus töistä ja niiden jatkuvuudesta on alati läsnä. Tyypillistä on vuorottelu työn ja työttömyyden välillä. Tämä vaikuttaa laajalti myös moniin muihin elämäntaloudellisiin asioihin, kuten tulevaisuuden suunnitteluun ja asumismahdollisuuksiin. Epävarmuus ei myöskään rajoitu pelkästään tähän siirtymävaiheeseen, vaan jatkuu usein myös aikuisuudessa. (Helve 2002, 54–56; Holdsworth & Morgan 2005, 15; Woodman & Wyn 2015, 80–83, Euroopan neuvosto 2016.)

Työelämään siirtymisen vaikeudet heijastuvat nuoren asumismahdollisuuksiin. Kun nuorelta puuttuvat taloudelliset resurssit, hänen on usein vaikeaa irtautua lapsuudenkodistaan. Tällöin siirtyminen itsenäiseen elämään hidastuu ja hankaloituu. (Helve 2002, 61; Holdsworth & Morgan 2005, 15.) Vaikka työllistyminen edesauttaa omaan kotiin muuttamista, se ei ole välttämättömyys. Etenkin maaseuduilla asuvat nuoret saattavat muuttaa kaupunkeihin parempien työllistymismahdollisuuksien perässä. Pohjoismainen hyvinvointivaltio on myös itsenäistyvän nuoren tukena, jolloin omat taloudelliset resurssit eivät vaikuta muuttoaikeisiin niin paljon, mitä esimerkiksi Etelä-Euroopan maissa. Suomi onkin muiden maiden vertailuissa pärjännyt melko hyvin, kun on tarkastelu yhteiskunnan tarjoamaa turvaverkkoa. (Holdsworth & Morgan 2005, 15–16; Lehtonen & Salonen 2008, 34.)

Vaikka nuorella olisikin mahdollisuus muuttaa lapsuudenkodistaan omaan kotiin, on vastassa usein erilainen, jossain määrin haasteellisempi arki. Monelle nuorelle muutto pois lapsuudenkodista tarkoittaa heikkenevää taloudellista tilannetta sekä asumistason laskua. Omaan kotiin muuttavalle nuorelle uusi tilanne voi myös aiheuttaa yllättäviä haasteita, kun omasta taloudesta tulee huolehtia itse. Varhainen poismuuttoikä voi lisätä riskiä asumisen ongelmiin ja siihen, että omassa arjessa ei pärjääkään. (Tyrkkö 1991, 132; Myllyniemi 2016, 22–23.)

Asumiseen liittyvät ongelmat eivät synny tyhjästä. Nuorten kohdalla on harvemmin kyse asuntojen puutteesta, vaan nuorten asumiseen liittyvät ongelmat koskevat arjessa pärjäämistä ja tukiverkoston puutetta. Monet nuoret pärjäävät arjessaan hyvin. On kuitenkin olemassa myös niitä, jotka kaipaavat yhä useammin jonkinlaista tukea asumiseen ja arkeen, sillä omat valmiudet itsenäiseen asumiseen eivät ole riittäviä. Taustalla voivat vaikuttaa esimerkiksi äkilliset ja yllättävät elämäntilanteen muutokset, jotka laukaisevat elämänhallintaan liittyviä ongelmia. Nuorella voi myös olla esimerkiksi päihde- tai mielenterveysongelmia, joilla voi olla vaikutusta myös arjenhallinnallisiin asioihin, kuten kodin ylläpitoon ja itsestä huolehtimiseen. Puutteelliset asumisen taidot voivat herkästi johtaa vakavampiin ongelmiin, kuten viime kädessä oman asunnon menettämiseen. Ilman asuntoa ongelmat kärjistyvät ja esimerkiksi työ- tai opiskelupaikan hakeminen ja vastaanottaminen muuttuu lähes mahdottomaksi. Siksi nuorten asumisvalmiuksia tulisi kehittää lisäämällä erilaista ohjausta ja neuvontaa sekä tukiverkostoja. (Lehtonen & Salonen 2008, 10–11, 28–29; Nuorisoasuntoliitto 2016.) Seuraavaksi esittelen Suomessa tehtyjä tutkimuksia asunnottomuudesta.

2.5 Katsaus aikaisempiin tutkimuksiin

Perinteisesti asunnottomuustutkimus on Suomessa luokiteltu sosiaali- ja yhteiskuntatieteiden tutkimusalaan. 1990-luvun alkupuolella asunnottomuustutkimuksessa kiinnostus alkoi siirtyä kohti puhetapoja ja diskursseja, joilla asunnottomuutta konstruointiin sosiaalisena ongelmana. Sitä ennen asunnottomuustutkimus keskittyi lähinnä asunnottomuuteen yleisemmällä tasolla sekä asunnottomuuden syihin. Ilmiötä on siis tarkasteltu joko sosiaalipoliittisena kysymyksenä tai subjektiivisena kokemuksena. Tutkimuksellisesti asunnottomuus näyttäytyy rakenteellisena ongelmana, jolle asunnottomat

antavat erilaisia merkityksiä puhetavoissaan tuotetuilla sosiaalisilla konstruktoilla. (Lehtonen & Salonen 2008, 17; Fröjd, Marttunen & Kaltiala-Heino 2012, 233.)

Helsingiläisten lapsiperheiden asunnottomuuden kokemuksia tutkinut Henna Lahtinen (2012, 7) tuo esille asunnottomuustutkimuksen laajan kirjon: aihetta on tarkasteltu esimerkiksi asunto- ja yhteiskuntapoliittisena kysymyksenä, kaupunkikohtaisesti, palvelujen ja sosiaalityön näkökulmasta, identiteetin näkökulmasta, yhteiskunnan jäsenyytenä ja elämäntavan tarkasteluna. Espoon kaupungilla työskentelevä Kristiina Alppivuori (2018) on AKU-hankkeen (Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn kuntastrategiat – Varhainen välittäminen, osallisuus ja asumisen tuki 2016–2019) myötä kerännyt yhteen asunnottomuudesta tehtyä tutkimusta ja erilaisia julkaisuja. Hänen koonnissaan asunnottomuutta on tarkasteltu esimerkiksi elämänhistoriallisesta ja asunnottomuuspolkuja käsittelevästä näkökulmasta, pitkäaikaisasunnottomuuden, nuorten, naisten, rikosseuraamustaustaisten ja lapsiperheiden näkökulmasta, asunnottomuuden syiden, seurausten ja vaiheiden sekä kokemusten ja tarinoiden näkökulmasta, viranomaistyön ja auttamiskeinojen näkökulmasta mukaan lukien tuettu asuminen ja kolmas sektori sekä erilaisten toimenpideohjelmien näkökulmasta. (Alppivuori 2018.) Voidaan siis sanoa, että asunnottomuudesta tehtyjen tutkimusten ja julkaisujen kirjo on laaja ja näkökulmat hyvinkin vaihtelevia.

2.5.1 Tutkimukset nuorten asunnottomuudesta ja sen ennaltaehkäisystä

Oman tutkimukseni kannalta olennaista on tarkastella lähemmin etenkin sellaisia tutkimuksia, joissa on tutkittu asunnottomuutta ennaltaehkäisyn kannalta ja nuorten näkökulmasta. Petri Ruuskasen (2015) sosiaalityön pro gradu -tutkimuksessa tarkasteltiin niitä lapsuuden ja nuoruuden riskitekijöitä, joilla oli havaittu yhteys aikuisiän asunnottomuuteen tai sen riskiin Suomessa. Tutkimuksessa käytettiin kahta aineistoa, joista toinen kerättiin asunnottomuusilmiön parissa työskentelevien eri alojen ammattilaisilta verkkokyselynä ja toisena aineistona toimi kattava tutkimuskirjallisuus (Ruuskanen 2015, 33–41). Ammattilaisten vastauksissa asunnottomuuden riskitekijöiksi nostettiin haavoittavan lapsuuden ja nuoruuden merkitys myöhemmälle kehitykselle, etenkin tilanteissa, joissa huostaanottoa tai kodin ulkopuolelle sijoittamisen taustalla esiintyi perheväkivaltaa, seksuaalista hyväksikäyttöä tai kasvatukseen liittyviä ongelmia. Tutkimuskirjallisuudessa esiin nousivat vanhemmuuden dynamiikka ja perheen sosiaalinen eheys, jotka vaikuttavat olennaisesti lapsen elämään tulevaisuudessa. Haasteellinen

kasvuympäristö ja lapsuuden ajan traumat voivat aiheuttaa pitkäaikaisia ongelmia ja syrjäytymisen riskiä myöhemmällä iällä. (Ruuskanen 2015, 80–81.)

Ruuskasen (2015, 82) mukaan siirtyessä lapsuudesta nuoruuteen ongelmat kasaantuvat usein niille yksilöille, jotka ovat jo kohdanneet lapsuudessaan riskitekijöitä, kuten perheen heikon sosiaalinen pääoman tai lastensuojelun tekemän sijoituksen kodin ulkopuolelle. Nuoruudessa asunnottomuutta ennustaviksi riskitekijöiksi nousivat Ruuskasen (2015, 82–83) tutkimuksessa ammattilaisten näkemysten mukaan mm. jatkokoulutussuunnitelmien puute sekä maksuhäiriömerkintä. Tutkimuskirjallisuus tuki tätä havaintoa ja lisäksi riskitekijöinä lueteltiin kodin ulkopuolella asuminen, päihdeongelmat, ihmissuhdevaikeudet, rikollisuus ja koulunkäyntiongelmat. Keskeisenä havaintona tutkimuksessa oli se, että katseet tulisi suunnata asunnottomuustutkimuksen saralla entistä varhaisempaan ajankohtaan yksilön elämässä (Ruuskanen 2015, 86).

Sari Fröjd, Mauri Marttunen ja Riittakerttu Kaltiala-Heino (2012) ovat tutkineet nuorten aikuisten asunnottomuutta ja sitä ennustavia tekijöitä. Heidän havaintonsa tukevat Ruuskasen tutkimuksen tuloksia. Tutkimuksessa seurattiin peruskoulun viimeisellä luokalla ilmoitettujen riskitekijöiden yhteyttä osoitteettomuuteen nuorena aikuisuudessa. Tavoitteena oli selvittää, millaiset mielenterveyshäiriöihin, päihdeongelmiin ja häiriöiden riskitekijöihin liittyvät seikat peruskoulun viimeisellä luokalla ovat yhteydessä osoitteettomuuteen 22–23-vuotiaana. Lisäksi tarkastelussa oli tyttöjen ja poikien väliset erot asunnottomuutta ennustavissa tekijöissä. Osoitteettomuudella tutkijat tarkoittivat väestörekisteristä puuttuvaa osoitetietoa tai poste restante-osoitetta. (Fröjd ym. 2012, 234.) Tutkimus toteutettiin kyselylomakkeella. Tutkimus osoitti, että lähes kaikkia riskitekijöitä esiintyi useammin osoitteettomilla kuin niillä 22–23-vuotiailla, joilla oli väestörekisteristä löytyvä osoite. Sukupuolten välillä oli eroja: tytöillä suurimmat riskitekijät asunnottomuuteen olivat mielenterveysongelmat, vanhemman työttömyys ja muutto, pojilla asunnottomuutta ennustivat runsas humalajuominen ja vanhempien lisääntynyt riitely sekä äidin matala koulutustaso. (Fröjd ym. 2012, 240.)

Tutkimus vahvistaa käsitystä siitä, miten tietyt riskitekijät voivat jo varhaisessa vaiheessa ennustaa tulevaa asunnottomuutta. Tämä tieto on olennaisessa roolissa, kun asunnottomuuteen ennaltaehkäisyyn etsitään keinoja. Fröjd ym. (2012, 241) selittävät riskitekijöiden ja asuntomarkkinoilta putoamisen yhteyttä esimerkiksi seuraavasti. Tutkimuksessa noin kolmannes osoitteettomista nuorista oli lähtöisin perheistä, joissa oli

matala sosioekonominen asema. Vielä useammalla nuorista oli riski päätyä matalaan sosioekonomiseen asemaan oman heikon koulumenestyksen vuoksi. Heikko koulumenestys voi estää opiskelupaikan saamisen, joka taas puolestaan johtaa edullisten opiskelija-asuntomarkkinoiden ulkopuolelle jäämiseen. Kouluttamattoman on myös vaikeampi saada työtä, jolloin yleisillä asuntomarkkinoilla voi olla haasteellista pärjätä. Tutkimus osoitti näyttöä siitä, että asunnottomuuteen vaikuttaa niin nuoren oma käyttäytyminen kuin myös omat vanhemmat ja kotona vallitsevat olot. Vanhempien ja oman perheen talousvaikeudet voivat viitata myös nuoren talousvaikeuksiin ja tulevaan asunnottomuuteen. (Fröjd ym. 2012, 243.)

Myös Tiina Mäntyniemen (2017) havainnot tukevat tätä tutkimustulosta. Hän tutki pro gradu -tutkielmassaan tuetun asumisen tarpeessa olevien ihmisten sosiaalisia ongelmia ja elämänhallinnan haasteita sekä heidän asumiseensa liittyvää tuen tarvetta. Tutkimuksen kohteena olivat espoolaiset, tuettua asumista hakevat sosiaalityön asiakkaat. He olivat joko asunnottomia tai elivät asunnottomuuden uhatta. Mäntyniemen (2017) tutkimus osoitti, että asiakkaiden ongelmat eivät liittyneet vain asumiseen, vaan monilla ilmeni hyvinkin laaja-alaisia ongelmia ja vaikeuksia erilaisiin elämän osa-alueisiin liittyen. Ongelmia olivat mm. hankalat lähisuhteet, väkivalta ja rikollisuus, päihteiden käyttö ja mielenterveysasiat. Usein ongelmat kasaantuivat ja olivat päällekkäisiä.

Mäntyniemi (2017, 75) nostaa etenkin nuoret asiakkaat keskiöön ja osoittaa, että päihde- ja mielenterveysongelmien esiintyvyys tässä ryhmässä oli yleistä. Monella ongelmien ylisukupolvisuus oli nähtävissä, sillä nuorten asiakkaiden vanhemmilla oli myös ollut päihde- ja mielenterveysongelmia. Lisäksi asiakkaiden omat lapset olivat merkittäväällä osalla sijoitettuna kodin ulkopuolelle. Tutkimus osoitti, että käytännön tukea kaivattiin. Selkeästi eniten tukea käytännön asioiden hoitamiseen tarvitsivat nuorimmat asiakkaat (Mäntyniemi 2017, 54, 79). Käytännön asioiden hoitamisen vaikeus liittyi suurempiin elämänhallinnan haasteisiin, joiden taustalla taas oli usein psyykkisiä sairauksia tai päihdeongelmia. Keskeinen tutkimustulos oli, että pelkästään asunnon saaminen ei ole ratkaisu ongelmiin, vaan tuen tarvitsijat vaativat kokonaisvaltaista ja monialaista tukea erilaisiin arjen haasteisiin. Myös ongelmien ylisukupolvisuuteen tulisi kiinnittää enemmän huomiota ennaltaehkäisevässä työssä. (Mäntyniemi 2017, 74–81.)

Helsingiläisten asunnottomuuspolkuja kyselytutkimuksella selvittäneet Eeva Kostainen ja Seppo Laakso (2015) tuovat tutkimuksellaan esiin laajan kirjon erilaisia elämäntilanteita,

jotka voivat johtaa asunnottomuuteen. Tutkimuksessa tunnistettiin yhteensä kahdeksan erilaista asunnottomuuspolkua, jotka voidaan jakaa niiden päättymistapaan viitaten joko vakaaseen asumiseen, epävarmaan asumiseen ja asunnottomien palveluita käyttävään ryhmään. Oman tutkimukseni nuorisonäkökulman takia erityisen tärkeää on Kostiaisen ja Laakson (2015, 79) havainnot nuorten asunnottomuuspoluista löytyvistä riskitekijöistä. Näitä olivat muun muassa liian suuret asumiskustannukset sekä kotoa lähtemiseen ja itsenäistymiseen liittyvät ongelmat, jonka taustalla esiintyi usein työttömyyttä ja talousongelmia. Näiden lisäksi nuorilla riskitekijöitä olivat parisuhteen päättymiset, mielenterveysongelmat sekä huonot välit vanhempien kanssa.

Nuoret sijoittuvat asunnottomuuspolkujen jaossa pääsääntöisesti vakaaseen asumiseen sekä epävarmaan asumiseen päättyviin polkuihin. Vain pieni osa tutkimukseen osallistuneista nuorista päätyivät asunnottomien palveluita käyttävään ryhmään. Kaikista huonoimpaan ryhmään kuuluvilla nuorilla oli usein taustalla pitkäaikaisia, jo lapsuudesta ja nuoruudesta lähtien kasaantuneita vaikeuksia, eikä heillä ollut mahdollisuuksia saada apua vanhemmilta tai sukulaisilta. (Kostiainen & Laakso 2015, 80–83.) Tutkimus osoitti, kuinka uuden asunnon löytäminen kireiden asuntomarkkinoiden tilanteessa oli kaikille asunnottomuusryhmille haasteellista. Siksi tutkimuksen yksi keskeisin anti oli sen toimenpide-ehdotuksissa, joissa kehoitetaan kohtuuhintaisen asuntosaatavuuden lisäksi panostamaan asunnottomuuden ennaltaehkäisyyn, jotta asunnottomuuteen johtavat erilaiset sosiaaliset, taloudelliset ja mielenterveyteen liittyvät ongelmat huomioidaan ennen niiden kärjistymistä. (Kostiainen & Laakso 2015, 86–87.)

Esittelemäni tutkimukset myötäilevät Lehtosen ja Salosen (2008, 29–31) teoksessa esiteltyjä asunnottomuuden riskitekijöitä, kuten perheongelmat, päihde- tai mielenterveysongelmat, kouluvaikeudet ja kodin ulkopuolella asuminen. Myös Mäntyniemen (2017) tutkimuksessa esiin tullut tuen puute esiintyy Lehtosen ja Salosen (2008) teoksessa riskitekijänä. Lisäksi teoksessa nostetaan esiin jo aikaisemminkin tässä luvussa mainitsemani kohtuuhintaisten asuntojen puute sekä yksityisillä vuokra-asuntomarkkinoilla tapahtuva syrjintä tiettyjen ryhmien kohdalla (Lehtonen & Salonen 2008, 29–30). Tarkastelemani tutkimukset olivat varsin yksimielisiä siitä, että asunnottomuuden ehkäisyssä tulisi kiinnittää huomiota ongelmien ylisukupolvisuuteen ja kasautumiseen, jolloin syrjäytymiseen johtava kierre voidaan katkaista. Toimenpiteissä tulisi painottaa varhaista puuttumista. Toisaalta Ruuskanen (2015, 2) on sitä mieltä, että laadullista tutkimusta asunnottomuuden riskitekijöistä etenkin varhaisesta vaiheesta tarvitaan edelleen.

Ympäristöministeriön (2015, 3) julkaisussa nuoret jaetaan selkeästi kahteen ryhmään asunnottomuuden uhan mukaisesti: ensimmäiseen ryhmään kuuluvat ne nuoret, joiden vaikeus löytää soveltuvaa asuntoa liittyy haasteellisiin vuokramarkkinoihin, jolloin vuokrat ovat liian korkeat, tulot liian pienet tai asunnon saamista vaikeuttaa maksuhäiriömerkintä tai syrjintä. Näiden nuorten auttamiseksi riittää usein kohtuuhintaisen vuokra-asunnon tarjoaminen, tuki vuokravakuuteen tai neuvonta asumiseen liittyvissä asioissa. Toiseen ryhmään kuuluvat ne nuoret, joilla asunnottomuuden uhka liittyy laajempaan syrjäytymiskehitykseen. Tällöin taustalla voi olla monenlaisia syitä, jotka liittyvät esimerkiksi haasteellisiin kotioloihin, elämänhallinnallisiin vaikeuksiin tai talous-, päihde- ja mielenterveysongelmiin. Tällaisessa tilanteessa nuoret tarvitsevat asunnon lisäksi laajempaa apua niin asumisen kuin myös muidenkin elämänalueiden tueksi. (Ympäristöministeriö 2015, 3.) Omassa tutkimuksessani kohderyhmänä ovat nuoret aikuiset, joilla on hyvinkin vaihtelevia taustoja. Yhteistä heillä on kuitenkin jonkinlainen muutos- tai itsenäistymisvaihe elämässä, jolloin tuen tarve keskittyy enemmän elämänhallinnallisiin asioihin ja vähemmän esimerkiksi asunnon hankintaan. Seuraavaksi esittelen lyhyesti Meriheimo-hankkeesta aikaisemmin tehtyjä opinnäytetöitä.

2.5.2 Meriheimo-hankkeesta tehdyt opinnäytetyöt

Meriheimo-hankkeeseen liittyen on aikaisemmin tehty kaksi korkeakoulun opinnäytetyötä. Ella Korpelan ja Mikko Koskelan (2019) Laurea-ammattikorkeakoulussa tehdyn opinnäytetyön *Nuorten kokemuksia osallisuudesta Meriheimo – Nuorten oma väylä! -purjehduksella* tavoitteena oli tarkastella, millä tavoin Meriheimopurjehdus tukee osallistujien osallisuuden kokemuksia. Tutkimuksessa keskityttiin nuorten omiin näkemyksiin. Käytännössä tutkimus toteutettiin teemahaastatteluilla, joissa paneuduttiin etenkin sosiaalisiin verkostoihin, työelämävalmiuksiin, mielekkääseen tekemiseen sekä itsetuntoon ja itseluottamukseen.

Korpelan ja Koskelan järjestämiin haastatteluihin osallistui yhteensä seitsemän nuorta. Haastattelut toteutettiin ennen purjehdusta ja sen jälkeen. Jälkimmäiseen haastatteluun osallistui aikaisemmin haastatelluista nuorista viisi kahden jättäytyttyä pois. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että purjehduksella koetaan vahvoja osallisuuden tunteita. Nuoret kuvasivat kokeneensa ryhmään kuuluvutta ja heidän tulevaisuudensuunnitelmansa jäsentyivät. Purjehdus lisäsi

motivaatiota aloittaa tai jatkaa jotakin tiettyä harrastusta, ja se myös vaikutti positiivisesti nuorten ajatuksiin omasta itsetunnosta ja itseluottamuksesta. (Korpela & Koskela 2019.)

Hanna Skogströmin (2019) Helsingin yliopistossa tehty sosiaalityön pro gradu *Tapaustutkimus sosiaalisen osallisuuden merkityksistä seikkailupurjehduksia järjestävässä Meriheimo-hankkeessa* keskittyi Meriheimo-hankkeen kuvaamiseen, purjehdukselle osallistuvien taustojen ja motiivien selvittämiseen sekä sosiaalisen osallisuuden saamiin merkityksiin. Teoreettiskäsitteellisenä viitekehyksenä on käytetty sosiaalisen osallisuuden käsitettä. Tutkimuksen keskeisenä teemana on syrjäytyminen ja sen vastainen työ. Aineistona toimii haastattelu- ja kyselylomakeaineisto, jonka lisäksi on hyödynnetty osallistuvan havainnoinnin avulla kerättyä havainnointiaineistoa. Tutkimus on kuvaileva tapaustutkimus, jonka aineiston analyysissä on käytetty aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

Skogströmin (2019) tutkimuksessa analyysin tuloksena korostuivat seuraavat teemat: halu muutokseen, onnistumisen kokemukset, yhteisöllisyys, koulutus ja työllistyminen sekä uudet ystävät ja harrastukset. Keskeisin tutkimustulos liittyy sosiaalisen osallisuuden merkityksellistymiseen. Tutkimuksen mukaan sosiaalinen osallisuus merkityksellistyy purjehdukselle osallistuneille nuorille eri tavoin. Monille syntyy merkittävä halu muuttaa asioita omassa elämässään. Taustalla vaikuttavat purjehduksilla saadut onnistumisen kokemukset, jotka ovat lisänneet osallistujien itseluottamusta. Nuoret ovat tutkimuksen mukaan saaneet lisää voimaa hakea esimerkiksi koulutuksen tai työn pariin. Yhteisöllisyys on koettu vahvana ja se on edesauttanut osallistujien hyvinvointia. Nuoret ovat saaneet hankkeen myötä uusia ystäviä. (Skogström 2019, 46–47.)

Esitelyjen tutkimusten (Korpela & Koskela 2019; Skogström 2019) lisäksi Meriheimo-hankkeen edeltävältä ajalta on tehty kaksi ammattikorkeakoulun opinnäytetyötä, jotka liittyvät hankkeen kehittämis- ja pilotointivaiheeseen: Lilli Temisevän (2016) Diakonia-ammattikorkeakoulussa tehty *Elämyksiä saaristomerellä. Kartoitus osallistujien kokemuksista Y-Säätiön purjehdukselta 2016* sekä Raija Särkisen ja Emma Tiilikaisen (2018) Laurea-ammattikorkeakoulussa toteutettu *Kokemusasantuntijuuden ja vertaisohjaamisen toimintamallin kehittäminen kuntouttavaan purjehdustoimintaan*. Nämä opinnäytteet ovat siis olleet osaltaan tukemassa varsinaisen hankkeen kehittämistä nykyiseen muotoonsa.

3 TAVOITTEENA PAREMPI ARKI

Edellisen luvun tarkoituksena oli avata asunnottomuuden ilmiötä ja tarkastella sitä etenkin nuorten asunnottomuuden ennaltaehkäisyn näkökulmasta. Omassa tutkimuksessani keskeiseksi teemaksi nousee nuorten elämänhallinnan ja arjenhallintataitojen vahvistaminen. Käsitteinä elämänhallinta ja arjenhallinta ovat haastavia, sillä ne voidaan määritellä monin eri tavoin ja esimerkiksi käsitykset ”hyvästä elämänhallinnasta” voivat olla vastaajasta ja ajasta riippuen hyvinkin erilaisia. Pyrin avaamaan nämä käsitteet seuraavaksi tässä luvussa. Elämänhallinnan ja arjenhallinnan kehittäminen asunnottomuuden ennaltaehkäisyn keinona liittyy laajempaan sosiaalipedagogikseen tavoitteeseen vahvistaa yksilön toimijuutta ja kykyä ohjata omaa elämäänsä ja sen tuomia haasteita. Sosiaalipedagogiikan tavoitteena voidaan siis nähdä kokonaisuudessaan parempi arki. Käsittelen sosiaalipedagogiikkaa tarkemmin myöhemmin tässä luvussa. Tämän jälkeen kuvailen vielä Meriheimo-hankkeen näkökulmasta olennaisia sosiaalipedagogisia menetelmiä, jotka ovat seikkailukasvatus ja sail training.

3.1 Elämänhallinta ja arjenhallinta

Elämänhallinnan ja arjenhallinnan määrittelystä haasteellisen tekee se, että on vaikeaa osoittaa, miten hallita elämää tai arkea täydellisesti. Oikeastaan koko ajatus täydellisestä elämän- tai arjenhallinnasta on utopistinen. Käsitteitä on kuitenkin pyritty avaamaan pilkkomalla niitä osiin ja tarkastelemalla niiden erilaisia ulottuvuuksia. Elämänhallinnan käsitettä on avannut esimerkiksi J.P. Roos (1987) joka tunnetussa tutkimuksessaan tarkasteli suomalaisia elämäkertoja ja niiden tyyppejä. Eritellessään elämäkerroissa esiintyviä ulottuvuuksia keskeiseksi nousi elämänhallinta. Tämä ilmeni niin, että osalla elämäkertojen kertojista oli kokemus, että erilaiset tapahtumat seurasivat toisiaan ilman, että niihin oli pystynyt itse vaikuttamaan. Osalla kertojista kokemus oli päinvastainen, sillä he ajattelivat, että kokonaisuudessaan elämässä ei ollut tapahtunut mitään odottamatonta ja kaikki tapahtumat ovat olleet omassa vaikutusvallassa. (Roos 1987, 64–65.)

Roos (1987, 65) kiinnitti huomiota siihen, että kertojien näkemys omasta elämänhallinnasta on aina kokemuksellinen, eikä se välttämättä näyttäydy samalla tavoin vieraan ihmisen silmin. Siksi käsitteen kaksijako ulkoiseen ja sisäiseen elämänhallintaan on olennaista tunnistaa. Roosin (1986, 65) mukaan ulkoinen elämänhallinta tarkoittaa aineellisesti ja

henkisesti turvattua asemaa. Sisäistä elämänhallintaa hän kuvaa kykynä sopeutua vallitseviin oloihin, joka ennen kuului välttämättömänä osana talonpoikaiseen elämäntyyliin. Kaiken kaikkiaan elämänhallinta vaikuttaa Roosin (1987, 66) mukaan koko ihmisen elämään ja on siten keskeisin kysymys ihmisten elämän aikana.

Myös 2000-luvun vaihteen jälkeisissä määritelmissä eri ulottuvuudet ovat edelleen huomioitu. Juho Lempisen (2007, 140) mukaan elämänhallinnassa on kyse ihmisen omasta käsityksestä siitä, minkälainen on hänen kykynsä vaikuttaa omaan elämäänsä ja valintoihinsa. Satu Riihinen (2013, 29–30) kuvaa elämänhallintaa kykynä sopeutua ulkoisiin kuormittaviin tekijöihin ja samalla sisäisiin ristiriitoihin. Hänen mukaansa elämänhallinnan kaksi ulottuvuutta ilmenevät seuraavanlaisesti: ulkoinen elämänhallinta käsittää yksilön oman elämän ohjaamisen, joka voi tarkoittaa esimerkiksi taloudellista pärjäämistä. Sisäinen elämänhallinta taas on yksilön kykyä sopeutua hankalissakin elämän haasteissa.

Käytännössä elämänhallinnan tarkastelu voi kuitenkin olla hankalaa. Lempinen (2007, 141) kuvaa, että sosiaalipedagogisessa työssä, jonka tavoitteena on edistää yksilön autonomiaa ja subjektiutta, on tarkasteltu muutoksia koetussa elämänhallinnassa ja hyvinvoinnissa. Arjen hyvinvoinnin voidaankin nähdä kulkevan rinnakkain elämänhallinnan kanssa. Se, miten yksilö itse kokee arjessaan hyvinvointia ja elämänhallintaa, on keskeinen tarkastelun kohde. Anu Rajaksen (2011, 262) mukaan arjen hyvinvointi rakentuu niistä kokemuksista, jossa elinolosuhteet, toimintamahdollisuudet ja voimavarat ovat riittäviä tyydyttämään sen hetkiset tarpeet. Käytännössä erilaisiin kokemuksiin vaikuttaa omien henkilökohtaisten tekijöiden lisäksi myös omat ja yhteiskunnan arvot ja preferenssit. Olennaisinta on, että elämänhallinnan tarkastelussa keskitytään subjektiivisiin näkökulmiin, jolloin yksilön omat kokemukset ja tunteet liittyen omaan hyvinvointiin saavat erityisen painoarvon. (Lempinen 2007, 140.)

Käytännön sosiaalipedagogisessa työssä muutoksia koetussa hyvinvoinnissa ja elämänhallinnassa on tarkasteltu kokemuksena arjenhallinnasta (Lempinen 2007, 141). Arjenhallinnan määritelmässä on paljon samaa kuin elämänhallinnan määritelmässä. Siinäkin on kyse ihmisen kokemuksesta siitä, että voi itse vaikuttaa omaan elämäänsä ja valintoihinsa. Myös arjenhallinta voidaan käsitteellisesti jakaa sekä ulkoiseen että sisäiseen, jolloin ensimmäinen on toiminnallista ja jälkimmäinen subjektiivista. (Myllyniemi 2016, 27; Korvela & Nordlund 2016, 194–195.) Arjenhallintaan sisältyy joukko erilaisia arjen taitoja ja niiden hallitsemista, kuten esimerkiksi omasta terveydestä ja taloudesta huolehtiminen,

mutta käytännön taitojen lisäksi tärkeää on myös tiedon hankinnan ja käsittelyn taidot sekä vuorovaikutustaidot (Lempinen 2007, 141; Korvela & Nordlund 2016, 194–195). Myllyniemi (2016, 27) korostaa, että arjen rutiinien lisäksi keskeistä arjenhallinnassa on myös kokemus siitä, että arkipäiväinen elämä on hallinnassa myös haasteita kohdatessa.

Arjenhallinnan keskiössä voidaan nähdä olevan oma koti. Tämä perustuu Lempisen (2007, 141–142) mukaan keskeiseen näkökulman muutokseen sosiaali-, kuntoutus- ja kasvatustyössä. Toiminnan lähtökohtana on näissä palveluissa ollut pitkään perhekeskeinen orientaatio. Esimerkiksi lastensuojelussa toimenpiteet kohdistettiin koko perheyhteisöön, jotta saataisiin aikaan toivottuja muutoksia. Viime vuosikymmenten aikana perhekäsitykset ovat kuitenkin muuttuneet ja monipuolistuneet ja esimerkiksi perinteinen ydinperheen malli on heikentynyt (Jokinen 2014, 254–255). Lempisen (2007, 142–143) mukaan onkin olennaisempaa alkaa tarkastella ihmisen suhdetta omaan kotiin, eikä pelkästään perheeseen ja perhesuhteisiin. Kodin asettuminen tarkastelun keskiöön ja käsitteen hyödyntäminen arjenhallinnassa oli alun perin lastensuojelun käytössä jälkihuoltotyössä. Nuoren itsenäistyminen oman kodin kautta oli, ja on edelleen, keskeinen periaate lastensuojelun parissa. (Lempinen 2007, 143.)

Käsitteenä koti saatetaan usein rinnastaa asuntoon tai taloon eli jonkun henkilön asuinpaikkaan. Todellisuudessa käsite on kuitenkin paljon tätä näkemystä laajempi. Clare Holdsworth ja David Morgan (2005) selittävät, että kodin käsitteelle ei voida antaa yhtä tiettyä määritelmää. Koti on jotakin, joka syntyy käytännön ja emotionaalisen työn seurauksena. Yhtä tärkeää fyysisen tilan rinnalla ovat mielikuvat kodista sekä sen symboliset merkitykset, joka johtaa siihen, että jokaisella ihmisellä syntyy omanlaisena mielikuva ja kokemus kodista. Nämä kokemukset loppupelissä syntyvät yhteisissä aktiviteeteissa ja kokemuksissa. (Holdsworth & Morgan 2005, 83–86.) Seuraavaksi siirryn tarkastelemaan kodin käsitettä ja arjenhallintaa KOTA ry:n arjenhallinnan mallin avulla, jossa kodin käsite jakautuu neljään eri ulottuvuuteen.

3.2 Arjenhallinnan malli

Kuten edellä on kuvattu, arjenhallinnassa on kyse ihmisen tarpeesta kokea fyysisistä, psyykkistä ja sosiaalista turvallisuutta. Ihmiselle tällaista tilaa kuvastaa oma koti, jossa yksilö voi kokea olonsa turvalliseksi eri tasoilla, ja joka mahdollistaa oman identiteetin ja

itsetunnon kehittymisen. (Lempinen 2007, 143; Kivelä & Lempinen 2009, 12.) Tämä tila voi olla perinteinen koti eli ihmisen asuinpaikka, mutta se voi tarkoittaa myös laajempaa yhteisen olemisen ja toiminnan keskusta (Kivelä & Lempinen 2009, 12). Kodin määritelmä suhteessa arjenhallintaan koostuu erilaisista ulottuvuuksista. Selventääkseni kodin määritelmää ja sen eri ulottuvuuksia esittelen KOTA ry:n arjenhallinnan mallin, jossa käsite jakautuu neljään eri osa-alueeseen. Osa-alueet ovat fyysinen koti, kodin ylläpito, kodin vuorovaikutus ja sisäinen koti. (Lempinen 2007, 143–144.)

Fyysinen koti tarkoittaa omaa tilaa, jota ilmennetään joillakin konkreettisilla esineillä tai ”omilla merkeillä”, kuten tavaroilla, äänillä, hajuilla ja muilla vastaavilla. Koti voi myös olla tilapäinen tila, joka ei vastaa millään tapaa perinteisen asunnon ominaisuuksia. Tällainen tila voi olla esimerkiksi asuntolan olohuone, opetus- tai kurssitila, luontoon tehty leiriytymisalue tai vaikkapa pelkkä nuotio ja sen ympäryys. Tärkeintä fyysisessä kodissa on tilan haltuun ottaminen, jolla tarkoitetaan tutustumista tilaan ja sen ympäristöön, tärkeiden paikkojen huomioimista, tilan sisustamista tai varustamista. Tila ikään kuin otetaan ”omaksi” toiminnan ja tiedostamisen kautta, jolloin syntyy emotionaalinen tunne omasta tilasta. Fyysisen kodin teemoja ovat siis esimerkiksi oma ja yhteinen tila, tilan haltuunotto, oman ”reviirin” muodostaminen, kodin perustaminen sekä liikkuminen luonnossa ja lähiympäristössä. (Lempinen 2007, 144–145; Kivelä & Lempinen 2009, 13–14, 59.)

Omaksi otettu tila vaatii ylläpitoa. Kodin ylläpitoon vaaditaan erilaisia arjenhallinnallisia, rutiininomaisia taitoja, joiden tarkoitus on huolehtia fyysisestä tilasta, mutta myös itsestä ja ryhmästä. Ylläpitoon sisältyy siis perustarpeiden tyydyttäminen kuten huolehtiminen ravinnon saamisesta, hygieniasta, ja riittävästä levosta. Tärkeää on myös esimerkiksi taloudellisten resurssien hallinta, viihtyvyydestä huolehtiminen ja ajankäytön hallinta. Erilaisista arjenhallinnallisista taidoista syntyy nopeasti rutiineja, jotka voivat myös herkästi tuntua etenkin nuorten näkökulmasta tylsältä ja harmaalta. Rutiinien merkitys on kuitenkin valtava, sillä niiden avulla omaa arkea on mahdollista hallita paremmin. Seikkailukasvatuksellisessa työssä on tärkeää löytää ja harjoittaa sellaisia toimintoja, jotka mahdollisimman hyvin muistuttavat toimijoiden omaa arkea joko suoraan tai selkeiden metaforien kautta. Kodin ylläpidon teemoihin lukeutuvat jo edellä mainittujen lisäksi myös työ ja opiskelu, arjen ja juhlan vaihtelu, harrastaminen ja palveluiden käyttö. (Lempinen 2007, 145; Kivelä & Lempinen 2009, 14, 59.)

Kodin vuorovaikutus ilmenee suhteiden hallintana. Vuorovaikutuksella tarkoitetaan yksilön kykyä toimia suhteessa ympäristöön ja hänen vaikutuksiinsa ryhmän toimintaan ja vallitsevaan ilmapiiriin. Yksilö voi toimia joko rakentavasti, neutraalisti tai hajottavasti. Se, miten yksilö toimii ryhmässä vaikuttaa keskeisesti koettuun turvallisuuteen. Kun vuorovaikutustaidot ovat rakentavia, niillä luodaan turvallisuuden tunnetta sekä mahdollistetaan yksilön omiin tarpeisiin liittyvien valintojen tekeminen. Kodin vuorovaikutus voidaan jakaa sisäiseen ja ulkoiseen vuorovaikutukseen. Sisäisellä vuorovaikutuksella tarkoitetaan sitä, että tilapäisessä fyysisessä kodissa luodaan vuorovaikutuksen avulla ryhmän keskinäistä hyväksyntää ja turvallisuutta. Ryhmäläiset voivat näin muodostaa hyväksyntää tuottavan verkoston, joka kiinnittyy osaksi suurempaa kokonaisuutta ja sen identiteettiä. Ulkoisella vuorovaikutuksella tarkoitetaan tämän ryhmän ottamia kontakteja muuhun maailmaan ja muihin ryhmiin sekä näiden vuorovaikutusten arviointia. Seikkailukasvatuksellisessa toiminnassa keskeisessä osassa on ryhmän keskinäinen vuorovaikutus ja sen kehittäminen. Omat vuorovaikutustaidot ja niiden laatu korostuu, kun toimitaan yhdessä ja esimerkiksi luodaan fyysistä kotia ja ylläpidetään sitä. Vuorovaikutuksen teemoja ovat siis esimerkiksi ryhmässä toimiminen, ystävyys- ja seurustelusuhteet, ongelmanratkaisu- ja viestintätaidot, avun pyytäminen, saaminen ja antaminen, yksinäisyys ja riippuvaisuus, itsenäisyys ja päätöksenteko. (Lempinen 2007, 146; Kivelä & Lempinen 2009, 14–15, 59.)

Sisäisen kodin määritelmä ei ole kovin yksiselitteinen. Sisäinen koti on Lempisen (2007, 146) mukaan kokemus ”olla kuin kotonaan” -tunnetilasta. Tunnetila syntyy joistakin tapahtumista ja muistoista, jotka eivät välttämättä liity mihinkään fyysiseen tilaan. Läheinen käsite on ”juuret”, joka ymmärretään tarkoittavan monipuolisesti erilaisia menneisyyden tapahtumia, mutta myös ihmisiä, paikkoja, rakennuksia tai tapahtumia ja niihin liittyviä tunnetiloja. Juurettomuudella voidaan kuvata merkityksettömyyden tunnetta, sitä, että ihmiseltä uupuu autonomian, lämmön ja turvallisuuden tunne. Tällöin ihminen saattaa kokea, että hänen elämällään ei ole merkitystä tai suuntaa, vaan elämää leimaa tyhjiys. Sisäiseen kotiin liittyy yhteyden tunteminen toisiin ihmisiin. Yhteyttä voidaan kokea esimerkiksi perheenjäseniin tai johonkin ryhmään tai laajemmin muihin, kuten opiskelijoihin, jonkun kaupungin asukkaisiin tai vaikka maan kansalaisiin. Sisäisen kodin teemoihin kuuluvat oma historia ja juuret tunnetiloineen, tulevaisuus ja siihen liittyvät haaveet, suunnitelmat ja päätökset, omat arvot sekä uskallus ja rohkeus. (Lempinen 2007, 146–147; Kivelä & Lempinen 2009, 15, 59.)

Tämän mallin avulla Valtteri Kivelä ja Juho Lempinen (2009, 16–17) uskovat voitavan arvioida ja kartoittaa yksilöiden osaamista ja arjenhallinnan tasoa. Mallin avulla voidaan tarkastella arjenhallinnan eri osa-alueita ja niiden suhteita toisiinsa. Voidaan esimerkiksi pohtia, näyttäytyykö joku osa-alue ylikorostuneena tai puuttuuko joltakin osa-alueelta selkeästi taitoja tai osaamista. Kun arvioidaan jotakin toimintaa mallin avulla, voidaan verrata alkutilannetta nykyhetkeen. Tärkeää on myös huomioida se, että yksilön oma subjektiivinen kokemus ja arviointi ei välttämättä aina vastaa asiantuntijan tai viranomaisen tekemää arviota. Oma reflektointi antaa kuitenkin hyvää perspektiiviä oman toiminnan ja osaamisen tasoon, jota voi sitten verrata muiden asettamiin vaatimuksiin tai odotuksiin. Näiden yhteisnäkemysten avulla yksilö voidaan nähdä olevan paremmassa valmiudessa tehdä päätöksiä omaan elämäänsä liittyen. (Kivelä & Lempinen 2009, 16–17.) Seuraavaksi siirryn käsittelemään laajemmin sosiaalipedagogiikkaa, johon arjenhallinnan kehittäminen linkittyy.

3.3 Sosiaalipedagogiikka

Oman tutkimukseni kannalta keskeinen sosiaalipedagoginen menetelmä on seikkailukasvatus, jota Meriheimo-hankkeessa hyödynnetään ennaltaehkäisevän asunnottomuustyön keinona. Laajemmin sosiaalipedagogiikka ymmärretään yhteiskuntatieteellisenä oppialana, jossa nimensä mukaisesti yhdistyvät niin sosiaalinen kuin pedagoginenkin ala (Kivelä & Lempinen 2009, 10). Tämän vuoksi Elina Nivala ja Sanna Ryynänen (2019, 16) kutsuvat tieteenalaa niin sanotuksi siltatieteeksi. Sosiaalipedagogiikan määrittely voidaan jakaa kolmeen eri kategoriaan sen mukaisesti, miten sosiaalinen niissä ymmärretään. Se voidaan nähdä joko yhteisöinä, yhteisöllisyytenä sekä yhteisöissä toimimisena, tai tarkastelun kohteena voi olla toisaalta yhteiskunnallinen kasvu ja yhteiskuntaan integroituminen. Kolmantena tapana nähdä sosiaalinen on yhteiskunnallinen huono-osaisuus ja sen lievittäminen pedagogisin keinoin. (Nivala & Ryynänen 2019, 16–17.)

Nivalan ja Ryynäsen (2019, 31) mukaan sosiaalipedagogiikan käsitettä käytti tietyvästi ensimmäisenä saksalainen opettaja Karl Mager 1840-luvulla. Tuolloin Mager kritisoi individuaalipedagogiikkaa ja halusi sen sijaan korostaa kasvatuksen yhteiskunnallista luonnetta. Hieman samantyyppistä keskustelua oli käyty myös saksalaisen Adolph Diesterwegin toimesta sekä toisaalta myös tämän oppi-isän, sveitsiläisen Johann Heinrich Pestalozzin kirjoituksissa. Diesterwegin ja Pestalozzin näkemykset liittyivät koulun

sosiaaliseen tehtävään. Erityisesti Pestalozzi koki, että koulutuksella on tärkeä rooli yhteiskunnan tasa-arvon ja demokratian edistämisessä. (Nivala & Ryyänen 2019, 31–32.) Sosiaalipedagogiikka lähti siis jo varhain jakautumaan kahteen näkemykseen. Nykypäivänäkin voidaan nähdä, että sosiaalipedagogiikan tehtävänä on toisaalta kaikkien ihmisten sosiaalisen kasvun tukeminen yhteisön ja yhteiskunnan jäseniksi, mutta toisaalta sen erityisenä tehtävänä on tukea etenkin niiden ihmisten kasvua, jotka ovat kohdanneet tai ovat riskissä kohdata sosiaalisia ongelmia tai yhteiskunnallista huono-osaisuutta. (Kivelä & Lempinen 2009, 10; Nivala & Ryyänen 2019, 49–50.)

Sosiaalipedagogisesti orientoituneessa työotteessa on muutamia keskeisiä ajatuksia, jotka ohjaavat toimintaa. Näitä ovat Kivelän ja Lempisen (2009, 10–11) mukaan tarpeiden tunnistaminen, motivaatio, subjektiivisuus, autonomia ja itseapuun (self-help) auttaminen, sosiaalinen integraatio, arjen ongelmien kohtaaminen, käsittely ja ratkaiseminen sekä elämänhallinnan tukeminen ja parempi arki. Tarpeiden tunnistamisen kautta syntyy motivaatio tiettyyn toimintaan ja oppimiseen, ja motivaatio taas tukee ihmistä aktivoitumaan tähän toimintaan. Subjektiivisuus, autonomia ja itseapuun auttaminen liittyvät sosiaalipedagogiikan tapaan nähdä ihminen itsenäisesti toimivana ja ajattelevana. Tarkoituksena on, että yksilö nähdään subjektina, joka voi vaikuttaa omaan elämäänsä, ja tukea häntä tässä itsenäistymisessä. Sosiaalinen integraatio on itsenäistymisprosessin ohella laajempi tarkoitusperä, joka vaatii yksilön kykyä tuntea itsensä, toimia vuorovaikutuksessa ja tunnetta omasta elämänhallinnasta. Tämän myötä hän voi integroitua myös yhteisöihin ja yhteiskuntaan. (Kivelä ja Lempinen 2009, 10–11.) Elämänhallinnan tukeminen ja parempi arki liittyvät sosiaalipedagogiikan tarkoitukseen ohjata ihmistä kohti elämää, jossa hän voi sosiaalisesti hyvin ja pärjää erilaisissa elämänvaiheissa. Tarkoituksena on siis yksilön hyvä elämänhallinta niin yksin, kuin myös suhteessa ympäristöönsä. (Kivelä ja Lempinen 2009, 11; Nivala ja Ryyänen 2019, 17.)

Läheinen käsite sosiaalipedagogisten tavoitteiden kanssa on voimaantuminen (eng. *empowerment*). Yksiselitteistä määritelmää voimaantumiselle on vaikea löytää, sillä se vaihtelee sen mukaan, missä ajassa ja missä kontekstissa käsitettä käytetään. Salme Mahlakaarton (2010, 30) mukaan voimaantumiseen liittyvää tutkimusta on tehty ainakin hoitotieteen, psykologian, yhteiskuntatieteiden ja kasvatustieteiden aloilla. Juha Siitosen (1999, 161) voimaantumisteorian mukaan voimaantuminen koostuu viidestä premissistä. Premissit ovat: ”1. Voimaantuminen on henkilökohtainen ja sosiaalinen prosessi; voimaa ei voi antaa toiselle, 2. Voimaantuminen on ihmisestä itsestään lähtevä prosessi, jota jäsentää

päämäärät, kykyuskomukset, kontekstiuskomukset ja emootiot sekä näiden sisäiset suhteet, 3. Voimaantuminen vaikuttaa katalyytin tavoin sitoutumisprosessiin: vahva katalyytti (*empowerment*) johtaa vahvaan sitoutumiseen ja heikko katalyytti (*disempowerment*) johtaa heikkoon sitoutumiseen, 4. Voimaantuminen on yhteydessä ihmisten hyvinvointiin, ja 5. Voimaantuneisuus ei ole pysyvä tila.” (Siitonen 1999, 161–164.) Siitosen näkökulma voimaantumiseen on siis yksilökeskeinen.

Voimaantuminen voidaan nähdä myös yhteisössä tapahtuvana, jolloin ajatellaan, että yksilö ei voi voimaantua ilman yhteisöä. Myös sosiaalipedagogiikan ihmiskäsitys nojaa ihmiseen yhteisöllisenä olentona, jolla kuitenkin on oma yksilöllinen potentiaalinsa ja arvokkuutensa. Yhteisöt ja ihmisten väliset suhteet nähdään sosiaalipedagogiikassa keskeisenä osana ihmisyyttä. Hyvä elämä niin ikään koostuu sekä yksilön autonomiasta eli kyvystä hallita omaa elämää ja muodostaa siitä oma, yksilöllinen kokonaisuus, että osallistumisesta yhteisölliseen elämään. (Nivala & Ryyänen 2019, 89–91.)

Mahlakaarto (2010, 28–30) kuvaa väitöskirjassaan sekä yksilön että yhteisön voimaantumisen keskeiset ulottuvuudet. Yksilön näkökulmasta voimaantuminen voidaan jaotella seuraavien ulottuvuuksien varaan: ”1. Voimaantuminen merkitsee tietoisuuden lisääntymistä itsestä ja omista mahdollisuuksista, 2. Voimaantumiseen liittyy vaikuttaminen ja aktiivinen osallisuus toimintaympäristössä, 3. Voimaantuminen merkitsee identiteetin kannalta sekä sisäisiä että ulkoisia muutoksia, ja 4. Voimaantumisen luonne on transformatiivinen ja siihen liittyy vahvistava tunnekokemus itsestä.” (Mahlakaarto 2010, 28–29.)

Yhteisössä tapahtuvaa yksilön voimaantumista Mahlakaarto (2010, 30) kuvaa seuraavalla yhteenvedolla: ”1. Sosiaalisella vuorovaikutuksella ja tuella on tärkeä osuus yksilön voimaantumiseen: yksilö ja sosiaalinen ympäristö ovat vastavuoroisesti kietoutuneita toisiinsa, 2. Yksilö voimaantuu ympäristössä, jossa korostuvat osallisuuden, arvostuksen ja hyväksynnän kokemukset, 3. Yksilön voimaantumiseen yhteisössä liittyy mahdollisuus aktiiviseen osallistumiseen ja vaikuttamiseen, ja 4. Yksilöllinen voimaantuminen organisaatiossa on yhteydessä koko organisaation toimintajärjestelmään.” (Mahlakaarto 2010, 30.)

Voimaantuminen voidaan siis tiivistää olevan prosessi, jossa yksilön voimavarat omaan elämään lisääntyvät, hänen tietoisuutensa omasta itsestään ja omista mahdollisuuksista kasvavat ja identiteetti kehittyy ja muuttuu. Voimaantunut ihminen kokee vapauden ja

itsenäisyyden tunteita pitkin prosessia. Keskeistä on yksilön aktiivinen osallisuus sosiaaliseen ympäristöön, josta hän saa tukea, hyväksyntää ja turvallisuuden tunnetta. Voimaantumisen kautta saadut voimavarat voivat kuitenkin hälvetä, eikä voimaantumisen prosessi ole pysyvä muutos yksilössä. (Siitonen 1999, 61, 161–164; Mahlakaarto 2010, 29–30.) Nivala ja Ryyänen (2019, 135–136) tuovat voimaantumiskeskusteluun kriittisen näkökulman, jonka mukaan käsite on liiankin monitulkintainen ja pahimmillaan kätkee taaksensa oletuksen yksilönvastuusta sivuuttaen yhteiskunnallisten rakenteiden vaikutuksen. Tässä tutkimuksessa voimaantuminen ymmärretään kuitenkin subjektiivisena kokemuksena, eikä esimerkiksi sosiaalipedagogisen työn tavoitteena, johon yksilö joko kykenee tai ei kykene.

3.4 Seikkailukasvatus

Tutkimukseni kannalta keskeinen sosiaalipedagoginen menetelmä on seikkailukasvatus. Kuten Kivelä ja Lempinen (2009, 7) kuvaavat, nuorten kasvaminen oman elämänsä hallitsijoiksi vaatii haasteita kohdattavaksi, kokemuksia opittavaksi, vastoinkäymisiä voitettavaksi ja lopulta menestyksiä muisteltavaksi eli kyse on kuin seikkailusta. Seuraavaksi esittelen seikkailukasvatuksen idean ja peruseriaatteen.

Maarit Marttila (2016) muistuttaa väitöskirjassaan, kuinka suomalaiseen historiaan kuuluu vahvana osana luontosuhteemme ja eräperinteemme. Esi-isämme ovat jo hyvin varhaisessa vaiheessa joutuneet selviytymään haasteellisista luonnonoloista kyetäkseen elämään Suomessa. Tänä päivänäkin voidaan nähdä, että luonto ja siellä liikkuminen ovat suomalaisessa kulttuurissa vankassa asemassa. (Marttila 2016.) Vaikka esi-isämme eivät ehkä tunnistanee aikanaan luonnonoloissa selviytymistä seikkailuksi tai seikkailupedagogiikaksi, niin voidaan nähdä, että seikkailukasvatuksen juuret vievät osittain tähän esi-isiamme eräperinteeseen ja luonnossa selviytymiseen. Kyse on itsestä ja muista huolehtimisesta, aktiivisesta oman toiminnan kehittämistä parempien toimintamallien löytämiseksi ja vuorovaikutuksen keskeistä roolista tässä prosessissa.

Kivelä ja Lempinen (2009, 18–19) määrittelevät seikkailukasvatuksen kokemuksellisen oppimisen prosessiksi, jossa keskitytään sekä toimintaan että sen reflektointiin, jolloin lopputuloksena on oppijan kehittyminen ja kasvaminen aktiiviseksi ja voimaantuneeksi toimijaksi. Seikkailukasvatusta ei voida rinnastaa esimerkiksi urheiluharrastukseen tai

elämysmatkailuun, sillä seikkailukasvatuksessa olennaista on tietynlainen tavoitteellisuus ja tietoisuus sekä vuorovaikutuksen ja itsereflektion keskeisyys. Tärkein tarkoitus on mahdollistaa kokemuksia ja elämyksiä, joiden kautta voidaan oppia. (Kivelä & Lempinen 2009, 18–19.)

Koska oppiminen rakentuu aikaisempaan tietoon ja taitoon, ei pelkkä elämyksen kokeminen ole riittävä luomaan kasvua tai kehitystä (Karppinen 2007, 94). Kun kokemukseen tai elämykseen liitetään reflektointia, pohdintaa itsenäisesti sekä keskustelua, arviointia ja tunteiden pohdintaa muiden kanssa, saadaan tuotettua uutta tietoa ja merkitys elämykselle (Karppinen 2007, 94; Kivelä & Lempinen 2009, 20). Se missä kohtaa todellinen oppiminen tapahtuu on haasteellista osoittaa. Mielekkäämpää onkin tarkastella oppimista ja ihmisen kehittymistä prosessina, jonka yhtenä osana seikkailukasvatuksellinen toiminta on. Todellisuudessa seikkailutoiminta voi olla varsin pieni osa laajaa prosessia (Sutinen 2007, 155).

Seppo Karppinen (2007, 95) näkee, että kun oppimisprosessi tapahtuu elämyksen kautta, on oppijalla tällöin suurempi mahdollisuus vapaaseen itsensä ilmaisuun ja syvempään ymmärtämiseen kuin luokkahuonetyyppisessä oppimisessä. Oppija tarvitsee kuitenkin myös motivaatiota toimintaa kohtaan. Motivaatio voidaan nähdä kohdistuvan joko itse toimintaan, tai vaihtoehtoisesti henkilökohtaiseen muutokseen. (Sutinen 2007, 154.) Pysyvimmät tulokset seikkailukasvatuksellisessa toiminnassa saavutetaan, kun osallistujat ovat motivoituneita toimintaan ja ovat siinä aktiivisesti mukana. Kun oppija on motivoitunut ja osallistuu silloin aktiivisesti toimintaan mukaan, hänen uskonsa omiin kykyihin voi parantua, hänen omanarvontuntonsa todennäköisesti nousee ja samalla motivaatio kaikenlaiseen muuhunkin oppimiseen ja kehittymiseen lisääntyy (Karppinen 2007, 95).

Petri Sutinen (2007, 154) tuo ilmi, että etenkin negatiivisessa roolissa itsensä nähnyt ihminen voi saada seikkailutoiminnassa hyvän sosiaalisen aseman ja sitä myötä motivaation muutokseen. Positiivinen vire omaan itseensä ja osaamiseensa voi syntyä seikkailutoiminnan aikana. Silloin vaikutukset saattavat näkyä toiminnan jälkeenkin, jolloin positiivinen vire auttaa ihmistä hakeutumaan muuhunkin toimintaan ja etsimään itselleen mielekästä tekemistä. (Sutinen 2007, 156.) Nuorten kohdalla tämä voi tarkoittaa esimerkiksi kouluun, työharjoitteluun tai palkkatyöhön hakeutumista. Seikkailutoiminnan keskeinen lähtökohta on siis vapaaehtoinen ja motivoitunut asenne jonkinlaista muutosta kohtaan. Siten saavutetaan pysyviä muutoksia ihmisessä. (Sutinen 2007 154.)

James Neill ja Katica Dias (2001) ovat tutkineet seikkailukasvatuksen hyötyjä juuri nuorten aikuisten näkökulmasta. Tutkimuksessaan he pyrkivät selvittämään kehittääkö seikkailukasvatukselliset ohjelmat osallistujien psyykkistä resilienssiä ja kuinka paljon ryhmän tuella on vaikutusta kehitykseen. Psyykkisellä resilienssillä he tarkoittavat arkielämässä tarvittavaa kykyä sopeutua ja vastata erilaisiin stressitekijöihin. Tutkimus toteutettiin tarkastelemalla Outward Bound -ohjelmiin osallistuneita nuoria aikuisia ja verrattiin heitä vertailuryhmän nuoriin. Ohjelmat, jotka olivat kestoltaan 22-päiväisiä, sisälsivät erilaisia aktiviteetteja, joiden tarkoituksena oli henkilökohtainen kehittyminen ja kasvu. Toimintaan sisältyi esimerkiksi tavoitteiden asettamista, vuorovaikutustaitojen kehittämistä, vaeltamista ja vuorikiipeilyä, navigointia, ruuanlaittoa ja sen suunnittelua ja muita selviytymiseen liittyviä toimintoja. Tärkeä osa oli myös ryhmän itseohjautuvuus ja keskinäinen palautteenanto.

Neillin ja Diasin (2001) tutkimuksen tulokset osoittivat, että kaikki ne nuoret, jotka suorittivat ohjelman loppuun saakka, olivat kehittäneet huomattavasti omaa psyykkistä resilienssiään. Keskeinen havainto oli, että ryhmän osoittama sosiaalinen tuki vaikutti positiivisesti psyykkisen resilienssin kasvuun. Huomioitavaa oli myös, että negatiivista ilmapiiriä ylläpitävät ryhmän jäsenet vaikuttivat koko ryhmän mahdollisuuksiin kasvattaa omaa psyykkistä sietokykyään. (Neill & Dias 2001.) Vaikka tutkimuksen tuloksia ei voida yleistää koskemaan kaikkia seikkailukasvatuksellisia ohjelmia, antaa se viitteitä seikkailukasvatuksellisten menetelmien mahdollisuuksista sekä ryhmän jäsenten merkityksestä koko ryhmän kehittymismahdollisuuksiin.

3.5 Sail training

Tutkimukseni keskiössä olevassa Meriheimo-hankkeessa toteutetaan seikkailukasvatusmenetelmiä yhdessä sail training -menetelmän kanssa. Sail training -käsitteen voisi kääntää suomeksi esimerkiksi purjehduskoulutukseksi. Voidaan puhua myös merivalmennuksesta. Suomenkielisiä käsitteitä ei kuitenkaan kovasti näy käytettävän ja vaikka sail training konseptina ei vaikuta olevan kovin nuori, niin suomenkielistä materiaalia on haasteellista löytää. Meriheimo-hankkeessa käytetään englanninkielistä termiä, joten käytän sitä myös itse tässä tutkimuksessa. STAF Suomen Purjelaivasäätiön (2020) mukaan sail training tarkoittaa purjehduksen oppimista tekemisen kautta. Sail training -purjehduksilla ei tarvita ennako-osaamista ja osallistujat oppivat matkan varrella

osallistumalla aktiivisesti kaikenlaisiin tehtäviin. Osallistujien itseluottamus kasvaa oppimisen ja osaamisen tunnistamisen myötä. Keskeistä on myös ryhmätyöskentely. (STAF Suomen Purjelaivasäätiö 2020.) Sail Training International (2020) kuvailee konseptin jännittävänä ja palkitsevana seikkailukokemuksena, jota voi toteuttaa erikokoisilla aluksilla. Keskeistä myös tässä määritelmässä on ryhmässä työskentely, johon voi kuulua eri taustoista tulleita, kaiken ikäisiä ihmisiä.

Manu Schijf, Pete Allison ja Kris Von Wald (2017) ovat tarkastelleet sail trainingista tehtyjä lukuisia tutkimuksia. Heidän määrittelynsä mukaan sail training tarkoittaa kasvatuksellisessa tarkoituksessa toteutettua purjehduskokemusta, joka voidaan toteuttaa eri kokoisilla purjealuksilla ja kestoaltaan eri mittaisilla purjehduksilla. Purjehduksilla keskitytään osallistujien henkilökohtaiseen ja sosiaaliseen kasvuun. Tarkoituksena on siis edistää positiivista muutosta.

Schijf ym. (2017) kuvaavat tekemässään katsauksessa sail trainingin piirteitä. Heidän mukaansa lähes poikkeuksetta olemassa oleva sail training -data keskittyy nuoriin osallistujiin, yleensä 15–25-vuotiaisiin, vaikka käytännössä toiminta sopii kaikille iästä huolimatta. Sail training -toimintaan osallistuneiden muista taustatekijöistä ei ole kerätty johdonmukaisesti informaatiota, eikä voida selkeästi osoittaa, millaisista taustoista ohjelmiin osallistutaan. Schijfin ym. (2017) tekemä katsaus aikaisempiin tutkimuksiin osoitti, että sail training -ohjelmiin osallistuvat kokivat muutosta henkilökohtaisella ja sosiaalisella tasolla purjehduksen jälkeisessä ajassa. Purjehduksen kesto tai purjealuksen koko ei vaikuttanut havaittuihin tuloksiin ja koetut muutokset olivat kestäviä. Huomioitavaa oli, että tutkimustulokset nojasivat osallistujien omiin arvioihin. Lisäksi Schijf ym. (2017) tekivät havainnon, että sail training -ohjelmat, joissa oli selkeämpi tavoite ja jotka olivat paremmin suunniteltu, tuottivat enemmän ja parempia tuloksia osallistujissa.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

4.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tavoitteena on tarkastella nuorten asunnottomuuden ennaltaehkäisyä, joka on toteutunut Meriheimo-hankkeessa seikkailukasvatuksen ja sail training -menetelmän avulla. Tutkimustehtäväni on selvittää, ovatko nuorten arjenhallintataidot kehittyneet Meriheimo-hankkeen purjehduksilla ja mitkä tekijät ovat vaikuttaneet mahdolliseen taitojen kehitykseen. Lähden tutkimaan aihetta tutkimuskysymyksillä, jotka ovat

1. Minkälainen oli purjehdukselle osallistuneiden lähtötilanne arjenhallinnan näkökulmasta ennen purjehdusta?
2. Ovatko Meriheimopurjehdukset kehittäneet osallistujien arjenhallintataitoja ja mitkä tekijät ovat vaikuttaneet mahdolliseen muutokseen?

Tässä luvussa käsittelen tutkimukseni toteutusta. Ensimmäisenä esittelen Meriheimo-hankkeen ja sen, kuinka tutkimuksen toteuttaminen hankkeeseen liittyen eteni. Tämän jälkeen siirryn kuvailemaan kvalitatiivista tutkimusta ja tutkimusasetelmaani. Esittelen käyttämäni tutkimusmenetelmät, tutkimusaineiston sekä analyysin toteutuksen. Viimeisenä tässä luvussa pohdin tutkimukseeni liittyviä eettisiä kysymyksiä.

4.2 Meriheimo – nuorten oma väylä! -hanke

Tutkimukseni tarkastelun kohteena on Suomen Purjelaivasäätiön ja Y-Säätiön yhteinen kolmivuotinen (2018–2020) Meriheimo – nuorten oma väylä! -kehittämishanke. Käytän työssäni nimeä Meriheimo tai Meriheimo-hanke. Hanke on STEA-rahoitteinen eli sen rahoittaa täysin sosiaali- ja terveystieteiden avustuskeskus. Osallistujille purjehdukset ovat maksuttomia. Hankkeen vetovastuussa on Y-Säätiö ja purjehduksista vastaa pääyhteistyökumppani Suomen Purjelaivasäätiö-Segelfartygsstiftelsen i Finland. Muita kumppaneita ovat Helsingin, Espoon ja Vantaan kaupunkien perhe- ja sosiaalipalvelut, Kalliolan Settlementti ry, Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö sekä Pääkaupunkiseudun nuorisoasunnot ry. Hankkeen tavoitteena on vahvistaa pääkaupunkiseudulla asuvien 18–30-

vuotiaiden nuorten aikuisten elämänhallintaa sekä asumis- ja työelämätaitoja. Hanke on osa asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelma AUNE:a. (Y-Säätiö 2020.)

Purjehdukset toteutetaan kuunari Helenalla. Yhdelle purjehdukselle mahtuu noin 10–15 nuorta. Purjehduksella nuoret eivät ole matkustajia, vaan he ovat osa miehistöä. Nuorten lisäksi aluksella on mukana Meriheimon ohjaajat ja vapaaehtoisesti toimivat ammattimerenkulkijat. Lisäksi purjehdukselle osallistuu aikaisemmin mukana olleita nuoria, joista osa on kouluttautunut vertaisohjaajiksi erillisellä vertaiskoulutuspurjehduksella. Vertaisohjaajat tukevat muita nuoria purjehduksella. Purjehduksilla opitaan itse tekemällä, joka käytännössä tapahtuu kolmessa eri vahtivuorossa. Toimintaan kuuluu kaikki purjehtimiseen liittyvä, kuten aluksen ohjaaminen ja purjeiden käsittely, mutta myös ruuanlaittoon ja siivoukseen liittyviä tehtäviä. Lisäksi tapaamisia järjestetään ennen purjehdusta. Meriheimon talvitoiminta mahdollistaa jatkuvuuden, kun purjehduskausi on päättynyt. Talvikaudella voidaan toteuttaa esimerkiksi erilaisia retkiä tai muuta ohjelmaa, jonka suunnitteluun osallistuvat meriheimolaiset itse. Nuorten osallistuva rooli hankkeen toteuttamisessa ja kehittämisessä on siis merkittävä. (Y-Säätiö 2018; Y-Säätiö 2019a, 2019b; Y-Säätiö 2020; Kaasalainen, henkilökohtainen tiedonanto 28.4.2020.)

Purjehdukset ovat tarkoitettu niille nuorille, joilla ei muuten ole lähtökohtaisesti mahdollisuutta päästä purjehtimaan, ja jotka ovat elämässään jonkinlaisessa muutos- tai itsenäistymisvaiheessa. Purjehduksilla hyödynnetään seikkailukasvatuksen ja sail trainingin menetelmiä. Osallistujilta ei vaadita minkäänlaista ennako-osaamista tai esimerkiksi purjehdusvarusteita. Purjehdukselle ilmoittautuu nuori itse eli keskeistä on oma motivaatio toimintaa kohtaan. Purjehduksen ja talvitoiminnan lisäksi nuoret pääsevät palveluohjauksen pariin eli Meriheimon ohjaajat tukevat heitä esimerkiksi asunnon, koulupaikan tai työn haussa tai niihin liittyvissä kysymyksissä. (Y-Säätiö 2020.)

Pro gradu -tutkielman toteuttaminen Meriheimo-hankkeeseen liittyen lähti liikkeelle alkukesästä 2019, kun olin yhteydessä Meriheimon projektipäällikköön Heini Kaasalaiseen. Hanke soveltui tutkielmani kohteeksi, sillä asunnottomuus on Suomessa eritoten pääkaupunkiseudun ilmiö ja riski joutua asunnottomaksi kohdistuu etenkin syrjäytymisvaarassa oleviin nuoriin. Siten hankkeen kohderyhmä sekä tavoite kehittää osallistujien elämänhallintaa, asumis- ja työelämätaitoja on asunnottomuuden ennaltaehkäisyn ja oman tutkielmani näkökulmasta otollinen. Tutkielman tekemisen aloitin syyskuussa 2019, jolloin tutkimuksen aihe ja näkökulma tarkentuivat. Emme tehneet

minkäänlaista sopimusta Y-Säätiön kanssa opinnäytetyön tekemisestä, joten tutkimus muotoutui oman mielenkiintoni mukaan. Tukenani oli kuitenkin muutamat tapaamiset sekä sähköpostitse tapahtunut yhteydenpito Meriheimon projektipäällikön kanssa. Loppuvuodesta 2019 hain tutkimuslupaa Y-Säätiöltä ja se myös minulle myönnettiin toimitusjohtaja Juha Kaakisen toimesta.

Tutkimussuunnitelmani kuitenkin muuttui joulutammikuun aikana, joten edellinen tutkimuslupa peruutettiin ja tein uuden tutkimuslupahakemuksen. Tämä lupa hyväksyttiin tammikuun lopussa 2020, edelleen toimitusjohtajan toimesta. Samoihin aikoihin kävin myös esittelemässä tekeillä olevaa tutkimustani eräessä Meriheimon talvikauden tapaamisessa, jossa oli paikalla noin viisitoista nuorta sekä Meriheimon projektikoordinaattori Miikka Niemelä. Tapaamisessa pääsin juttelemaan sekä projektikoordinaattorin että nuorten kanssa rennossa ilmapiirissä. Seuraavaksi siirryn kuvaamaan tutkimustani tarkemmin.

4.3 Kvalitatiivinen tutkimus

Tutkimukseni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on kuvata ja ymmärtää jotakin ilmiötä. Sen tarkoituksena ei ole tehdä tilastollisia yleistyksiä toisin kuin määrällisessä tutkimuksessa usein tehdään. Laadullisessa analyysissä pyritään selkeyttämään aineiston hajanainen tieto mielekkääksi kokonaisuudeksi ja siten luoda uutta tietoa tutkimuksen kohteena olevasta asiasta. (Eskola & Suoranta 1998, 100; Alasuutari 2011, 66–67; Tuomi & Sarajärvi 2018, 73.) Laadullisen tutkimuksen analyysi voidaan jakaa kahteen eri lähestymistapaan sen mukaisesti, miten teoria niissä esiintyy. Analyysi voi olla joko teorialähtöistä, jolloin analyysia ohjaa jokin tietty teoreettinen tai epistemologinen näkemys tai se voi olla aineistolähtöistä, jolloin mikään teoria tai epistemologia ei ohjaa analyysin tekoa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 78.)

Teorialähtöisen analyysin tarkoituksena on tyypillisesti testata jotakin jo olemassa olevaa teoriaa tai mallia jossakin uudessa yhteydessä. Tämän tyyppisessä tutkimuksessa jo olemassa oleva teoria määrittelee tutkimuksessa käytettävät käsitteet. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 81–82.) Aineistolähtöinen analyysi suhtautuu teoriaan päinvastaisella tavalla eli teoreettinen kokonaisuus pyritään luomaan aineistosta käsin. Laadullisessa tutkimuksessa aineistolähtöinen analyysi on yleistä. Tällaisessa analyysissä analyysiyksiköt eivät tule annettuina mistään aikaisemmasta teoriasta tai mallista, vaan ne nostetaan tutkimuksen

aineistosta tutkimuksen tehtävään sopivaksi. Aikaisemmalla tiedolla tutkittavasta ilmiöstä ei tulisi olla mitään merkitystä analyysin toteuttamisen ja lopputuloksen kannalta, mutta käytännössä tällainen ”puhdas” toteutus on haasteellista toteuttaa. Tutkija on aina valinnut jo ennen tutkimuksen toteuttamista jonkinlaiset lähtöasetelmat, käsitteet ja menetelmät sekä tehnyt rajauksia näihin, ja näiden vaikutusta tutkimuksen tuloksiin on erittäin vaikeaa välttää. (Eskola & Suoranta 1998, 15; Tuomi & Sarajärvi 2018, 80–81.)

Teorialähtöisen ja aineistolähtöisen analyysin lisäksi voidaan puhua niin sanotusta teoriaohjaavasta analyysistä. Teoriaohjaavalla analyysillä voidaan ratkaista aineistolähtöisen analyysin ongelma, jossa aineistoa pyritään tarkastelemaan täysin neutraalisti. Teoriaohjaavassa analyysissä teoria toimii apuvälineenä, mutta aineistolle ollaan silti avoimia. Analyysissä siis tunnistetaan teorian eli aikaisemman tiedon vaikutus, mutta tarkoituksena ei ole testata sitä. Käytännössä teoriaohjaava analyysi etenee ensin aineistolähtöisellä lähestymistavalla, jonka jälkeen siihen tuodaan mukaan jokin tutkimuksen kannalta keskeinen teoria tai malli. Analyysin tulokset ovat siis muodostuneet aineistolähtöisesti, mutta lopputulos on teoreettisesti määritelty. (Silvasti 2014, 43–44; Tuomi & Sarajärvi 2018, 81.) Oman tutkimukseni analyysi on teoriaohjaavaa.

4.4 Mixed methods research (MMR)

Tutkimusaineistoni sisältää laadullisen aineiston ohella myös määrällisessä muodossa olevaa informaatiota, jota hyödynnän laadullisen analyysin tukena. Tutkimuksessani yhdistyy näin ollen sekä laadulliset että määrälliset menetelmät. Tällaisesta tutkimusasetelmasta puhutaan nimellä mixed methods research (MMR). Monimenetelmällisyys on tutkimuksessani peräisin käytössäni olevasta valmiista aineistosta. Vaikka painotukseni on tutkimuksen alusta alkaen ollut laadullisissa menetelmissä, niin aineistoni tarjoama mahdollisuus ilmiön monipuolisempaan tarkasteluun monimenetelmällisyyden myötä on järkevä hyödyntää.

Tällainen asetelma, jossa yhdistyy sekä laadulliset että määrälliset menetelmät, ei kiistä kummankaan lähestymistavan paremmuutta toiseen nähden, vaan siihen liittyy ajatus toisiaan tukevien menetelmien yhdistämisestä ja sitä myötä laajemman tutkimusasetelman asettamisesta (Tuomi & Sarajärvi 2018, 58). Laadullinen ja määrällinen analyysi kannattaakin enemmän ajatella niin sanotusti jatkumona, kuin toistensa vastakohtina

(Alasuutari 2011, 26). Perimmäisenä ajatuksena on tuottaa sellaista tietoa, jota laadullinen tai määrällinen aineisto ei yksinään voisi tuottaa (Seppänen-Järvelä, Åkerblad & Haapakoski 2019).

Mixed methods research on herättänyt keskustelua ja kiistelyä siitä, minkälainen tutkimus voidaan mieltää edustavan kyseistä lähestymistapaa. Esimerkiksi lomakekyselyt, joissa ”jokin muu” -vastausta voidaan täydentää sanallisesti, ei nähdä MMR-tutkimuksena, vaikka käytännössä vastaukseen voidaan hyödyntää laadullisia menetelmiä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 60, 106.) Käsitteenä mixed methods kertoo, että jotakin sekoitetaan tai yhdistetään. Kielelliset käytänteet vaihtelevat, joten monimenetelmällisyyttä käytettäessä on tärkeää avata, mitä omassa tutkimuksessa todellisuudessa tapahtuu ja miten monimenetelmällisyys siinä ymmärretään. (Seppänen-Järvelä ym. 2019, 335.)

Omassa tutkimuksessani käytössäni ovat kyselylomakkeet, joissa on esitetty strukturoituja ja avoimia kysymyksiä. Lomakkeita on yhteensä neljä kappaletta, joista jokaisessa esiintyy avoimia kysymyksiä. Tutkimukseni painottuu näiden avointen kysymysten vastausten analyysiin, sillä tarkoitukseni tällä laadullisella tutkimuksella on ymmärtää ja kuvata ilmiötä, eikä tehdä yleistyksiä aineiston perusteella. Luodakseni paremman kuvan purjehdusten vaikutuksesta osallistujien arjenhallintataitoihin ja ymmärtääkseni muutosta, olen tarkastellut aineistossa esiintyviä Likert-asteikollisia väittämiä ja niissä esiintyneitä muutoksia ennen ja jälkeen purjehduksen. Osa väittämistä on esitetty samanlaisina nuorille ennen ja jälkeen purjehduksen. Laadullisen analyysin perusteella tekemät havainnot saavat näin tukea määrällisestä informaatiosta ja niillä on huomattava lisäarvo etenkin muutoksen tarkastelussa.

Tutkimusaineistoni osat eli laadullinen ja määrällinen, tarjoavat yhdessä sellaista tietoa mitä vain toista käyttämällä ei voisi saada. Jos tutkimuksessani tarkasteltaisiin vain numeerisia vastauksia, jäisi nuorten ääni olemattomaksi. Mikäli tarkastelisin pelkästään nuorten vastauksia avoimiin kysymyksiin, olisi muutoksen seuranta hankalampaa. Kummallakin on siis oma roolinsa tutkimuksessa, jonka vuoksi on perusteltua kuvata tutkimustani vähintäänkin soveltuvien osien mixed methods -tutkimukseksi. Käytännössä MMR toteutetaan niin, että laadullinen ja määrällinen osio tutkimuksesta ovat analyysivaiheessa erillisiä, mutta tulosten esittelyvaiheessa ne yhdistetään (Tuomi & Sarajärvi 2018, 59). Näin olen tehnyt myös omassa tutkimuksessani. Olen siis pyrkinyt raportoimaan tulokset toisiaan tukien, eikä erillisinä kokonaisuuksina.

4.5 Aineiston kuvaus

Y-Säätiön vuosina 2018–2019 keräämän kyselylomakeaineiston sain käyttööni helmikuussa 2020 ja sitä täydennettiin maaliskuussa 2020. Tutkimusaineistonani toimii siis valmis aineisto. Aineisto on kerätty Webropol-lomakekyselyillä ja ne luovutettiin käyttööni sähköisesti Excel-taulukkoina, kukin kyselyaineisto omana tiedostonaan. Kyselylomakkeet ovat: hakemuslomake vuoden 2018 purjehduksille, ilmoittautumislomake vuoden 2018 purjehdukselle, palautekysely vuoden 2018 purjehduksista ja seurantakysely keväällä 2019. Lomakkeet koostuvat erilaisista strukturoiduista ja avoimista kysymyksistä. Aineistoni sisältää siis informaatiota sekä laadullisessa että määrällisessä muodossa. Pertti Alasuutari (2011, 66–67) luonnehtii, että laadullinen aineisto on ikään kuin pala jotakin tutkittavaa asiaa tai ilmiötä. Määrällinen aineisto taas sisältää mittatuloksia tutkittavasta ilmiöstä. Tässä tutkimuksessa yhdistyvät ilmiötä kuvaava tekstimuotoinen aineisto sekä havaintoja tukeva numeerinen aineisto. Taulukko 1 havainnollistaa aineistoani ja sen kokoa:

Taulukko 1: Tutkimusaineiston koonti

	kerätty (vuosi)	vastaajat (n)	sivumäärät Excel- taulukossa ennen rajausta	sivumäärät Excel- taulukossa rajauksen jälkeen	avoimia kysy- myksiä (kpl)	strukturoituja kysy- myksiä (kpl)
Hakemuslomake	2018	30	8	6	2	6
Ilmoittautumis- lomake	2018	29	9	8	3	5
Palautekysely	2018	38	3	3	2	1
Seurantakysely	2019	30	15	11	2 (3) ¹	10
Yhteensä			35	28	9 (10)	22

Excel-taulukoissa oli dataa yhteensä 35 sivua, joista 22 sivua oli määrällistä informaatiota sisältäviä ja 13 avointen kysymysten vastauksia. Aineiston ulkopuolelle rajautui omasta toimestani seitsemän sivua, jotka eivät sisältäneet tietoa tai jotka olivat tutkimusasetelman kannalta epärelevanttejä. Pois rajattuihin sivuihin kuuluivat vastaajien nimet, jotka olivat

¹ Suluissa olevassa luvussa on laskettu mukaan yksi (1) avoin kysymys, joka on esitetty seurantakyselyssä tarkentavana kysymyksenä määrälliselle kysymykselle. Tätä kysymystä en ole ottanut mukaan sisällönanalyysini.

anonymisoituja, tukihenkilöä selvittävä kysymys, kysymys siitä, mistä kuuli hankkeesta, asunnottomaksi itsensä luokittelevan tarkentava kysymys (ei vastauksia ennen eikä jälkeen), sekä kysymykset vertaisohjaajaksi hakemisesta. Rajausten jälkeen aineistoa oli 28 sivua, josta määrällistä informaatiota sisältäviä oli 17 sivua ja avointen kysymysten vastauksia 11 sivua. Avointen kysymysten vastaukset siirsin Word-tiedostoon ja määrällisen informaation jätin Excel-taulukoihin. Word-tiedostoon kertyi tässä vaiheessa tekstiä noin 19 liuskaa fontilla Times New Roman, kirjasinkoolla 12 ja rivivälillä 1,5.

Tutkimusaineistoni mahdollistaa ryhmätason tarkastelun niistä nuorista, jotka osallistuivat vuonna 2018 Meriheimo-hankkeen purjehduksille ja jotka ovat vastanneet kyselyihin ennen ja jälkeen purjehduksen. Tutkimuksen ulkopuolelle on rajattu niiden nuorten vastaukset, jotka eivät ole vastanneet seurantakyselyyn eli joiden tilannetta ei voida tarkastella sekä ennen että jälkeen purjehduksen. Yksilötason tunnistaminen tai ennen ja jälkeen purjehdusta annettujen vastausten yhdistäminen ei kuitenkaan ole mahdollista aineiston anonymisoinnin takia. Aineiston rajaukset siten, että samat vastaajat esiintyvät hakemuslomakkeessa, ilmoittautumislomakkeessa ja seurantalomakkeessa, on tehty Y-Säätiön toimesta ennen aineiston luovutusta käyttööni. Palautekyselyn vastaukset ovat lähtökohtaisesti annettu anonymyminä, joten niiden vastauksia ei ole voinut rajata, eikä minulla tai Y-Säätiöllä ole tietoa siitä, ketkä henkilöt ovat vastanneet kysymyksiin.

Hakemuslomakkeessa on kartoitettu vastanneiden sukupuolijakaumaa ja syntymäajankohtaa. Vastanneista 16 on naisia (53 %) ja 14 on miehiä (47 %). Vastaajat ovat syntyneet vuosien 1989–2000 välisenä aikana. Tarkkoja osallistujien syntymävuosia tutkimusaineistoni ei sisällä, joten iältään osallistujat sijoittuivat vastaushetkellä 18 ja 29 ikävuoden välille. Purjehduksia järjestettiin kesällä 2018 yhteensä 9, joista 1 oli vertaisohjaajille tarkoitettu koulutuspurjehdus ja loput 8 kaikille avoimia purjehduksia. Tutkimusaineistoni avulla ei voida osoittaa minkäänlaisia tunnistetietoja yksittäisistä vastauksista enkä esimerkiksi tiedä mille purjehdukselle kukin vastaaja on osallistunut. Tämän vuoksi tulosten raportoinnissa käytetyissä sitaateissa ei esiinny mainintoja esimerkiksi vastaajan syntymävuodesta tai sukupuolesta.

Aineisto on kerätty alun perin purjehdusten käytännön järjestelyitä varten sekä tutkimus- ja kehittämistarkoituksiin. Käyttämieni kyselylomakkeiden alussa on kerrottu, että tietoja tullaan hyödyntämään sekä käytännön järjestelyihin, että tutkimus- ja kehittämistarpeisiin. Vastaajat ovat siis olleet tietoisia siitä, että heidän vastauksiaan voidaan hyödyntää

tutkimuksissa. Osittain samaa aineistoa on hyödynnetty jo aikaisemmin tutkimuskäytössä (esim. Skogström 2019). Aineistoja ja erilaisia dokumentteja voidaan kuitenkin tarkastella monista eri näkökulmista ja eri tavoin, jolloin sama aineisto voi antaa uutta tietoa jostakin uudesta näkökulmasta tarkasteltuna (Eskola & Suoranta 1998, 86–87). Valmiin tutkimusaineiston käyttö tässä tutkimuksessa perustuu myös käytännön syyhyn, joka on aikataulun rajallisuus. Seuraavaksi kuvailen tekemäni analyysin.

4.6 Sisällönanalyysi

Tutkimusaineistoni pääasiallinen analyysimenetelmä on sisällönanalyysi, joka on hyvin yleinen ja perinteinen kvalitatiivisen tutkimuksen työkalu (Silvasti 2014, 33; Tuomi & Sarajärvi 2018, 78). Analysoin aineistossani esiintyviä avoimia kysymyksiä. Avoimet kysymykset ovat käteviä, kun vastausvaihtoehtoja ei haluta antaa etukäteen (Heikkilä 2014, 47). Tällöin vastaajalla on vapaampi lähtökohta kertoa juuri niistä asioista, mitä hänellä kysymykseen liittyen tulee mieleen. Sisällönanalyysi toimii analyysityökaluna, kun vastausta ei ole etukäteen myöskään paljoa rajattu. Sisällönanalyysin tarkoituksena on eritellä käytettävän tutkimusaineiston sisältöä mahdollisimman tarkasti, jolloin se soveltuu myös oman tutkimukseni toteutukseen hyvin. Tarkoituksena on tarkastella omaa aineistoani arjenhallinnan näkökulmasta eli eritellä erilaisia arjenhallintaan liittyviä tekijöitä sisällönanalyttisesti käyttämästäni aineistosta. Seuraavaksi kerron lyhyesti sisällönanalyysistä menetelmänä sekä peilaan sitä oman tutkimukseni tarpeisiin.

Sisällönanalyysia voidaan hyödyntää kaikkiin kirjallisessa muodossa oleviin aineistoihin. Aineistot voivat vaihdella lyhyistäkin avoimien kysymysten vastauksista pitkiin haastatteluaineistoihin tai elämäkertoihin. Sisällönanalyysi on siis tekstianalyysia, jossa aineistosta etsitään merkityksiä. (Silvasti 2014, 36; Tuomi & Sarajärvi 2018, 87.) Tiina Silvastin (2014, 37) mukaan sisällönanalyysillä tarkoitetaan erittelyä, jäsentämistä ja tarkastelemista. Tutkijan tehtävänä on tunnistaa aineistossa esiintyviä ilmiöitä ja jäsentää niitä. Jouni Tuomi ja Anneli Sarajärvi (2018, 89) haluavat kuitenkin erotella sisällön erittelyn ja sisällönanalyysin toisistaan, vaikka usein näistä puhutaankin synonyymeina. Heidän mukaansa sisällön erittelyllä tarkoitetaan, kun aineiston sisältöä eritellään kvantitatiivisesti. Sisällönanalyysin tarkoituksena on kuvata aineiston sisältöä sanallisesti, eikä esimerkiksi laskea tiettyjen asioiden esiintyvyyttä. Sisällönanalyysissa voidaan käyttää kvantifiointia yhtenä analyysin osana ikään kuin työkaluna, mutta yksinään toteutettuna ei

voida puhua sisällönanalyysista. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 89.) Tässä tutkielmassa ei ole eritelty laadullisen aineiston sisältöä kvantitatiivisesti, vaan erittely on toteutettu kuten Silvasti (2014) kuvaa.

Martin Abbott ja Jennifer McKinney (2013, 44) kuvaavat sisällönanalyysia menetelmänä, joka tarjoaa yksityiskohtaisen kuvauksen tutkittavana olevasta ilmiöstä. Silvasti (2014, 37) jakaa tämän näkemyksen, sillä hänen mukaansa sisällönanalyysin perimmäisenä tarkoituksena on rakentaa syvällinen ymmärrys tutkittavasta ilmiöstä tai asiasta. Abbott ja McKinney (2013, 44) tarkentavat sisällönanalyysin määritelmää toteamalla, että heidän mukaansa menetelmä ei suoranaisesti kosketa ihmisiä, vaan se pikemminkin tutkii ihmisten tuottamia merkityksiä, joilla voimme kuvata ihmisen elämää ja erilaisia ilmiöitä.

Silvasti (2014, 37) kuvaa sisällönanalyysia monivaiheiseksi prosessiksi, jossa samat vaiheet voivat toistua useastikin. Aineistoa hajotetaan osiin, sitä käsitteellistetään ja rakennetaan uudestaan uudellaisiksi kokonaisuuksiksi. Prosessi alkaa aina huolellisesta aineistoon tutustumisesta, jonka aikana tarkoituksena on sekä tutustua aineistoon että rajata sitä tutkimuskysymysten kannalta olennaiseen ja epäolennaiseen. (Silvasti 2014, 37–39.) Huolellinen perehtymisvaihe on ollut erityisen tärkeä etenkin omassa tutkimuksessani, sillä olen käyttänyt valmista aineistoa, enkä ole itse ollut sitä keräämässä. Aineiston rajaamisen jälkeen toteutetaan koodaaminen. Koodaamisen tarkoituksena on Silvastin (2014, 38–39) mukaan jäsentää aineistoa erilaisiin osiin, joka käytännössä tarkoittaa erilaisten asiansanojen tai käsitteiden keräämistä ja jäsentelyä erilaisiin ryhmiin. Nämä ”koodit” kuvaavat jotakin tiettyä asiaa tai ilmiötä, joka aineistosta nousee esiin. Silvasti (2014, 39) huomauttaa, että usein tässä vaiheessa alkaa kerättyjen koodien myötä hahmottua alustavia teemoja, jolloin tutkimus etenee luonnollisesti seuraavaan vaiheeseen. Omassa tutkimuksessani seuraava vaihe oli arjenhallinnan mallin mukaan ottaminen analyysiin, joka tarkoittaa kerättyjen koodien tarkastelua teoriaohjaavasti. Loppujen lopuksi tarkoituksena on luoda sisällönanalyysin keinoin mahdollisimman selkeä kuva tutkittavasta ilmiöstä. Seuraavaksi kuvailen tekemäni analyysin.

4.7 Aineiston analyysi

Tutkimuksessani aineiston analyysi tapahtui analysoimalla avointen kysymysten vastauksia sisällönanalyysilla. Koska kyseessä oli valmis aineisto, alkoi prosessi ensin huolellisella

tutustumisella aineistoon. Olin silmäillyt aineiston läpi Excel-taulukossa kartoittaakseni sen laajuuden ja tutustuakseni aineistoon pintapuolisesti. Seuraavaksi luin Word-tiedostossa aineiston läpi huolellisesti. Kolmannella lukukierroksella korostin aineistosta tärkeänä pitämiäni kohtia. Tässä vaiheessa aineistosta rajautui lopulta hyvin pieni määrä pois: analyysiin otin yhteensä 18 liuskaa tekstiä mukaan. Silvastin (2014, 39) mukaan on yleistä, että ensimmäisessä vaiheessa aineistosta tippuu pois vasta pieni osa ja myöhemmin se saattaa rajautua lisää. Omassa tutkimuksessani rajautuminen päättyi tähän ensimmäiseen rajaukseen. Seuraavaksi aloin tarkastella aineistoa kysymys kerrallaan. Analyysini viisi ensimmäistä kysymystä oli esitetty nuorille ennen purjehdukselle osallistumista hakemuslomakkeessa ja ilmoittautumislomakkeessa (taulukko 2).

Taulukko 2: Ennen purjehdusta esitetyt avoimet kysymykset

	vastauksia (n)	tyhjiä vastauksia (n)	lyhyin vastaus (sanamäärä)	pisin vastaus (sanamäärä)
Kuvaile elämäntilannettasi (hakemuslomake, n=30)	25	5	2	142
Miksi haet Meriheimopurjehdukselle? (hakemuslomake, n=30)	20	10 ²	4	91
Mielihyvän lähteet arjessa (ilmoittautumislomake, n=29)	26	3	2	26
Hyvinvointia arjessa heikentää (ilmoittautumislomake, n=29)	23	6	2	22
Viime vuoden kohokohta (ilmoittautumislomake, n=29)	25	4	2	30

Aineistoni loput neljät kysymystä esitettiin nuorille purjehduksen jälkeen palautekyselyssä ja seurantakyselyssä (taulukko 3).

² Tyhjien vastausten määrään vaikuttaa myös vertaisohjaajien vastausten (5 kpl) uupuminen, sillä heille ei ole lähtökohtaisesti esitetty kyseistä kysymystä.

Taulukko 3: Purjehduksen jälkeen esitetyt avoimet kysymykset

	vastauksia (n)	tyhjiä vastauksia (n)	lyhyin vastaus (sanamäärä)	pisin vastaus (sanamäärä)
Mikä purjehduksella oli sinulle haasteellisinta? (palautekysely, n=38)	36	2	1	47
Missä onnistuit mielestäsi hyvin purjehduksen aikana? (palautekysely, n=38)	35	3	1	22
Mitä merkitystä Meriheimon talvitoiminnalla on ollut sinulle? (seurantakysely, n=30)	18	12	2	32
Mikä merkitys purjehduksella oli juuri sinulle? (seurantakysely, n=30)	29	1	1	90

Jokaisen kysymyksen kohdalla toteutin niin sanotun koodaamisen eli erittelin aineistosta koodaamalla erilaisia toistuvia aiheita tai asioita, jotka kuvasivat jotakin aineistossa esiintynyttä ilmiötä. Käytännössä koodaaminen voidaan suorittaa pieneen aineistoon esimerkiksi korostamalla, alleviivaamalla tai numeroimalla eri koodit eri värein. (Silvasti 2014, 39.) Oman aineistoni pienestä koosta johtuen keräsin koodit erilliseen tiedostoon yksitellen. Tässä vaiheessa analyysini oli aineistolähtöistä, sillä olin avoin aineistosta esiin nouseville asioille. Sisällönanalyysissä koodausta voi tapahtua useaan otteeseen, esimerkiksi jokaisen tutkimuskysymyksen kohdalla erikseen, sillä kysymykset saattavat edellyttää erilaisten näkökulmien ottamista (Silvasti 2014, 39). Myös omassa tutkimuksessani päädyin koodaamaan jokaisen avoimen kysymyksen vastaukset erikseen, sillä kysymysten näkökulma ja aihepiiri oli varsin vaihteleva.

Koodeja kertyi kysymyksestä riippuen 6–10 kappaletta. Kaikkien vastausten yhteenlaskettu koodimäärä tässä vaiheessa oli 67. Joukossa esiintyi myös samoja koodeja. Koodaamisen jälkeen yhdistin joitakin keskenään läheisiä koodeja toisiinsa ja muodostin koodille uuden, paremmin kuvaavan nimen. Siten sain yhdistettyä sellaisia asioita tai teemoja, jotka tuntuivat analyysin kannalta oleellisilta, mutta olisivat yksinään olleet määrällisesti varsin pieniä tarkastelun kohteita. Tämän jälkeen siirryin tarkastelemaan syntyneitä koodeja

teoriaohjaavasti, joka tarkoittaa, että otin mukaan tarkastelun työvälineeksi arjenhallinnan mallin.

Arjenhallinnan mallin avulla tarkastelin jokaisen kysymyksen erikseen niin, että lajittelin syntyneet koodit arjenhallinnan mallin mukaisesti osa-alueisiin, jotka olivat fyysinen koti, kodin vuorovaikutus, kodin ylläpito ja sisäinen koti. Tämän tarkoituksena oli hahmottaa, minkälainen arjenhallinnan taso osallistujilla oli ennen purjehdusta sekä sen jälkeen. Koska pyrkimykseni oli tarkastella arjenhallintataitojen kehittymistä Meriheimo-hankkeen purjehduksilla, oli perusteltua tarkastella ensin niin sanottua lähtötilannetta ja sen jälkeen purjehduksen jälkeistä aikaa. Analyysissä huomioitavaa oli, että koodeja ei voinut ”pakottaa” kuuluvaksi johonkin mallin osa-alueeseen. Välillä jokin koodi saattoi olla arjenhallinnan mallin näkökulmasta täysin irrelevantti, tai toisaalta se saattoi kuvastaa jopa kaikkia mallin osa-alueita. Olen analyysini tuloksissa avannut näitä tilanteita, joissa jokin koodi on tippunut matkan varrella pois tai jokin on kuulunut useampaan osa-alueeseen.

Aineistossani esiintyy myös määrällisiä kysymyksiä, jotka kartoittavat seuraavia asioita ennen purjehduksen: sukupuoli, syntymävuosi, oma tilanne (vastausvaihtoehdot: olen opiskelija, olen työtön, käyn töissä, olen työharjoittelussa, työkokeilussa tai työllistämiseen tähtäävällä kurssilla, käyn kuntoutuksessa, muu mikä?), aikaisempi osallistuminen Meriheimopurjehduksille, koulutustausta (korkein tutkinto) sekä asumismuoto. Purjehduksen jälkeen on esitetty seuraavia kartoitettavia kysymyksiä: kuinka monelle purjehdukselle osallistui, onko osallistunut talvitoimintaan, jos ei, niin miksi ei (avoimet vastaukset), kuinka moneen toimintaan osallistui, oma tilanne (vastausvaihtoehdot: olen opiskelija, olen työtön, olen töissä, olen työharjoittelussa, työpajassa tai muussa vastaavassa toiminnassa, käyn kuntoutuksessa, olen sairauslomalla, muu mikä?) sekä asumismuoto. Tässä kohtaa olin siis jo tehnyt aikaisemmin mainitsemani rajaukset aineistoon ja jättänyt osan tarpeettomista kysymyksistä pois. Kartoitettavien kysymysten lisäksi lomakkeissa esitetään Likert-asteikollisia kysymyksiä. Likertin asteikolla tarkoitetaan kysymystä, jossa kysytään mielipidettä numeerisella asteikolla, jolloin toinen ääripää on *täysin samaa mieltä* ja toinen *täysin eri mieltä*. Vastaaaja vastaa häntä eniten kuvaavan vaihtoehdon. Joissakin asteikoissa myös välissä olevat arvot määritellään, esimerkiksi tyylillä *melko samaa mieltä* tai *jokseenkin eri mieltä*. (Heikkilä 2014, 51.)

Määrällisen osion tarkoitus on tässä tutkimuksessa kuvata nuorten näkemyksiä kysytyistä asioista ennen ja jälkeen purjehduksesta. Saamassani aineistossa määrällinen informaatio on

esitetty yhteenvedoina. Yhteenvedoissa data on esitetty pylväskaaviona, jotka esittävät vastausten muuttujien jakaumia. Poikkeuksena kysymys, joka selvitti aikaisempaa osallistumista purjehdukselle, sillä se on kuvattu ympyräkaaviona. Lisäksi sama informaatio on esitetty taulukkomuodossa: sisältäen jokaiseen väittämään annettujen vastausvaihtoehtojen saamat vastausmäärät (n) ja prosenttiosuudet (%), vastanneiden kokonaismäärä sekä keskiarvo ja mediaani.³

Näin ollen en ole tutkimuksessani voinut laskea eri muuttujien välisiä yhteyksiä. Olen kuitenkin voinut tarkastella vastausten perusteella laskettuja aritmeettisiä keskiarvoja ja mediaaneja. Keskiarvo on siinä mielessä harhaanjohtava, että se on herkkä yksittäisille hyvin suurille tai hyvin pienille arvoille. Siksi on järkevää ottaa tarkasteluun myös esimerkiksi mediaani. Mediaanilla tarkoitetaan jakauman keskimmäistä havaintoa, kun kaikki muuttujan havainnot on asetettu suuruusjärjestykseen. Mediaani saattaa siis kertoa tarkemmin siitä, mikä havaintoarvo on ollut keskimääräisin. (Vilka 2007, 122–123.) Olen siis voinut tarkastella aineistossa esiintyviä keskimääräisiä havaintoja, jotka toimivat sisällönanalyysia tukevana elementtinä.

Määrällisen osion aineistostani käsittelin niin, että jaoin väittämät arjenhallinnan mallin mukaisesti neljään eri osa-alueeseen. Tämän myötä hahmottui, mikä väittämä koskettaa mitäkin osa-aluetta. Seuraavaksi tarkastelin väittämän saamia keskiarvoja ja mediaaneja ja peilasin niitä sisällönanalyysissa saamiini tuloksiin. Pyrin avaamaan sanallisesti sen, mitä eri arvot kertoivat tarkastelun kohteena olevasta ilmiöstä tai asiasta. Tarkoitukseni oli näillä laadullisilla ja määrällisillä keinoilla hahmottaa mahdollisimman tarkasti arjenhallinnan tasoa ennen ja jälkeen purjehduksen.

4.8 Eettinen pohdinta

Tutkimuksen tekemiseen liittyy aina lukuisia kysymyksiä ja valintoja, joita tutkijan on pohdittava. Vaikka tutkija tekee itse omat valintansa tutkimuksensa aikana, koostuu tutkimusetiikka yleisesti hyväksytyistä periaatteista (Kuula 2011, 26). Hyvän tutkimuksen toteuttamiseen liittyykin olennaisesti eettinen pohdinta, jota tutkijan on tehtävä läpi

³ Palautekyselyssä esitettyjen väittämien vaihteluväliin (0–4) tein muutoksia ennen analyysia. Poistin vastauksista ”0 = en osaa sanoa” -vastaukset, jolloin niiden keskiarvoa alentava vaikutus saatiin poistettua. Uusi vaihteluväli oli siten 1–4, jossa arvo 1 = vastaa huonosti kokemustani ja 4 = vastaa todella hyvin kokemustani. Tämän myötä myös palautekyselyn yhteenvedotaulukko koki muutoksia.

tutkimusprosessin. Tutkimuksen uskottavuus on tiukasti yhteydessä tutkijan tekemiin eettisiin ratkaisuihin. Kun tutkija noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä, tutkimuksen uskottavuus ja luotettavuus kasvaa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 111.)

Tutkimusetiikan voidaan nähdä koskevan eri asioita: se voi olla kohdennettuna aineiston hankintaan tai tutkittaviin, toisaalta tieteellisen tiedon soveltamiseen ja käyttöön tai sitten se voidaan nähdä yleisenä metodologisena lähestymistapana, joka ohjaa kaikkea tutkimuksessa tehtäviä valintoja aiheenvalinnasta lähtien. Kyse on tutkimuksen taustalla vaikuttavasta tiedekäsityksestä sekä arvoista ja niitä koskevista eettisistä pohdintoista. (Kuula 2011, 24–27; Tuomi & Sarajärvi 2018, 113–114.) Tällä pohdinnalla haluan kuvata sitä, miten olen ottanut huomioon erilaisia eettisiä kysymyksiä tutkimukseni aikana.

Eettistä pohdintaa olen tämän tutkimuksen aikana toteuttanut alusta alkaen. Päätettyäni, että haluan tutkimuksessani tarkastella asunnottomuuden ilmiötä, tuli vastaan ensimmäiset eettiset pohdinnat. Tässä vaiheessa tuli miettiä, miten haluan ja pystyn aloittelevana tutkijana lähestymään varsin sensitiivistä aihetta. Aiheen rajauduttua Meriheimo-hankkeeseen, tuli pohdittavaksi se, miten nuorten subjektiiviset kokemukset saataisiin mahdollisimman hyvin esiin. Tämä seikka vaikutti myös päätökseni toteuttaa tutkimus laadullisin menetelmin, jolloin tarkoituksena on ymmärtää ilmiötä, eikä niinkään tehdä yleistyksiä.

Päädyttyäni kirjallisuuden tukemana tarkastelemaan elämänhallintaa ja arjenhallintaa, olin jälleen eettisen pohdinnan edessä. Kuinka tarkastella näitä teemoja, jotka ovat vahvasti yhteydessä nuorten subjektiivisiin kokemuksiin ja kuinka voisin ulkopuolisena tehdä näistä asioista tulkintoja? Tutkimukseni analyysivaiheessa olen siten ollut mahdollisimman avoin aineistossani esiin nousseille asioille. Olen myös pyrkinyt kuvaamaan arjenhallinnan eri osa-alueiden esiintyvyyksiä ja tekemään niistä tulkintoja sen sijaan, että olisin määritellyt arjenhallinnan tason olevan esimerkiksi hyvä tai huono. Mielenkiinnon kohteena onkin ollut purjehduksen myötä tapahtunut mahdollinen kehitys eikä se, minkälaiseksi nuorten arjenhallinnan taso voidaan määritellä.

Vesa Puuronen (2006, 265) toteaa, että usein laadullisessa nuorisotutkimuksessa tutkija ja tutkittavat ovat eriarvoisia, jolloin myös tutkimukset kertovat enemmän tutkijan tulkinnoista kuin nuorten omista ajattelutavoista tai merkityksenannoista. Olenkin pyrkinyt esittämään tekemieni tulkintojen tueksi sitaatteja aineistosta, korjaten ainoastaan pieniä kirjoitusvirheitä, kuten poistaen ylimääräisiä kirjaimia. Näillä sitaateilla olen tavoitellut parempaa läpinäkyvyyttä ja luotettavuutta. Lisäksi johtopäätöksissä olen pyrkinyt esittämään

pohdintaa siitä, mitä tutkimustuloksillani voidaan oikeastaan sanoa ja kuinka yleistettävissä tulokset ovat.

Tärkeä tutkimuseettinen kysymys on tutkittavien anonymiteetin suojaaminen. Tässä tutkimuksessa ei ole ollut tarpeellista käsitellä tutkittavien nuorten henkilö- tai tunnistetietoja, joten tutkimusaineisto on luovutettu käyttöni valmiiksi anonymisoituna. Tutkimusaineistonani toimivista lomakkeista on poistettu tutkimuksen kannalta tarpeettomia tietoja, kuten omat ja lähiomaisen yhteystiedot, syntymäaika, sopivin purjehdusajankohta, sairaudet tai lääkitykset sekä ruokavalio tai ruoka-aineallergiat. Joitakin tarpeettomia tietoja on luovutettu anonymisoituna, kuten vastaajan nimi tai kysymys tukihenkilöstä. Sitaattien käytössä on huomioitava myös se, että vaikken tutkijana tiedä ketkä vastausten taustalla ovat, niin joku toinen samalla purjehduksella ollut voi tunnistaa vastausten takana olevan henkilön. Siksi tarkasteluni tapahtuu ryhmätasolla, eikä vastauksia voida yksilöidä niin, että pystyisin seuraamaan saman henkilön vastauksia kaikissa lomakkeissa. Yksittäisiin vastauksiin ei myöskään voi yhdistää esimerkiksi vastaajan sukupuolta tai syntymävuotta.

5 OSALLISTUJIEN LÄHTÖTILANNE ENNEN PURJEHDUSTA

Tässä luvussa vastaan ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni, joka kuuluu: minkälainen oli purjehdukselle osallistuneiden lähtötilanne arjenhallinnan näkökulmasta ennen purjehdusta? Olen tarkastellut osallistujien lähtötilannetta viiden eri kysymyksen kautta, jotka esiintyivät aineistossani ja jotka selvittivät osallistujien elämäntilannetta, syytä hakea mukaan purjehdukselle, arjen hyvinvointia lisääviä tekijöitä, arjen hyvinvointia vähentäviä tekijöitä sekä edellisen vuoden kohokohtaa omassa elämässä. Tarkastelin jokaisen kysymyksen erikseen. Seuraavaksi avaan tarkemmin eri kysymysten pohjalta tehdyt tulokset.

5.1 Mielekkään tekemisen ja rutiinien puutetta

Nuorten kuvaamat elämäntilanteet ennen purjehdusta olivat vaihtelevia. Arjenhallinnan mallin mukaisesti tarkasteltuna kodin ylläpidon teemat olivat muihin nähden korostuneita, kun taas sisäisen kodin teemoja ei ilmennyt juurikaan. Fyysistä kotia ja kodin vuorovaikutusta kuvaaviin osa-alueisiin teemoja kertyi muutama. Kodin ylläpitoon liittyvien teemojen korostuminen osoitti, että monella nuorella esiintyi kaipuuta mielekkään tekemisen pariin. Lisäksi kävi ilmi, että osalla nuorista näytti arjenhallinnan mallin avulla tarkasteltuna puuttuvan arjesta tietynlaista rutiinia. Joukossa oli kuitenkin myös niitä, kellä rutiinia arkeen toi esimerkiksi kuntoutus tai opiskelut. Seuraavaksi avaan tarkemmin, minkälaisia teemoja kertyi eri arjenhallinnan mallin osa-alueisiin.

Kodin ylläpidon osa-alueeseen liittyivät opiskelu ja työ, kuntoutus, mielenterveys ja mielekäs tekeminen. Kodin ylläpidon osa-alue oli selkeästi korostunut elämäntilannetta kuvaavissa vastauksissa. Vastausten näkökulma oli kuitenkin vaihteleva. Opiskeluun liittyvät vastaukset kertoivat sen hetkisestä opiskelijastatuksesta, keskeytyksellä olevista opinnoista, tulevaisuuden opinnoista tai hetki sitten tapahtuneesta valmistumisesta. Opiskelu näyttäytyy selkeästi keskeisenä osana omaa elämäntilannetta, vaikka osalla opinnot olivatkin vastaushetkellä tauolla. Vastaajista kolmasosa (33,3 %) määritteli itsensä opiskelijaksi vastaushetkellä. Työhön liittyvät vastaukset olivat selkeällä enemmistöllä kuvauksia työttömyydestä (työttömäksi itsensä määritteleviä 26,7 % kaikista vastaajista) tai työn hakemisesta. Työelämä on kuitenkin teema, josta vastauksissa on haluttu kertoa. Tämä

näkyä esimerkiksi vastauksissa, joissa työnhaun tuloksettomuus tai vaikeus on haluttu nostaa esiin:

”--- kun kesätöitäkään en saanut ---”

” --- joka ei pysty sääntösuomen takia ottamaan kesätöitä vastaan.”

Opiskelu- tai työpaikan puuttuminen tarkoittaa myös tietynlaisten rutiinien puutetta. Osa nuorista kertoo tarkemmin omista tuntemuksistaan. Esimerkiksi eräs vastaaja kertoo, että vaikka hän ei ole saanut kesäksi töitä, hän on suunnitellut kesälle ohjelmaksi ylioppilaskirjoituksiin lukemisen. Toinen vastaaja taas kokee, että ilman työpaikkaa hän ei siten ”tee mitään ihmeellistä”. Kaiken kaikkiaan vastauksista voidaan nähdä, että opiskelu ja työ ovat nuorten keskuudessa tärkeitä asioita, joiden kautta omaa elämää määritellään. Opiskelu ja työ voidaankin nähdä olevan nuorten elämässä tärkeitä rutiinin lähteitä. Nuoruuteen kuuluvat monet muutokset ja epävarmuudet sekä siirtymävaiheista aiheutuva riski taloudelliseen, sosiaaliseen ja psykologiseen stressiin (Woodman & Wyn 2015, 79–83) voi vaikeuttaa nuorten kykyä ja mahdollisuuksia päästä kiinni näihin arjen rutiineihin. Kaiken kaikkiaan päivittäiseen pärjäämiseen esimerkiksi opiskelussa, työssä tai työpajalla oltiin keskimäärin jonkin verran tyytyväisiä (keskiarvo ka. = 6,6 ja mediaani md. 7 = vaihteluväli 0–10⁴). Enemmistö vastaajista oli siis ennemminkin tyytyväisiä, kuin tyytymättömiä omaan päivittäiseen pärjäämiseensä, mutta näkemykset voisivat olla parempiakin.

Rutiineja positiivisella tavalla korostavia vastauksia löytyi kuntoutukseen viittaavissa vastauksissa. Tämän teeman vastaukset kertoivat erilaiseen kuntouttavaan työtoimintaan, mielenterveyskuntoutukseen tai päihdekuntoutukseen osallistumisesta. Vastauksista voidaan päätellä, että oman toimintakyvyn tai terveyden puutteita pyritään kehittämään. Samalla erilaiset terapiat tai kuntouttavat työtoiminnot luovat käyttäjilleen rutiinia arkeen. Työharjoittelussa, työkokeilussa tai työllistämiseen tähtäävällä kurssilla olevia nuoria oli yhteensä 13,3 % vastaajista. Kuntoutuksessa olevia oli saman verran eli 13,3 %. Arjenhallinnan näkökulmasta nämä terveyttä ja arjen rutiineja edistävät toiminnot voidaan tulkita positiivisena. Vastausten sävy on useimmissa varsin neutraali, mutta muutamassa vastauksessa on havaittavissa myös tulevaisuuteen positiivisesti viittaavia mainintoja, esimerkiksi seuraavissa otteissa:

⁴ 0 = erittäin tyytymätön – 10 = erittäin tyytyväinen

”--- pääsin eräälle kuntouttavalle ammatilliselle kurssille, josta sain apua ammatin keksimiseen ja oman kiinnostuksien ja elämänhalun kartoittamiseen.”

”Käyn säännöllisesti (päihdekuntoutuksen palvelu anonymisoitu) ja tarkoitus on elää täysin raittiina.”

Toisin kuin kuntoutus-teeman vastauksissa, mielenterveyteen liittyvien vastausten sävyt ovat vaihtelevia. Vastauksissa ilmenee erilaisia mielenterveyden kanssa olevia haasteita, kuten masennusta ja jaksamisen heikentymistä. Terveys on kodin ylläpidossa keskeinen teema. Muun muassa Lehtonen ja Salonen (2008, 10–11, 28–29) kuvaavat, kuinka mielenterveyteen liittyvät haasteet voivat olla yhteydessä alentuneeseen kykyyn huolehtia omasta kodista tai itsestä, sillä arjen toimet jäävät helposti taka-alalle ja fyysinen kunto saattaa heikentyä. Arjenhallinnan näkökulmasta mielenterveysongelmat saattavat siis olla ongelmallisia ja aiheuttaa haasteita. Pahimmassa tapauksessa mielenterveys- ja päihdeongelmat voivat aiheuttaa kyvyttömyyden hoitaa arjen asioita, joka voi johtaa lopulta jopa asunnon menettämiseen.

Viimeisenä teemana kodin ylläpidon osa-aluetta kuvaavissa vastauksissa oli mielekkään tekemisen puute. Useampi vastaus käsitteli sitä, kuinka omaan arkeen toivottiin jotakin mielekästä tekemistä. Tulee kuitenkin huomioida, että osalla tähän vaikutti luultavasti kesätauolla olevat opinnot ja samalla kesätyön puute, joka on varsin yleistä opiskelijoiden keskuudessa. Kaiken kaikkiaan vastausten perusteella voidaan tulkita, että elämälle haettiin jotakin, jonka parissa olisi mielekästä toimia. Tämä voi olla kodin ylläpidon näkökulmasta esimerkiksi harrastus tai joku muu varsin arkinen toiminta, tai sitten se voi olla niin sanotusti arjen vastakohta eli juhla (Kivelä & Lempinen 2009, 59). Arjenhallinnan näkökulmasta todettakoon, että nuorilla tässä teemassa oli kaipuu saada elämään mielekkyyttä uuden tekemisen, kuten harrastuksen tai kokemuksen kautta, jollaisena Meriheimopurjehdus voidaan heille nähdä.

Fyysisen kodin osa-alueeseen kuului asumisteema, jossa vastaajat kertovat omasta asumistilanteestaan. Asumiseen liittyviä vastauksia oli kuitenkin verrattain vähän. Voidaan tulkita, että asuminen ei ollut suurimmalla osalla varsin poikkeuksellinen elementti tai sitä ei syystä tai toisesta koettu tarpeelliseksi avata liittyen omaan elämäntilanteeseen. Fyysisen kodin osa-alueen tulkitsen suhteellisen neutraaliksi näiden vastausten perusteella. Omien asumisolojen tyytyväisyys oli nuorten keskuudessa huomattavan suurta (ka. = 8, md. = 8,

vaihteluväli 0–10⁵). Asumisoloihin on siis ennen purjehdusta oltu varsin tyytyväisiä. Selkeä enemmistö (noin 63 %) asui omassa vuokra-asunnossa, joka viides (20 %) vanhempien luona ja loput asuivat joko alivuokralaisena tai tuki-, kuntoutus- tai kriisiasunnossa. Kukaan ei määritellyt olevansa asunnoton. Yksi vastaaja jätti vastaamatta kysymykseen.

Kodin vuorovaikutuksen osa-alueeseen liittyivät sosiaaliset suhteet ja itsenäistyminen. Sosiaalisista suhteista kertovat vastaukset olivat suurimmaksi osaksi niitä, jotka kuvasivat toivovansa tulevaisuudelta uusia kavereita, kuten esimerkiksi seuraavassa otteessa tulee ilmi:

” --- joka kaipaa itsenäistymistä sekä uusia kaverisuhteita. Minulla on vain muutama ystävä, jonka kanssa vietän aikaa. Uusien kavereiden saaminen olisi minulle tärkeää.”

Vastauksissa tuli ilmi myös yksin olemisen pelkoa sekä oman sosiaalisen verkoston rajoittumista jonkin palvelun käyttöön. Itsenäistymistä kuvaavat vastaukset olivat vähäisiä, mutta kuitenkin mainitsemisen arvoisia. Vastauksissa kaivattiin omaan elämään lisää itsenäisyyttä tai sitä oli tiedossa esimerkiksi lähiaikoina tapahtuvan omaan kotiin muuttamisen yhteydessä. Kodin vuorovaikutuksessa on kyse suhteiden hallinnasta ja koetun turvallisuuden mahdollistamisesta sitä kautta. Turvallisuuden tunnetta vähentää niin sanotusti hajottavat vuorovaikutustaidot, joilla tarkoitetaan yksilölle vahingollisia sosiaalisia riippuvuuksia, jotka estävät itsenäisen toiminnan ja valintojen tekemisen. (Kivelä & Lempinen 2009, 14–15.) Vastauksista voidaan tulkita, että vuorovaikutussuhteita on osalla olemassa, mutta niitä toivotaan myös lisää. Kodin vuorovaikutuksen osa-alueen näkökulmasta jonkinlaista puutetta vaikuttaa siis olevan. Itsenäistyminen liittyy myös vuorovaikutukseen, sillä se tarkoittaa kykyä huolehtia omista asioistaan ja tarpeistaan, joka taas tapahtuu usein vuorovaikutuksessa muihin ihmisiin. Tähän osa nuorista osoitti tarvetta.

Sisäinen koti jäi elämäntilannetta kuvaavien vastausten kohdalla tyhjäksi. Sisäistä kotia kuvastaa erilaiset haaveet ja tulevaisuudensuunnitelmat, sekä turvallisuuden tunne (Kivelä & Lempinen 2009, 59). Sisäisen kodin osa-alue voidaan tässä valossa tulkita osittain puutteelliseksi. Sisäisen kodin ilmentymistä voidaan tarkastella myös muutaman väittämän avulla, jotka määrittivät tyytyväisyyttä itsetuntoon (ka. = 6,39, md. = 7, vaihteluväli 0–10), kykyyn voittaa elämässä eteen tulevia vaikeuksia (ka. = 6,92, md. = 7,5, vaihteluväli 0–10) ja elämään kokonaisuutena (ka. = 6,75, md. = 6,5, vaihteluväli 0–10). Arvo 0 kuvastaa

⁵ 0 = erittäin tyytymätön – 10 = erittäin tyytyväinen

erittäin tyytymätöntä ja arvo 10 erittäin tyytyväistä. Nuorten antamien vastausten perusteella voidaan tulkita, että tyytyväisyyttä näihin teemoihin esiintyi jollain tasolla, mutta niihin ei myöskään oltu erittäin tyytyväisiä. Kun heiltä kysyttiin käsitystä väittämään ”Tulevaisuudessa elämäni on parempaa”, vastaukset kuvasivat keskimäärin käsitystä osin samaa mieltä (ka. = 2,03, md. = 2, vaihteluväli 1–5⁶). Tulevaisuudennäkymät olivat siis jossain määrin positiivisia, mutta joukossa esiintyi myös paljon ”ei samaa, eikä eri mieltä” vastauksia. On tulkittavissa, että osalla nuorista uupuu jossain määrin uskoa oman elämänsä ohjaamiseen ja siihen vaikuttamiseen, joka on keskeistä juuri arjenhallinnan sisäisen kodin osa-alueessa.

5.2 Tavoitteena oppiminen, uusia ystäviä ja uusia kokemuksia

Meriheimopurjehdukselle hakemisen syiksi nostettiin erilaisia teemoja, jotka istuivat arjenhallinnan malliin seuraavanlaisesti. Fyysiseen kotiin liittyi luonto-teema. Sisäisen kotiin liittyivät haaveet, joita oli kuitenkin varsin vähän. Kodin vuorovaikutukseen kuului sosiaaliset suhteet ja kodin ylläpitoon kokemukset, oppiminen, tekeminen ja talous. Omaksi ryhmäkseen jäi purjehdus-teema, jota ei voinut asettaa kuuluvaksi vain yhteen arjenhallinnan mallin osa-alueeseen. Teoriaohjaavassa analyysissä, mitä tämä tutkimus edustaa, ei tällaisen ylimääräisen luokan syntyminen ole kovin harvinaista (Tuomi & Sarajärvi 2018, 99).

Purjehdukseen liittyviä perusteluita hakemiselle oli paljon, mikä on varsin ymmärrettävää. Purjehdus on koko hankkeen kannalta selkeästi suurin ja näkyvin teema. Osassa vastauksissa kiinnostus purjehdukseen liittyi aikaisempiin kokemuksiin joko lähimenneisyydessä tai esimerkiksi lapsuudessa. Osalla ei ollut aikaisempaa kokemusta, mutta purjehdus oli vaikuttanut kiinnostavalta ja halu päästä kokeilemaan oli suuri. Jollain kyse oli suuremmasta unelmasta. Myös mahdollisuuksien puute nostettiin esiin, jolloin Meriheimo-hanke nähtiin toimivana, jopa ainoana väylänä purjehduksen pariin.

Fyysisen kodin teemaan liittyi luontoa ja ympäristöä käsittelevät vastaukset. Niissä korostettiin halua lähteä luontoon tai tutkimaan laajemmin ympäristöjä. Meri elementtinä nostettiin esiin useassa vastauksessa esimerkiksi toteamalla, että rakastaa merta. Arjenhallinnan mallin fyysiseen kotiin liittyä liikkuminen luonnossa ja lähiympäristössä,

⁶ 1 = täysin samaa mieltä – 5 = täysin eri mieltä

joka on osa tilan ”omaksi” ottamisen prosessia (Lempinen 2007, 144–145; Kivelä & Lempinen 2009, 13–14, 59). On havaittavissa, että tämän kategorian vastaajilla on jonkinlaista tarvetta ja halua päästä kosketuksiin ympäristön kanssa, kuten seuraavassa vastauksessa näkyy:

”Myöskin uusien paikkojen ja kulttuurien pinnallinenkin näkeminen ja näihin tutustuminen kiinnostaa.”

Sisäistä kotia kuvastivat haaveet, jotka liittyivät esimerkiksi työelämään tai harrastuksiin. Haaveet liittyivät purjehdukseen ammattina ja harrastuksena tai sitten sen nähtiin auttavan työelämätaitojen kehittämisessä. Näitä vastauksia oli kuitenkin vain muutama, joten yleinen havainto sisäisen kodin kategoriassa oli ennemminkin sen vajavaisuus. Kun purjehdukselle hakeutumista perusteltiin, vastauksissa ei siis esiintynyt juurikaan mainintoja, jotka voisi liittää tähän omien arvojen, tulevaisuudensuunnitelmien ja haaveiden – sisäisen turvallisuuden ja ”olla kuin kotonaan” -tunteen osa-alueeseen.

Kodin vuorovaikutusta kuvastivat jälleen puheet sosiaalisista suhteista. Moni nuori haki purjehdukselta uusia ystäviä ja yhdessäoloa. Tämä oli selkeästi yksi motiivi hakea purjehdukselle. Hyvät ja rakentavat vuorovaikutussuhteet ovat arjenhallinnan mallin mukaisesti keskeisessä roolissa (Lempinen 2007, 146; Kivelä & Lempinen 2009, 14–15) ja voidaan tulkita, että monella hankkeeseen osallistuneilla on näille suhteille ollut selkeä tarve ja halu. Seuraavien esimerkkien mukaisia mainintoja esiintyi useammassa vastauksessa:

”Toivon, että matkalla saan ystäviä ja/tai hyviä tuttavuuksia.”

”--- haluan tutustua ihmisiin --- ”

Nuoret arvioivat ennen purjehdusta luotettavien ystäviensä määrän jossain määrin tyytyväiselle tasolle (ka. = 6,89, md. = 7, vaihteluväli 0–10⁷). Tämä tukee sisällönanalyysin tuloksia, sillä vaikka tyytyväisyyttä esiintyy, se ei saavuta korkeinta tasoa ”erittäin tyytyväinen”.

Kodin ylläpidon osa-alueeseen kuului kokemus, oppiminen, tekeminen ja talous. Monella nuorella oli halu päästä oppimaan uusia asioita. Purjehdus nähtiin opettavaisena kokemuksena. Tekemisen etsiminen oli pienempi tema, mutta kuitenkin mainitsemisen arvoinen. Tämän teeman vastauksissa ilmeni, että purjehdukselta haettiin mielekästä

⁷ 0 = erittäin tyytymätön – 10 = erittäin tyytyväinen

tekemistä kesäajaksi. Talous-teeman vastaukset olivat myös melko vähäisiä, mutta niissä esiintyvät vastaukset perustelivat hakua purjehdukselle sillä, että muita mahdollisuuksia päästä purjehtimaan, esimerkiksi oman taloudellisen tilanteen vuoksi, ei ollut. Tyytyväisyys omaan taloustilanteeseen ennen purjehdusta ei ollut varsin hyvä, mutta ei huonokaan (ka. = 5,5, md. = 5,5, vaihteluväli 0–10⁸). Nämä kaikki kolme teemaa liittyvät arjenhallintaan ja kodin ylläpitoon siten, että arjessa tärkeää on kyky omaksua uusia taitoja, tehdä omasta arjesta mielekästä itselle sopivan tekemisen avulla sekä kyky hallita omaa talouttaan.

5.3 Arjen hyvinvointi

Seuraavat kysymykset selvittivät nuorten arjen hyvinvointia lisääviä ja hyvinvointia vähentäviä tekijöitä. Raijaksen (2011, 262) mukaan arjen hyvinvointi rakentuu erilaisista toiminnoista ja niiden yhteensovittamisesta, kuten elinolosuhteista, toimintamahdollisuuksista, voimavaroista sekä toisaalta omista ja yhteiskunnan arvoista. Myös arjenhallinnan mallissa näkyy kaikki Raijaksen (2011) mainitsevat elementit.

Liikunta, sosiaaliset suhteet ja ruokaan ja ruuanlaittoon liittyvät asiat nousivat suurimmiksi arjen hyvinvointia tuottavaksi tekijöiksi. Näistä liikunnan eri muodot oli keskeisin. Sosiaaliset verkostot eli hyvät ystävät, perhe ja keskustelut muiden kanssa olivat myös hyvinvointia lisääviä tekijöitä. Lisäksi hyvinvointia tai mielihyvää lisääviksi asioiksi nostettiin luonto, lukeminen, musiikki ja erilaiset harrastukset. Muita mainintoja olivat esimerkiksi huumori, päihteettömyys, onnistumisen tunteet ja oma koira. Eräs vastaaja totesi myös, että ”*tärkeimpänä [on] omassa tahdissa tekeminen*”, joka osoittaa omien henkilökohtaisten voimavarojen huomioisen tärkeyden. Arjen hyvinvointia tukevana tekijöinä korostuvat varsin käytännölliset asiat, kuten mielekäs tekeminen, oli se sitten liikunta, lukeminen, ruoanlaitto tai muu harrastus.

Arjenhallinnan mallin näkökulmasta tarkasteltuna maininnat asettuvat kaikkiin neljään osa-alueeseen. Fyysiseen kotiin liittyvät luonnossa liikkumisen vastaukset, kodin vuorovaikutukseen sosiaaliset verkostot, kodin ylläpitoon esimerkiksi ruoanlaitto ja mielekäs tekeminen, ja sisäiseen kotiin liittyvät muutamat maininnat omien arvojen ja päätösten toteuttamisesta, kuten päihteettömyys ja omassa tahdissa tekeminen.

⁸ 0 = erittäin tyytymätön – 10 = erittäin tyytyväinen

Arjen hyvinvointia vähentäviksi tekijöiksi nuoret luokittelivat ihmissuhdeongelmat, yksin olemisen ja yksinäisyyden, taloudelliset vaikeudet, mielenterveysongelmat, ympäristötekijät, kuten negatiivisen ilmapiirin ja suorituspainet, sekä elämänhallintaan liittyvät vaikeudet. Muita mainintoja olivat esimerkiksi huono ruokavalio, läheisten sairaudet, sosiaalinen media ja stressi. Arjen hyvinvointia estää usein tyytymättömyys toiminnan tavoitteiden ja todellisuuden välillä. Mielekkään arjen toteutumista häiritsevät usein monet yllättävät tekijät, niin kotitalouden sisällä kuin sen ympäristössään. (Raijas 2011, 262–263.) Vastausten perusteella nuorten arjen hyvinvointia häiritsevät niin sisäiset kuin ulkoisetkin tekijät. Sisäisiä häiriötekijöitä ovat esimerkiksi mielenterveysongelmat, yksin oleminen ja yksinäisyys sekä elämänhallintaan liittyvät vaikeudet. Ulkoisiksi tekijöiksi voidaan luokitella esimerkiksi talousvaikeudet, ympäristötekijät, kuten asunnottomuus, äkilliset muutokset ja negatiivinen ilmapiiri, sekä mainitut läheisten sairaudet ja sosiaalinen media.

Arjenhallinnan mallin näkökulmasta hyvinvointia vähentäviä tekijöitä on osittain haasteellista luokitella eri osa-alueisiin. Ihmissuhteisiin ja vuorovaikutukseen tai niiden puutteeseen liittyvät vastaukset olivat selkeästi kodin vuorovaikutukseen liittyviä. Kodin ylläpitoon taas asettuivat taloudelliset vaikeudet ja mielenterveysongelmat. Ympäristötekijät ja elämänhallintaan liittyvät vaikeudet olivat moninaisia, joten niitä on vaikeaa sijoittaa vain yhteen osa-alueeseen kuuluvaksi. Esimerkiksi ympäristötekijöihin kuuluva negatiivinen ilmapiiri kuvastaa hajottavia vuorovaikutustaitoja ja olisi siten sijoitettavissa vuorovaikutukseen osa-alueeseen. Saman teeman vastaus ”*asunnottomuus*” taas kuvastaa kodin puutetta, ja olisi tällöin sijoitettavissa fyysisen kodin osa-alueeseen. Kaiken kaikkiaan voidaan kuitenkin todeta, että arkeen negatiivisesti vaikuttavia tekijöitä löytyi jokaisesta arjenhallinnan mallin osa-alueesta ja vastaukset olivat sisällöltään hyvinkin vaihtelevia.

5.4 Onnistumisia, elämänmuutoksia ja arjen vastapainoa

Kysymys, jossa selvitettiin nuorten edellisen vuoden kohokohtaa elämässä, kuvasi muun muassa onnistumisia, elämässä tehtyjä muutoksia, erilaisia matkoja tai leirejä sekä sosiaalisia suhteita, kuten uusien ystävien saantia tai tapahtumia hyvien ystävien kanssa. Kun nuorilta on kysytty kohokohtia, voidaan näiden vastausten perusteella tulkita, mikä tai mitkä asiat ovat olleet heille erityisen suuressa arvossa ja tuottaneet suurta mielihyvää omassa elämässä. Näistä vastauksista voidaan päätellä, että onnistumiset, elämänmuutokset, erilaiset arjen vastakohdat kuten matkat ja leirit, mutta myös sosiaaliset

suhteet ovat keskeisessä roolissa. Myös arjenhallinnan näkökulmasta nämä teemat ovat tärkeitä. Tärkeä havainto on etenkin sisäiseen kotiin liitettävissä olevat onnistumiset ja elämänmuutokset. Esimerkiksi seuraavat vastaukset kuuluivat tähän osa-alueeseen:

”Saavutin ensimmäisen kokonaisen vuoteni ilman alkoholia ja huumeita.”

”--- Onnistumisen tunne pitkän ja kovan työn jälkeen oli ainutlaatuinen, etenkin kuin näki kuinka hauskaa muilla ihmisillä oli ympärillä.”

”Muutto vanhempien luota ensimmäiseen omaan kotiin.”

Arjenhallinnan mallin sisäisen kodin osa-alueen teemoja ovat esimerkiksi turvallisuus, päätökset, uskallus ja rohkeus (Kivelä & Lempinen 2009, 59.) Sisäisen kodin määritelmässä puhutaan myös juurista ja juurettomuudesta. Juurettomuudella kuvataan ihmisen autonomian, lämmön ja turvallisuuden puutetta. (Lempinen 2007, 146–147.) Näissä kolmessa lainauksessa ilmenee nuo kolme tunnetta. Jokaisessa vastauksessa ilmenee autonomia eli se, että he ovat tunteneet ohjaavansa omaa elämäänsä: olemalla päihteetön, onnistumalla oman pitkän ja kovan työn ansiosta ja muuttamalla omaan kotiin. Lämpö ilmenee vastauksissa esimerkiksi ilmaisuisissa ”saavutin” tai ”onnistumisen tunne oli ainutlaatuinen” ja ”ensimmäiseen omaan kotiin”. Kaiken kaikkiaan koettu turvallisuus on luettavissa näistä vastauksista. Arjenhallinnan näkökulmasta havainto on olennainen. On huomionarvoista, että elämän kohokohdista on luettavissa juuri sisäisen kodin teemat, jotka taas uupuivat suurelta osin elämäntilanteen ja purjehdukselle hakemisen syiden kuvauksista.

Kaikissa edellisen vuoden kohokohtia kuvaavissa vastauksissa ei kuitenkaan esiintynyt sisäisen kodin teemoja, joka sekin täytyy ottaa huomioon. Muita teemoja olivat jo mainitsemani sosiaaliset suhteet, matkat ja leirit sekä määrällisesti pienempänä teimana opintoihin liittyvät vastaukset. Kodin vuorovaikutusta kuvaavat maininnat eli sosiaalisten suhteiden teema, kuvasi yhdessä tekemistä muiden ihmisten kanssa, uusien ystävien saamista tai perheen kanssa olemista. Jälleen korostuu rakentavien vuorovaikutussuhteiden merkitys. Matkat ja leirit voidaan rinnastaa esimerkiksi harrastukseen, joka kuvastaa arjenhallinnan mallissa kodin ylläpidon osa-alueetta tai sitten niitä voidaan ajatella arjen vastakohtana eli juhlena. Molemmat näkökulmat arjenhallintaan ovat tärkeitä arjen mielekkyyden kannalta. Opintoihin liittyvät vastaukset, kuten uuden koulun aloittaminen tai valmistuminen, liittyvät myös kodin ylläpitoon esimerkiksi rutiinien kautta. Valmistuminen voi kuvata myös onnistumisen tunnetta eli sisäistä kotia.

6 ARJENHALLINTATAITOJEN KEHITTYMINEN

Purjehduksen jälkeistä aikaa on kartoitettu palautekyselyllä ja seurantakyselyllä. Näiden vastausten perusteella olen tulkinut arjenhallinnan tasoa purjehduksen jälkeen. Selkeää on, että osallistujien arjenhallintataidot voidaan nähdä kehittyneen arjenhallinnan mallin avulla tarkasteltuna. Aloitan purjehduksen jälkeisen ajan tarkastelun palautekyselyn käsittelyllä, jonka jälkeen siirryn tarkastelemaan seurantakyselyn vastauksia. Ensin kuvailen purjehduksella koettuja haasteita ja onnistumisia. Sen jälkeen kuvailen purjehduksen ja talvitoiminnan merkityksiä. Tässä luvussa vastaan toiseen tutkimuskysymykseeni, joka on: Ovatko Meriheimopurjehdukset kehittäneet osallistujien arjenhallintataitoja ja mitkä tekijät ovat vaikuttaneet mahdolliseen muutokseen?

6.1 Purjehduksella koetut haasteet

Purjehduksella koetut haasteet liittyivät vuorovaikutustilanteisiin, käytännön taitoihin ja niiden oppimiseen, oman tilan puutteeseen ja henkiseen puoleen. Myös merenkäynnistä johtuvaa pahoinvointia ilmeni useammalla, mutta tutkimuksen keskittyttyä arjenhallinnan ulottuvuuksiin, jäi pahoinvoinnin teema lopullisesta tarkastelusta pois. Suurimmat haasteet koettiin vuorovaikutustilanteissa ja purjehdukseen liittyvissä käytännön taidoissa tai niiden oppimisessa.

Arjenhallinnan mallin mukaisesti suurimmat osa-alueet, joilla haasteita ilmeni, olivat kodin vuorovaikutukseen ja kodin ylläpitoon liittyvät teemat. Kodin vuorovaikutukseen kuului olennaisesti vuorovaikutukseen liittyvä teema. Haasteina tässä teemassa kerrottiin olevan sosiaaliset tilanteet, henkilökemioiden kohtaamattomuus ja kommunikointivaikeudet. Muutamassa vastauksessa tuotiin esiin haasteiden kertomisen lisäksi oma ”selviytyminen” niistä, kuten seuraavissa esimerkeissä:

”Joskus, varsinkin loppuvaiheessa reissua maissa mutta edelleen yhteisissä tekemisissä kun joku ihminen alkoi todella ärsyttää oli vaikea pitää suuta kiinni, mutta tein niin ja otin itse omaa tilaa. Se oli hieno kokemus itsestä ja palkitsi valtavan hyvin.”

”Jatkuva sosiaalisuus aiheutti aika paljon ahdistusta ja paniikkikohtauksia, mutta pärjäsin niistä.”

Kerrotut haasteet eivät siis välttämättä kuvastaneet puutteita vuorovaikutustaidoissa, vaan havaittavissa oli ennemminkin jonkinlaista oppimisen prosessia. Huomioitavaa kuitenkin on, että enemmistö vastauksista ei kertonut miten haasteellinen tilanne jatkui eli miten itse oli siihen suhtautunut tai miten haastava tilanne oli päättynyt. Eräs vastaaja kertoi, että sosiaalisen kanssakäymisen haasteet eivät johtuneet muista purjehtijoista, vaan kyse oli omista vaikeuksista:

”Haasteellisinta minulla oli sosiaalinen kanssakäyminen joka ei johtunut muista purjehtijoista jotka olivat kaikki ystävällisiä ja ymmärtäväisiä vaan siitä että en ole sosialisoinut paljoa lähiaikoina niin taitoni ovat hieman ruosteessa.”

Arjenhallinnan mallin näkökulmasta tämä on keskeinen havainto. Ryhmän sisäisellä vuorovaikutuksella ryhmä rakentaa keskinäistä hyväksyntää ja turvallisuutta. Ryhmäläiset muodostavat tällöin hyväksyntää tuottavan verkoston, jolla voidaan kiinnittyä myös laajempaan kokonaisuuteen, kuten muuhun yhteiskuntaan. (Kivelä & Lempinen 2009, 15.) Tässä vastauksessa ilmenee, että ryhmä itsessään koettiin helposti lähestyttävänä ja hyväksyvänä. Kaiken kaikkiaan hahmottuu, että vaikka purjehduksella koettiin haasteellisia vuorovaikutustilanteita, niin esimerkiksi kyky kommunikoida luontevasti muiden eri ikäisten ja -taustaisten kanssa arvioitiin onnistuneen purjehduksella keskimäärin melko hyvin tai todella hyvin (ka. = 3,45, md. = 4, vaihteluväli 1–4⁹). Toisaalta omien tai muiden ristiriitatilanteiden ratkominen ei osoittautunut aivan yhtä helpoksi kuin luonteva kommunikointi ja annetuissa vastauksissa esiintyi paljon vaihtelua (ka. = 3, md. = 3, vaihteluväli 1–4). Noin joka viides vastaaja (18,42 %) vastasi kysymykseen ”en osaa sanoa”.

Kodin ylläpidon osa-alueeseen kuului käytännön taidot purjehduksella ja niiden oppiminen. Tässä teemassa esiintyi mainintoja erilaisista purjehdukseen liittyvistä käytännön asioista, kuten esimerkiksi vahtivuorot, vessojen peseminen, uudenlainen päivärytmi, uusien käsitteiden muistaminen, purjelaivan ohjaaminen ja solmujen tekeminen. Seikkailukasvatuksellisessa työssä pyritään usein toteuttamaan sellaisia toimintoja, joilla voidaan nähdä olevan yhteys joko suoraan tai selkeiden metaforien kautta osallistujien omaan arkeen (Lempinen 2007, 145; Kivelä & Lempinen 2009, 14). Purjehduksella tarvitaan toki myös sellaisia taitoja, joita ei omassa arjessa välttämättä tarvitse, kuten purjehdustermien osaamista tai solmujen tekemistä. Kuitenkin monella purjehduksella

⁹ 1 = vastaa huonosti kokemustani – 4= vastaa todella hyvin kokemustani

koetulla ja opitulla taidolla on yhteyksiä myös arkisiin taitoihin. Näitä taitoja ovat esimerkiksi aikatauluttaminen ja aikataulussa pysyminen, siisteydestä ja hygieniasta huolehtiminen sekä kyky keskittyä. Esimerkiksi seuraava vastaus kuvaa haasteita tämänkaltaisissa arkisissa asioissa:

”Aikataulujen noudattaminen. Tavaroideni korjaaminen yleisistä tiloista. --- Herääminen.”

Vaikka käytännön taidoissa esiintyi haasteita, niin väittämään ”Opin yhden tai useamman uuden taidon matkan aikana, josta on hyötyä omassa arjessani” annettujen vastausten perusteella enemmistö nuorista oli oppinut joitakin taitoja, sillä lähes 84 % kertoi väittämän vastaavan melko hyvin tai todella hyvin omaa kokemusta (ka. = 3,25, md. = 3, vaihteluväli 1–4 ¹⁰). Voidaan siis todeta, että purjehdus jossain määrin kehitti osallistujien arjenhallinnassa tarvittavia käytännön taitoja.

Fyysisen kodin osa-alueeseen kuului oman tilan puute, joka nähtiin myös yhtenä haasteena. Oman tilan tarvetta kuvailtiin joko itselle tarpeellisena tai olosuhteisiin nähden ”pakkona”, joka olisi mahdollistanut riittävän lepäämisen. Oman tilan puute on ymmärrettävästi esiintyvä vastaus. Tilan, etenkin rauhallisen ja vain itselle kuuluvan, puute on purjealukselle ominainen piirre, mikä on saattanut tulla myös yllätyksenä osalle ensikertaa purjehtivalle. Voidaan ajatella, että tämän osa-alueen vastaukset olivat merkitykseltään hieman pienemmässä roolissa osittain tästä syystä. Myös määrällisesti vastauksia oli vähän. Arjenhallinnan mallin avulla tarkasteltuna keskeistä ovat sekä yksilön oman tilan ottaminen, että ryhmän yhteisen tilan haltuunotto (Lempinen 2007, 144–145; Kivelä & Lempinen 2009, 13–14, 59). Vähäiset vastaukset painoutuivat kuitenkin enemmänkin purjealuksen tilan puutteeseen ja yksilötason oman tilan puutteeseen, kuin kokemukseen ryhmän yhteisen tilan uupumisesta.

Haasteita koettiin lisäksi henkisellä tasolla: joku koki omana itsenä olemisen vaikeaksi, toisen oli haasteellista käsitellä omia pettymyksiä. Tämän teeman vastauksissa esiintyi haastavia tunteita ja esimerkiksi muutama mainitsi saaneensa paniikkikohtauksen. Voidaan nähdä, että lähtötilanteessa esiintyneet mielenterveysongelmat ja/tai haasteelliset elämäntilanteet vaikuttivat myös purjehduksen aikana, kuten myös seuraavassa vastauksessa ilmenee:

¹⁰ 1 = vastaa huonosti kokemustani – 4 = vastaa todella hyvin kokemustani

”Vaikeiden tunteiden hallitseminen, koska vaikea elämäntilanne kotona/omassa elämässä.”

Henkisen puolen haasteet olivat vaikeasti hahmotettavissa kuuluvaksi mihinkään arjenhallinnan mallin ulottuvuuteen. Lopulta sijoittuminen tapahtui sisäisen kodin osaluueeseen. Tämä tapahtui siitä syystä, että niin sisäisen kodin teemoissa, kuin myös vastauksissa esiintyi jonkinlaisia turvattomuuden tunteita. Turvattomuuden tunteet liittyvät sisäisen kodin määritelmän mukaisesti juurettomuuteen tai sen tunteeseen, jolloin yksilö saattaa kokea merkityksettömyyden ja ”tyhjyyden” tunteita (Lempinen 2007, 146–147). Juuri näitä tunteita ei voida suoranaisesti tulkita vastauksista, mutta erilaisiin vaikeisiin tunnetiloihin liittyviä haasteita oli kuitenkin selkeästi havaittavissa.

6.2 Rakentavaa vuorovaikutusta ja käytännön taitojen oppimista

Onnistumisiin liittyvät vastaukset liittyivät vuorovaikutukseen, vastuunkantoon ja omaaloitteisuuteen, käytännön taitoihin, hyvän ilmapiirin ylläpitämiseen ja uskallukseen. Arjenhallinnan mallin avulla tarkasteltuna selkeästi korostunein osa-alue oli kodin vuorovaikutukseen istuvat teemat eli vuorovaikutus, vastuunkanto ja omaaloitteisuus sekä hyvä ilmapiirin ylläpitäminen. Vailla yhtäkään teemaa jäi fyysisen kodin osa-alue. Vastauksissa ei juurikaan esiintynyt kuvauksia esimerkiksi liittyen tilan haltuunottoon tai ympäristössä liikkumiseen. Toisaalta näiden asioiden sanoittaminen tämän tyyppiseen kysymykseen soveltuvaksi voi olla haasteellista.

Vuorovaikutukseen liittyvät onnistumiset kertoivat esimerkiksi muiden huomioon ottamisesta, ryhmässä toimimisesta, uusien ystävien saamisesta, avun pyytamisestä ja keskustelemisesta, luontevasti olemisesta muiden seurassa sekä osallistumisesta. Vastuunkanto ja omaaloitteisuus -teemaan kuuluvat vastaukset kuvasivat sitä, kuinka omiin tehtäviin suhtauduttiin tunnollisesti ja täsmällisesti. Useampi nuori kertoi onnistuneensa omaaloitteisuudessa. Onnistumisista kerrottiin myös hyvän ilmapiirin ylläpitämisessä, jolla tarkoitettiin positiivisena pysymistä ja ystävällistä käyttäytymistä muita kohtaan. Myös muiden kannustaminen mainittiin.

”Onnistuin mielestäni hyvin tiimityössä muiden kanssa ja positiivisen ilmapiirin ylläpidossa.”

”Osasin pyytää apua ja kertoa toisille tunteistani ja ajatuksistani niin etten kokenut olevani yksin ja erilainen”

”olin aktiivinen sekä oma-aloitteinen”

Kaiken kaikkiaan nämä vastaukset kuvastivat selkeästi ja laajasti nuorten kyvykkyydestä toimia ryhmässä, huomioida toiset ihmiset ja viestiä rakentavalla tavalla. Havainto on merkittävä, sillä tällaisten rakentavien vuorovaikutustaitojen tiedetään olevan yhteydessä koettuun turvallisuuden tunteeseen (Kivelä & Lempinen 2009, 15). Voidaan päätellä, että tämän osa-alueen huomattava korostuminen kertoo purjehduksen olleen merkittävä, rakentavia vuorovaikutustaitoja kehittävä ja toisaalta myös mahdollistava kokemus. Arjenhallinnan näkökulmasta havainto on erittäin positiivinen.

Kodin ylläpidon osa-aluetta edusti jälleen käytännön taidot. Kuten myös haasteissa, niin myös onnistumisissa kerrottiin purjehdukseen liittyvistä tehtävistä suoriutumisesta. Onnistumisia koettiin muun muassa laivan ohjaamisessa, köysissä ja solmuissa, navigoimisessa, aikatauluttamisessa ja ohjeiden noudattamisessa. Kuten jo aikaisemmin tuli ilmi, seikkailukasvatuksellisessa työssä toiminnoilla pyritään löytämään yhteys ryhmäläisten omaan arkeen. Arjenhallinnan näkökulmasta on mielekästä, että tässä osa-alueessa ilmeni monia onnistumisia. Kyseessä on sekä uusien taitojen oppimista, kuten purjehdukseen liittyvien taitojen omaksumista, että selkeästi normaalissa arjessa esiintyvien elementtien, kuten ruoanlaiton, ohjeiden seuraamisen, aikatauluttamisen ja ajoissa olemisen onnistumisia.

Sisäistä kotia edusti uskallukseen liittyvät vastaukset. Useampi nuori on kuvailut onnistuneensa kokeilemaan uusia asioita purjehduksella. Myös avun pyytäminen ja omien tunteiden kertominen sekä kuvattavana oleminen nostettiin esiin. Yksi sisäisen kodin teemoista on uskallus (Kivelä & Lempinen 2009, 59), joka on ilmeinen tämän teeman vastauksissa. Eräs vastaus kuului näin:

”Uskalsin kokeilla uusia juttuja mitkä aluksi jännitti.”

Sisäiseen kotiin liittyy omien haasteiden kohtaaminen eli rohkeus ja uskallus kokeilla niitä. Voidaan nähdä, että tämäntyppisiä kokemuksia on syntynyt purjehduksen aikana. Purjehdus on siis ollut kannustava ympäristö, joka on kehittänyt nuorten uskoa omiin kykyihin. Sen myötä nuoret ovat uskaltaneet kohdata itselle uusia, haasteellisiakin asioita. Palautekyselyn väittämät ”Tein matkan aikana jotain, mitä en uskonut voivani

tehdä”, ”Minulla on nyt enemmän luottamusta siihen, mitä osaan ja voin tehdä” sekä ”Opin lisää omista vahvuuksistani ja heikkouksistani” voidaan liittää sisäisen kodin osa-alueeseen. Näiden väittämien saamat arvot kuvastivat, että väittämät vastasivat melko tai todella hyvin osallistujien kokemusta: matkan aikana tehtiin asioita, joihin ei olisi uskonut pystyvän (ka. = 3,29, md. = 4, vaihteluväli 1–4¹¹), luottamus osaamiseen ja siihen mitä voi tehdä lisääntyi (ka. = 3,32, md. = 4, vaihteluväli 1–4) ja tietoisuus omista vahvuuksista ja heikkouksista kasvoi (ka. = 3,4, md. = 4, vaihteluväli 1–4).

6.3 Meriheimo merkityksellisenä oppimisalustana

Seurantakyselyssä selvitettiin avointen kysymysten avulla sekä purjehduksen merkitystä, että Meriheimon talvikauden toiminnan merkitystä nuorille. Avaan seuraavaksi näiden kahden kysymyksen pohjalta tehdyn analyysin tulokset. Käsittelen ensin talvikauden toiminnan merkityksiä. Talvikauden toiminnassa ohjelma on vaihtelevaa ja se voi tapahtua joko ulkona tai sisätiloissa. Ohjelmaa suunnittelevat myös meriheimolaiset itse. Seurantakyselyn 30 vastaajasta 19 kertoi osallistuneensa Meriheimon talvikauden toimintaan (noin 63,3 %). Ne vastaajat, jotka eivät olleet osallistuneet toimintaan talvikaudella, perustelivat sitä esimerkiksi koulutöiden, työharjoittelun, oman jaksamisen tai muiden kiireiden takia. Ne nuoret, jotka olivat osallistuneet toimintaan, osallistuivat keskimäärin noin 1–2 toimintaan (52,6 % vastaajista). 3–4 toimintaan osallistui noin joka viides vastaaja (21,1 % vastaajista). Aktiivisimmat osallistuivat useampaan kuin neljään toimintaan.

Meriheimon talvitoiminnalle annettuja merkityksiä tarkastelin jälleen arjenhallinnan näkökulmasta, arjenhallinnan mallin avulla. Vastauksissa annettuja merkityksiä olivat vuorovaikutus, jatkuvuus, oppiminen, mielekäs tekeminen ja henkinen puoli. Arjenhallinnan mallin osa-alueista kodin vuorovaikutus, kodin ylläpito ja sisäinen koti saivat jokainen alleen teemoja. Ainoastaan fyysinen koti jäi mallin osa-alueista vailla lainkaan teemoja.

Kodin vuorovaikutuksen osa-alueeseen kuului vuorovaikutus. Tämän teeman vastauksia oli erittäin paljon. On siis selkeästi havaittavissa, että talvitoiminnan merkityksessä korostuu vuorovaikutuksen teemat. Vastauksissa kuvailtiin toiminnan yhteisöllisyyttä ja mahdollisuuksia tavata uusia ja vanhoja tuttavuuksia. Muutama nuori korostaa toiminnan

¹¹ 1 = vastaa huonosti kokemustani – 4 = vastaa todella hyvin kokemustani

merkityksenä etenkin ystävyysuhteiden jatkuvuutta, kuten seuraavissa esimerkeissä ilmenee:

”On tutustunut muihin meriheimo purjehduksella olleisiin ja nähnyt vanhoja tuttuja samoilta purjehduksilta kuin itse olin. En muuten kaikkien kanssa itse pidä yhteyttä niin kiva nähdä tälleen välillä tuttuja ja vaihtaa kuulumisia.”

”Se on tuonut jatkuvuutta ystävyysuhteisiin.”

Kodin vuorovaikutuksen näkökulmasta voidaan havaita, että Meriheimon talvitoiminta on mahdollistanut niin uusien vuorovaikutussuhteiden synnyn kuin myös vanhojen ylläpidon. Suurin osa nuorista onkin tavannut kesän purjehduksilla sellaisia ihmisiä, joihin ovat halunneet pitää yhteyttä myös purjehduksen jälkeen (ka. = 3,55, md. = 4, vaihteluväli 0–4¹²). Talvikauden toiminta on siten ollut merkityksellinen rakentavien vuorovaikutussuhteiden ja -taitojen ylläpitäjänä, joka heijastuu arjenhallinnan malliin positiivisena.

Kodin ylläpidon teemoihin lukeutuivat oppiminen, mielekäs tekeminen ja jatkuvuus. Oppiminen oli näistä teemoista määrällisesti pienin. Nämä vastaukset kuvastivat uusien asioiden oppimista ja vanhojen, kesällä opittujen harjoittelemista ja muistelua. Mielekkään tekemisen mainitsi moni nuorista. Esimerkiksi seuraavanlaiset vastaukset olivat toistuvia:

” --- ja tekemään kivoja juttuja yhdessä.”

”olen päässyt kokeilemaan uusia asioita”

Jatkuvuudesta kertovat vastaukset kuvastivat sekä ystävyysuhteiden jatkuvuutta, että jatkuvuutta elämään ylipäättään. Talvitoiminta on koettu selkeästi positiivisena lisänä purjehdukselle ja sillä on suuri merkitys osalle:

”Talvitoiminta auttoi jaksamaan pitkän talven yli kesää 2019 odottaessa.”

”Yhteisöllisyyttä ja rentoa ja mielekästä tekemistä muuten niin raskaaseen vuodenaikaan ja tietty yhteydenpitoa ja mikä tärkeintä: jatkuvuutta.”

Kodin ylläpitoon oppiminen ja mielekäs tekeminen kuuluvat, sillä ne kuvastavat tärkeitä arjenhallinnan käytännön toimia. Oppimisprosessi, joka kesällä on aloitettu purjehduksella, jatkuu talvitoiminnan myötä edelleen. Mielekäs tekeminen kuuluu olennaisena osana arkeen

¹² 1 = vastaa huonosti kokemustani – 4 = vastaa todella hyvin kokemustani

joko harrastamisen tai juhlan kautta. Tarkoituksena on huolehtia oman arjen viihtyvyydestä. Jatkuvuudella taas voidaan nähdä olevan yhteyksiä arjessa oleviin rutiineihin, jotka ovat suuressa merkityksessä arjenhallinnassa. (Lempinen 2007, 145; Kivelä ja Lempinen 2009, 14, 59.) Toisaalta voidaan tulkita, että jatkuvuus ei ole niin yksinkertainen teema, ja toisesta näkökulmasta tarkasteltuna sen voisi sijoittaa myös sisäisen kodin osa-alueeseen.

Jatkuvuus sisäisen kodin osa-alueessa kuvastaa sitä menneisyyden ja tulevaisuuden yhdistelmää, joista ihmisen juuret ja sitä kautta autonomian tunne rakentuu. Nuoret ovat tunteneet yhteyttä toisiinsa, joka on sisäisen kodin olennainen osa (Kivelä & Lempinen 2009, 15). Jatkuvuus Meriheimon kaltaisessa yhteisössä on selkeästi nostettu arvoon eli sillä on ollut suuri merkitys monelle nuorelle. Sisäistä kotia kuvastava tunne ”olla kuin kotonaan” on toimiva kuvastamaan niitä tunnetiloja, joita myös osassa vastauksia on tulkittavissa:

”Minulle meriheimon talvitoiminta on ollut tärkeää, se on auttanut tsemppaamaan koulussa kun tietää että on tulossa joku meriheimo ohjelma mihin odotan innolla että pääsee näkemään tuttuja ihmisiä ja tekemään kivoja juttuja yhdessä.”

Tässä vastauksessa on havaittavissa tunnetiloja, jotka liittyvät hyviin muistoihin meriheimolaisten yhteisössä. Myös uusia tapaamisia odotetaan innolla. Tässä otteessa lisäksi kerrotaan, miten suuri merkitys Meriheimon antamalla jatkuvuudella on myös muuhun elämään yhteisön ulkopuolella: se auttaa häntä jaksamaan opinnoissa. Kaikki nämä turvallisuuden, autonomian ja lämmön tunteet ovat keskeisiä sisäisen kodin teemoja (Kivelä & Lempinen 2009, 15) joita talvitoiminnan tuoma jatkuvuus on osaltaan tuottanut. Havainto on tärkeä ja keskeinen tutkimukseni kannalta.

Sisäisen kodin osa-alueeseen liittyi myös muutama henkistä puolta kuvaava maininta, jotka nostettiin merkitykselliseksi talvitoiminnassa. Nämä vastaukset kuvastivat omaa henkistä virkistäytymistä sekä oman kyvykkyyden ymmärtämistä. Eräs toteaa päässeensä talvitoiminnan avulla vaikuttamaan asioihin ja toisaalta toinen kokee voineensa unohtaa oman arkensa paineet toiminnan aikana. Vastaukset kuvastavat sisäisen kodin teemoja, kuten merkityksellisyyden ja turvallisuuden tunteita. Positiivinen tunne omasta itsestään ja osaamisesta on tärkeää myös muun elämän kannalta, sillä ne auttavat ihmistä hakeutumaan itselle tärkeiden ja mielekkäiden asioiden pariin, esimerkiksi johonkin tiettyyn koulutukseen tai työharjoitteluun (Sutinen 2007, 156).

Viimeisenä kysymyksenä analyysissäni oli Meriheimopurjehduksen merkitystä selvittävä kysymys. Vastaukset painottuivat vahvasti voimaantumisen kokemuksista kertoviin kuvailuihin. Muita suurempia teemoja olivat vuorovaikutukseen liittyvät kuvailut sekä purjehduksen ikimuistoisuuteen ja hienoon kokemukseen kytkeytyvät vastaukset. Lisäksi selkeästi pienemmät, mutta kuitenkin mainitsemisen arvoiset, teemat olivat käytännön taitojen oppiminen ja uuden harrastuksen löytäminen sekä elämänmuutos. Arjenhallinnan mallin mukaisesti jako näytti seuraavanlaiselta. Fyysisen kodin osa-alueeseen ei istunut mikään teemoista. Kodin vuorovaikutukseen kuului olennaisesti vuorovaikutus. Kodin ylläpitoon sijoittui käytännön taitojen oppiminen ja uuden harrastuksen löytäminen. Sisäisen kodin osa-alue oli ylivoimaisesti korostunein, sisältäen voimaantumisen ja elämänmuutoksen kokemukset.

Kodin vuorovaikutusta kuvastavat vastaukset liittyivät vuorovaikutukseen eli maininnat kertoivat monipuolisesti Meriheimo-yhteisön merkityksestä sosiaalisten suhteiden ja sosiaalisen vuorovaikutuksen kannalta. Purjehdus toi nuorille ystäviä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta, se auttoi toimimaan ryhmässä, kasvatti koettua hyväksynnän tunnetta ja mahdollisti erilaisten ihmisten kohtaamisen. On selkeästi tulkittavissa, että purjehdukset ovat edesauttaneet monien ystävyys-suhteiden syntyä, joka on rakentavien vuorovaikutustaitojen syntymisen kannalta keskeistä. Ryhmässä on koettu hyväksyntää, annettu ja vastaanotettu apua sekä luotu turvallinen toimintaympäristö yksilöille. Nämä mainitut teemat ovat kodin vuorovaikutuksessa merkittäviä (Lempinen 2007, 146; Kivelä & Lempinen 2009, 14–15, 59). Esimerkiksi seuraava vastaus kiteyttää monessa muussakin vastauksessa ilmeneviä teemoja:

”Oli tärkeää huomata että pystyn toimimaan ryhmässä kun ympäristö on tarpeeksi paineeton, hyväksyvä ja virikkeellinen. Oli myös tärkeää saada kokemus siitä että ihmiset suhtautuvat minuun ennakkoluulottomasti. --- Oli tärkeää tuntea olevansa osa jotain ja pystyä tukemaan toisia ja ottamaan tukea vastaan. Tämä kaikki on uutta minulle.”

Arjenhallinnan mallin taustalla vaikuttavat sosiaalipedagogiset tavoitteet kuvastavat tätä yksilön kasvua kohti elämää, jossa hän voi sosiaalisesti hyvin (Nivala & Ryyänen 2019, 17). Voidaan tulkita, että Meriheimo-hankkeen purjehduksilla, mutta myös talvikauden toiminnalla on saavutettu ainakin jossain määrin tämä tavoite sosiaalisesta hyvinvoinnista.

Meriheimon luoma yhteisö on vastausten perusteella ollut varsin merkityksellinen tässä mielessä.

Myös määrälliset osiot tukevat havaintoa merkityksellisestä vuorovaikutuksesta ja yhteisöstä Meriheimopurjehduksilla. Ryhmässä toimimista ja yhteistyötä kuvastivat esimerkiksi väittämät ”Opin lisää siitä, minkälainen olen muiden ihmisten kanssa ja osana ryhmää” (ka. = 3,51, md. = 4, vaihteluväli 1–4¹³) ja ”Mielestäni yhteistyö purjehduksella sujui hyvin” (ka. = 3,47, md. = 4, vaihteluväli 1–4). Väittämät ovat siis vastanneet todella hyvin vastaajien kokemuksia. Lisäksi väittämien ”Minun oli helppo kysyä apua tai opastusta asioissa, joita en osannut” (ka. = 3,32, md. = 4, vaihteluväli 1–4) ja ”Sain apua muilta silloin, kun sitä tarvitsin” (ka. = 3,65, md. = 4, vaihteluväli 1–4) saamat arvot kuvastavat, että avun pyytäminen ja sen saaminen koettiin keskimäärin helpoksi.

Lisäksi seurantakyselyssä esitetyt väittämät ”Sain purjehdukselta kavereita, joihin olen edelleen yhteydessä” sekä ”Koen olevani osa Meriheimoa” saivat arjenhallinnan näkökulmasta positiiviset arvot. Ensimmäisen väittämän kanssa nuoret olivat keskimäärin osin samaa mieltä (ka. = 2, md. = 2, vaihteluväli 1–5¹⁴) ja jälkimmäisen väittämän kanssa nuoret olivat keskimäärin täysin samaa mieltä (ka. = 1, md. = 1, vaihteluväli 1–5). Meriheimon yhteisöllisyys on siis näiden perusteella selkeästi havaittavissa.

Kodin ylläpitoa kuvastivat käytännön taitojen oppiminen ja uusi harrastus. Nämä kaksi teemaa olivat aluksi erillään, mutta lopullisessa analyysissä ne olivat yhdistetty. Näissä vastauksissa esiintyi mainintoja erilaisten taitojen oppimisesta, kuten purjehdukseen tai ryhmässä toimimiseen liittyen. Muutama mainitsi löytäneensä purjehduksesta uuden harrastuksen. Käytännön taidot sekä itse oppimisprosessi ovat arjenhallinnassa olennaisia kodin ylläpidon taitoja. Harrastaminen tuo arkeen mukaan mielekästä tekemistä sekä rutiinia. Kodin ylläpitoon voidaan lukea myös talous-teema. Seurantakyselyssä tyytyväisyys omaan taloudelliseen tilanteeseen määriteltiin paremmaksi kuin lähtötilanteessa (ennen ka. = 5,5, md = 5,5, vaihteluväli 0–10¹⁵ ja jälkeen ka. = 6,3, md. = 7, vaihteluväli 0–10) eli tyytyväisyys kasvoi.

Sisäisen kodin osa-alueen suurin, ja samalla koko tämän kysymyksen suurin tema oli voimaantuminen. Nämä vastaukset kuvasivat esimerkiksi itseluottamuksen lisääntymistä,

¹³ 1 = vastaa huonosti kokemustani – 4 = vastaa todella hyvin kokemustani

¹⁴ 1 = täysin samaa mieltä – 5 = täysin eri mieltä

¹⁵ 0 = erittäin tyytymätön – 10 = erittäin tyytyväinen

itsensä haastamista, omasta arjesta irtautumista, näkökulmien avartumista, pystyvyyden tunteen lisääntymistä ja ylpeyttä omasta itsestään. Eräs nuori kuvaa purjehduksen merkitystä voimaannuttavana näin:

”Olen ollut viime vuosina hyvin vaikeissa elämäntilanteissa. Minusta tuntuu, että purjehdus vapautti minut hetkeksi omasta tilanteestani ja arjen huolista ja pääsin jälleen yhteyteen itseni kanssa. Meren lähellä uskalsin tuntea ja olla itsessäni täysin. Se oli erittäin parantava kokemus. Tuntui, että purjehduksen jälkeen olin kokonaisempi ja tunteeni ja ajatukseni olivat selkeämpiä. Minusta tuntui, että Helenalla keskellä merta olin turvassa ja irti huolistani, ja koin ensimmäistä kertaa vuosiin, että minulla on syy elää ja minulla oli hyvä olla kehossani.”

Sisäiseen kodin osa-alueeseen kuuluva ”olla kuin kotonaan” -tunnetila ja siihen läheisesti liittyvä juurten käsite kuvaavat monipuolisesti erilaisia tapahtumia ja niihin liittyviä ihmisiä, paikkoja ja tunnetiloja. Näistä syntyy ihmiselle merkityksellinen tunne, johon kuuluu autonomian, lämmön ja turvallisuuden tunteet. Ihminen kokee, että hänen elämänsä vie johonkin suuntaan ja sillä on merkitystä. (Lempinen 2007, 146–147; Kivelä & Lempinen 2010, 15.) Voidaan tulkita, että voimaantuminen on prosessi, joka vie kohti tätä ”olla kuin kotonaan” -tunnetilaa, sillä voimaantumisen ihminen kokee vapautumista ja itsenäistymistä, hänen identiteettinsä kehittyä itsetietoisuuden kasvaessa ja samalla hänen voimavaransa lisääntyvät. Hyväksynnän ja turvallisuuden tunteet syntyvät sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muiden kanssa, johon ihminen aktiivisesti osallistuu. (Siitonen 1999, 61, 161–164; Mahlakaarto 2010, 29–30.) Esimerkiksi seuraavat sitaatit kuvaavat näitä kokemuksia:

”Hurja elämän käänös, antoi uskoa itseeni, voimia parantaa ja muuttaa asioita. Sain kovan ja hyvän kokemuksen, joka tukee ja auttaa minua vielä pitkään elämäntilanteissa.”

”Purjehdus toi lisää itsevarmuutta ja pystyvyyden tunnetta. Irtiotto tutusta ympäristöstä teki hyvää ja uudet kokemukset, paikat ja ihmiset tekivät purjehduksesta ikimuistaisen.”

Voimaantumisen kokemukset purjehduksilla on tärkeä havainto arjenhallinnan näkökulmasta, sillä ne korostavat sisäisen kodin merkitystä tärkeänä ulottuvuutena. Fyysisen

kodin osa-alueen uupuminen merkityksistä kuvastaa, että tärkeimmät asiat eivät liity fyysiseen ympäristöön ja kotiin. ”Olla kuin kotonaan” -tunne sen sijaan asettuu erittäin suureen arvoon, jolloin voidaan ajatella, että keskiössä ovat ihmisen kokemat sisäisen motivaation tekijät, ihmisen itsetietoisuus kyvyistään ja mahdollisuuksistaan sekä turvallisuuden tunne. Näiden tekijöiden merkitys arjenhallinnassa on tärkeä havainto, johon tulee kiinnittää huomiota.

Elämänmuutosta kuvaavat muutamat vastaukset liittyivät myös sisäisen kodin osa-alueeseen ja sen teemoihin. Näissä vastauksissa kuvailtiin purjehduksen merkitystä oman elämänmuutoksen mahdollistajana tai siihen vähintäänkin vaikuttavana tekijänä:

”Olen saanut vihdoin tarpeeksi itseluottamusta hakeakseni opiskelemaan ja jatkaakseni ”pysähtynyttä” elämäni.”

”Olen päihdekuntoutuja, --- ja kesän ensimmäinen purjehdukseni oli minulle ensimmäinen elämyskokemus selvinpäin.”

Sisäiseen kotiin kuuluvat oman elämän suunnan hahmottaminen ja tulevaisuuden sekä itsensä näkeminen merkityksellisenä (Lempinen 2007, 146–147; Kivelä & Lempinen 2010, 15). Nämä teemat ovat hyvin havaittavissa tämän kategorian vastauksissa. Seikkailukasvatuksen näkökulmasta katsottuna voidaan nähdä, että osa nuorista on saanut purjehdukselta vahvistusta omaan itseensä ja osaamiseensa. Sutisen (2007, 154–156) kuvailema seikkailutoiminnan aikana syntyvä positiivinen vire on siis edesauttanut myös purjehduksen ulkopuolella tapahtuvia elämänmuutoksia. Väittämään ”Tulevaisuudessa elämäni on parempaa” lasketut keskiarvot ja mediaanit eivät tosin ole muuttuneet (ka. sekä ennen että jälkeen 2, md. = 2, vaihteluväli 1–5¹⁶). Tämä tarkoittaa, että väittämän kanssa on oltu tyypillisimmin osin samaa mieltä. Positiivista kuitenkin on se, että lähtökohtaisesti vastaajat ovat olleet niin ennen kuin jälkeenkin purjehduksen enemmän samaa mieltä, kuin eri mieltä väittämän kanssa. Toisaalta väittämän ”Koen, että purjehduksella oli positiivista vaikutusta hyvinvointiini” kanssa on keskimäärin oltu täysin samaa mieltä (ka. = 1,3, md. = 1, vaihteluväli 1–5¹⁷) eli suurin osa nuorista on kokenut purjehduksen hyvinvointia lisääväksi.

¹⁶ 1 = täysin samaa mieltä – 5 = täysin eri mieltä

¹⁷ 1 = täysin samaa mieltä – 5 = täysin eri mieltä.

6.4 Meriheimo yhteisöllisyyttä lisäävänä ja voimaannuttavana kokemuksena

Olen tähän mennessä tarkastellut sekä lähtötilannetta ennen purjehdusta, että aikaa purjehduksen jälkeen. Tarkoituksena on ollut kuvata arjenhallintataitojen kehittymistä Meriheimopurjehduksilla. Olen tuonut ilmi, että aineiston analyysin perustella arjenhallintataitojen voidaan nähdä kehittyneen purjehduksilla. Tässä luvussa kerron missä suhteessa arjenhallinnan neljä osa-aluetta, fyysinen koti, kodin ylläpito, kodin vuorovaikutus ja sisäinen koti ovat näyttäytyneet ja mitkä tekijät ovat vaikuttaneet eri osa-alueiden korostumiseen tai toisaalta heikkoon esiintymiseen. Vedän yhteen tulkintani siitä, mitkä tekijät voidaan nähdä vaikuttaneen arjenhallintataitojen kehittymiseen purjehduksilla.

Fyysisen kodin osa-alue oli esiintyvyydeltään pienin. Fyysistä kotia ja sen teemoja ilmentäviä kuvailuja esiintyi eri kysymysten kohdalla hyvin vähän. Luonto oli ainoa teema, jonka voisi nostaa jossain määrin merkitykselliseen arvoon nuorten lähtötilannetta kuvaavana tekijänä. Luonnon elementit, kuten meri koettiin tärkeäksi. Myös luonnossa liikkuminen nostettiin arvoon hyvinvointia lisääväksi tekijäksi. Fyysisen kodin osa-alueen teemoissa ei voida sisällönanalyysin tulosten perusteella tulkita tapahtuneen kovinkaan suurta muutosta arjenhallinnan näkökulmasta. Tähän lopputulokseen vaikuttaa mitä todennäköisemmin suhteellisen vakaa asumistilanne osallistujien lähtötilanteessa sekä toisaalta esitetyt kysymykset, jotka eivät niin selkeästi liittyneet fyysiseen kodin teemoihin, kuten tilan omaksi ottamiseen tai kodin perustamiseen. Asumisessa on kuitenkin tapahtunut joitakin muutoksia purjehduksen myötä, sillä seurantakyselyssä 87 % nuorista määritteli asuvansa vuokra-asunnossa (ennen purjehdusta 63 %) ja 13 % vanhempien luona (ennen purjehdusta 20 %). Itsenäistymistä on siis tapahtunut. Myös alivuokralaisena tai tuki-, kriisi- tai palveluasunnossa asuvien osuus tippui nolnaan prosenttiin (ennen purjehdusta noin 17 %). Tämä on tulkittavissa siten, että asumisen tuen tarve on osalla vähentynyt hankkeeseen osallistumisen myötä.

Kodin ylläpidon osa-alueessa voidaan nähdä tapahtuneen muutoksia. Lähtötilanteessa osalla nuorista esiintyi tarvetta arjen rutiineille, joita työn tai opiskelun puuttuminen aiheutti. Toisaalta osalla rutiineja loi kuntouttava työtoiminta tai terapia. Joillakin omaa arkea saattoi varjostaa mielenterveysongelmat, jotka vähensivät arjessa koettua hyvinvointia. Myös taloudelliset vaikeudet näyttäytyivät omaan hyvinvointiin negatiivisesti vaikuttavana.

Arjenhallinnan näkökulmasta on kuitenkin positiivista se, että nuoret olivat tunnistaneeet tekijöitä, jotka tekevät omasta arjesta mielekkään ja viihtyisän. Näitä kodin ylläpitoon rinnastettavia tekijöitä olivat esimerkiksi liikunnan harrastaminen, ruuanlaitto ja hyvä ruoka tai erilaiset harrastukset. Siitä huolimatta, että nuoret osasivat nimetä erilaisia mielekkäitä tekemisen ja harrastamisen muotoja hyvinvointia lisäävinä, monella nuorella tuntui olevan kaipuu mielekkään tekemisen pariin. Oppimishalukkuutta ja intoa kokeilla uusia asioita löytyi, kun tarkasteltiin purjehdukselle hakemisen syitä.

Purjehduksen jälkeen kodin ylläpidon teemoissa esiintyi käytännön taitojen oppimista, mutta myös purjehduksen ja talvikauden toiminnan tuoma mielekäs tekeminen omaan arkeen nostettiin esiin. Seurantakyselyssä esitettyyn väitteeseen ”Pidän purjehdusta nykyään harrastukseni” vastasi joko täysin samaa mieltä tai osin samaa mieltä yhteensä 20 nuorta (noin 66,7 %). Loput vastaajista eivät olleet samaa eikä eri mieltä (ka. = 2,1, md. = 2, vaihteluväli 1–5¹⁸). Voidaan siis tulkita, että purjehdus määriteltiin joko harrastuksena tai ainakin sellaiseen verrattavissa olevana, mielekkäänä tekemisenä. Käytännön taitojen oppimista kuvailtiin haasteena, mutta myös onnistumisena. Se nostettiin esiin myös talvikauden toiminnan sekä purjehduksen merkitysten arvioinnissa. Seikkailukasvatuksellisen työn tavoite, jossa toiminnan tulisi vastata osallistujien omaa arkea joko suoraan tai metaforien kautta, on onnistunut. Nuoret ovat vastanneet seurantakyselyn väitteeseen ”Opin purjehduksen aikana käytännön taitoja, joita olen hyödyntänyt arjessani” niin, että enemmistö on kokenut olevansa väitteen kanssa samaa mieltä (ka. = 1,97, md. = 2, vaihteluväli 1–5). Vajaa kolmasosa vastaajista on täysin samaa mieltä väitteen kanssa ja 43,3 % osin samaa mieltä. Purjehdukset ja talvitoiminta ovat tuoneet osallistujien elämään jatkuvuutta, joka voidaan mieltää myös osana arjen rutiinia.

Kun tarkastellaan muutoksia, jotka kuvaavat nuorten sen hetkistä tilannetta (kysymys ”Mikä alla olevista vaihtoehtoista kuvaa parhaiten tilannettasi?”) huomataan, että opiskelijaksi itsensä mieltäviä on huomattavasti suurempi osuus: ennen purjehdusta 33,3 % ja purjehduksen jälkeisenä keväänä 47,77 % kaikista vastaajista. Työttömäksi itsensä mieltävät enää 16,67 % vastaajista, kun ennen purjehdusta luku oli 26,7 %. Töissä käyvien osuus kasvoi 3,3 %:sta 10 %:iin. Työharjoittelussa, työpajalla tai muussa vastaavassa käyvien määrä pysyi prosentuaalisesti ennallaan (13,3 %). Kuntoutuksessa käyvien määrä laski, sillä ennen purjehdusta luku oli 13,3 % ja purjehduksen jälkeisenä keväänä luku oli 3,33 %.

¹⁸ 1 = täysin samaa mieltä – 5 = täysin eri mieltä

Näiden lukujen valossa voidaan selkeästi osoittaa, että hankkeen myötä nuoret ovat hakeutuneet kasvavassa määrin koulutuksen tai työn pariin sekä jatkaneet työharjoittelussa tai vastaavassa toiminnassa. Arjenhallinnan näkökulmasta havainto on positiivinen ja erittäin keskeinen.

Kodin vuorovaikutuksen osa-alue oli korostunut ennen ja jälkeen purjehduksen. Ennen purjehdusta ilmeni tarvetta niin uusille kavereille kuin myös itsenäistymiselle. Hyvinvointia arjessa lisäsi ystävät, perhe ja muut sosiaaliset verkostot. Negatiivisesti omaan hyvinvointiin arjessa vaikuttivat ihmissuhdeongelmat sekä yksinäisyys ja yksinolo. Arjenhallinnan näkökulmasta on tulkittavissa, että suhteiden hallinta on ollut lähtötilanteessa vaillinainen.

Purjehduksen jälkeen korostui selkeästi erilaiset vuorovaikutussuhteisiin liittyvät teemat. Nuoret kokivat sekä onnistumisia että haasteita toimiessaan yhdessä. Purjehduksella ja talvikauden toiminnalla on ollut selkeä merkitys etenkin arjenhallinnan mallin kodin vuorovaikutuksen näkökulmasta, sillä nuorten vastauksissa korostuu uusien ystävien saanti, hyväksyvä ilmapiiri ja yhteisöllisyys. Myös palautekyselyssä esitetyt väittämät ja niiden vastaukset osoittavat, että usealla osallistujalla oli kokemus siitä, että yhteistyö purjehduksella sujui hyvin, muihin pystyi luottamaan ja apua uskalsi pyytää ja vastaanottaa.

Mielenkiintoinen havainto on, että tyytyväisyys omaan perheeseen on purjehdusten myötä laskenut. Tyytyväisyys perheeseen oli ennen purjehdusta melko hyvä (ka. = 7,25, md. = 8, vaihteluväli 0–10¹⁹), mutta pientä laskua oli havaittavissa purjehduksen jälkeen (ka. = 6,8, md. = 7, vaihteluväli 0–10). Erot ovat kuitenkin suhteellisen pieniä, joten painotukseni ollessa sisällönanalyysin avulla saatuihin tuloksiin koen, että suhteiden hallinnassa on esiintynyt positiivista kehitystä. Kaiken kaikkiaan on nähtävissä, että Meriheimo-yhteisön merkitys muutoksessa on ollut hyvin keskeinen.

Sisäisen kodin taso koki selkeitä muutoksia purjehduksen myötä. Lähtötilanteessa tämä osa-alue esiintyi hyvin vähän. Vain muutama nuori nosti tähän ulottuvuuteen liittyviä teemoja esille joko arjen hyvinvointia lisäävänä tekijänä tai sitä vähentävänä. Elämäntilanteen tai purjehdukselle hakemisen syiden kuvailuissa ei juuri esiintynyt sisäisen kodin teemoja. Purjehduksen jälkeen sisäisen kodin teemat alkoivat korostua, etenkin kun käsiteltiin purjehduksen merkitystä nuorelle itselleen. Purjehduksen merkitystä kuvaavista vastauksista oli huomattavalla osalla nuorista tulkittavissa voimaantumisen kokemus.

¹⁹ 0 = erittäin tyytymätön – 10 = erittäin tyytyväinen

Voimaantuminen voidaan nähdä kuvaavan sisäisen kodin osa-alueen kehittymistä, sillä siihen liittyvät esimerkiksi omien voimavarojen lisääntyminen ja itsetietoisuuden kasvaminen, joka taas kasvattaa ihmisen tunnetta omista kyvyistään ja mahdollisuuksista vaikuttaa oman elämänsä suuntaan. Voimaantumisen prosessiin liittyy aktiivinen osallistuminen sosiaaliseen ympäristöön, jossa hän saa kokea hyväksynnän ja turvallisuuden tunteita. (Siitonen 1999, 161–162; Mahlakaarto 2010, 29–30.) Mielekäs havainto on, että tyytyväisyys itsetuntoon, kykyyn voittaa elämässä eteen tulevia vaikeuksia ja elämään kokonaisuutena kasvoi hieman purjehduksen myötä. Nuoret olivat kyvykkäitä tunnistamaan juuri yhteisön merkityksen omaan henkilökohtaiseen kehitykseen, sillä mainintoja voimaantumisen yhteydessä esiintyi muun muassa yhdenvertaisuuden kokemuksista, ryhmän ilmapiirin vaikutuksesta sekä avun antamisen ja saamisen merkityksestä. On selkeää, että Meriheimo-yhteisö on osaltaan mahdollistanut voimaantumisen kokemukset.

Purjehdukset yhdessä talvitoiminnan kanssa ovat tuoneet nuorten elämään jatkuvuutta. Jatkuvuus voidaan ymmärtää arjen rutiineihin rinnastettavana, kuten kodin ylläpidon osa-alueita kuvaillessani tein. Jatkuvuus sisäisen kodin teemana on verrattavissa niihin turvallisuuden tunteisiin, joita Meriheimon toiminta on nuorille tuonut. Jatkuvuus toiminnan ja ystävyysuhteiden kautta on muotoutunut ainakin osalle nuorista tärkeäksi voimavaraksi omaan elämään.

Purjehduksella koettiin myös joitakin haasteita liittyen sisäisen kodin teemoihin. Näitä olivat henkisen puolen haasteet, kuten omana itsenä olemisen tai vaikeiden tunteiden hallitseminen. Tämän taustalla mitä luultavimmin vaikuttivat jo ennen purjehdukselle osallistumista ilmentyneet mielenterveysongelmat tai vaikeat elämäntilanteet. Toisaalta purjehduksilla koettiin myös onnistumisia liittyen juuri sisäisen kodin teemoihin. Tätä edusti uskallus kokeilla uusia, itseä jännittäviäkin asioita. Purjehduksen myötä osallistujat myös luottivat keskimäärin enemmän omaan osaamiseensa ja olivat siitä myös tietoisempia. Kannustavan ilmapiirin ja yhteisön merkitys korostuu myös näissä onnistumisissa.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä tutkimuksessa olen tarkastellut nuorten arjenhallintataitojen kehittymistä ja siihen vaikuttavia tekijöitä Meriheimo-hankkeen purjehduksilla. Tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella nuorten asunnottomuuden ennaltaehkäisyä seikkailukasvatuksen ja sail training -menetelmän avulla. Näillä menetelmillä hankkeessa on pyritty kehittämään nuorten elämänhallinta-, asumis- ja työelämätaitoja. Omassa tutkimuksessani olen keskittynyt etenkin arjenhallintataitojen tarkastelemiseen ennen ja jälkeen purjehduksen. Tutkimustehtäväni oli selvittää, ovatko nuorten aikuisten arjenhallintataidot kehittyneet Meriheimo-hankkeen purjehduksilla ja mitkä tekijät ovat vaikuttaneet mahdolliseen taitojen kehitykseen. Tutkimuskysymysteni avulla selvitin siten purjehduksille osallistuneiden nuorten aikuisten lähtötilannetta, mahdollista arjenhallintataitojen kehittymistä purjehduksella sekä kehitykseen vaikuttaneita tekijöitä. Tutkimukseni toteutin Y-Säätiön keräämällä kyselylomakeaineistolla, jonka avoimia kysymyksiä analysoin teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä. Sisällönanalyysini tulosten tueksi tarkastelin aineistoni sisältämiä ennen ja jälkeen purjehduksen esitettyjä väittämiä sekä niiden määrällisiä yhteenvetoja.

Tutkimustulokseni antoivat viitteitä siitä, että purjehdusten voidaan nähdä kehittäneen osallistujien arjenhallintataitoja. Yhdessä Meriheimon talvitoiminnan kanssa ne ovat tuoneet osallistujille jatkuvuutta elämään, uusia ystäviä, mielekästä tekemistä ja voimaantumisen kokemuksia. Tuloksissa korostuu etenkin Meriheimo-yhteisön merkitys. Nuoret ovat kokeneet yhteisön hyväksyväksi ja turvalliseksi ympäristöksi toimia. Tällä on ollut suuri merkitys myös henkilökohtaiseen kehittymiseen eri arjenhallinnan osa-alueilla. Tutkimusaineistoni avulla pystyin siis vastaamaan esittämiini kysymyksiin. Kykenin muodostamaan kuvan osallistujien lähtötilanteesta ennen purjehdusta sekä hahmottamaan arjenhallintataitojen kehittymistä ja siihen vaikuttaneita tekijöitä. Seuraavaksi pohdin, miten saamani tulokset peilautuvat aikaisempiin tutkimuksiin.

Tutkimuksessani arjenhallinnan mallin fyysisen kodin ulottuvuudet ilmenivät varsin vähän. Tästä on pääteltävissä se, että arjenhallintataidoissa korostuu monenlaiset muut asiat, jotka liittyvät esimerkiksi vuorovaikutukseen, arjen mielekkyyteen ja turvallisuuden tunteeseen. Toisaalta on muistettava, että osallistujien asumistilanne oli sekä ennen että jälkeen varsin vakaa ja siihen oltiin tyytyväisiä. Fyysinen koti on tärkeä arjenhallinnan osa-alue, mutta yksinään se ei ole riittävä. Tiina Mäntyniemen (2017) tutkimus osoittaa, että pelkästään asumiseen liittyvät ongelmat ovat harvinaisia – usein asumisen tukea kaipaavilla ihmisillä

on ongelmia erilaisilla elämän osa-alueilla, joihin kuuluvat esimerkiksi ihmissuhdeongelmat, väkivalta, päihteet ja mielenterveysongelmat. Etenkin nuorilla päihde- ja mielenterveysongelmat saattavat tehdä arjesta haasteellista, jolloin pelkkä asunnon tarjoaminen ei riitä ratkaisuksi. (Mäntyniemi 2017.) Oma tutkimukseni osoittaa samankaltaisia viitteitä siitä, että fyysisen kodin lisäksi monet muut arjenhallinnan osa-alueet ovat merkityksellisiä.

Asunnottomuuden ennaltaehkäisyssä tulee kiinnittää erityistä huomiota riskitekijöihin, joiden tiedetään kasvattavan riskiä joutua asunnottomaksi jossain vaiheessa elämää (ks. esim. Fröjd ym 2012; Ruuskanen 2015; Kostiainen & Laakso 2015). Tässä tutkimuksessa olen osoittanut, että nuorilla esiintyi joitakin näistä riskitekijöistä ennen purjehdukselle osallistumista. Joukossa oli henkilöitä, joilla ei ollut jatkokoulutussuunnitelmia tai heillä oli koulunkäynnissä ongelmia. Osalla oli taustallaan päihdeongelmia tai ihmissuhdevaikeuksia. Tutkimuksen ajatuksena ei ollut Fröjdin ym. (2012) ja Ruuskasen (2015) tavoin tarkastella asunnottomaksi joutumisen riskitekijöitä, mutta kun peilataan tässä tutkimuksessa tehtyä nuorten lähtötilanteen kartoitusta heidän tutkimustensa riskitekijöihin, voidaan huomata yhteneväisyyksiä. Samoja tekijöitä esiintyy molemmissa tutkimuksissa. Tämä taas osoittaa, että Meriheimo-hanke on ollut oikeassa paikassa oikeaan aikaan – ennaltaehkäisemässä asunnottomuutta ja sen riskiä juuri sellaisten nuorten parissa, joilla näitä tiedettyjä riskitekijöitä on esiintynyt.

Tutkimustulokseni myötäilevät Neillin ja Diasin (2001) tutkimustuloksia seikkailukasvatuksen vaikutuksista nuorten aikuisten psyykkisen resilienssin kehitykseen. Neill ja Dias (2001) osoittivat tutkimuksellaan, että seikkailukasvatukselliseen Outward Bound -ohjelmaan osallistuneilla ja sen loppuun asti suorittaneilla psyykkinen sietokyky kasvoi. Tällä tarkoitetaan arkielämässä tarvittavaa kykyä sopeutua erilaisiin vastaantuleviin stressitekijöihin, joka taas on keskeinen osa omaa elämänhallintaa ja arjenhallintaa. Tutkimustulokset toivat ilmi saman merkittävän tekijän muutoksen taustalla, mitä oma tutkimuksenikin: ryhmän muodostaman sosiaalisen tuen. Tämä voidaan tulkita niin, että yhteisöllä on seikkailukasvatuksen tavoitteiden onnistumisen näkökulmasta erittäin merkittävä, ellei jopa kaikista merkittävin rooli. Sail trainingista koontia tehneet Schijf, Allison ja Von Wald (2017) tuovat ilmi, että sail training -ohjelmiin osallistuvat kokevat usein muutoksia sekä henkilökohtaisella että sosiaalisella tasolla. Tutkimukseni vahvistaa tätä havaintoa.

Tutkimustuloksieni luotettavuutta sekä tutkimukseni rajoitteita on kuitenkin pohdittava, ennen kuin voidaan tehdä lopullisia päätelmiä. Keskiössä olleet käsitteet elämänhallinta ja arjenhallinta ovat olleet haastavia tutkimuksellisessa mielessä. Vaikka tutkimuksessa käytettävät käsitteet ovat määritelty tutkimuksen viitekehyksessä ja aineistoa on tarkasteltu juuri näiden määritelmien avulla, on tulosten tarkastelussa muistettava tulkinnanvaraisuus. Yleisellä tasolla tarkasteltuna elämänhallinta ja arjenhallinta ovat konsepteja, jotka perustuvat vahvasti subjektiivisuuteen. Joku voi kokea tietyssä tilanteessa arjenhallintataitonsa täysin riittäviksi, kun taas toinen samankaltaisessa tilanteessa kokee olevansa vailla näitä taitoja. Konsepti myös elää koko ajan: kyse on loppupelissä ihmisen omasta kokemuksesta, joka rakentuu pienistä palasista, kuten ympäröivistä tapahtumista, omista tunnetiloista ja muista ihmisistä. Myös tutkimukseni tuloksissa esiintynyt voimaantumisen on tämäntyyppinen konsepti, joka ei ole pysyvä tila, vaan voi muuttua lyhyessäkin ajassa. Tämä on myös yksi Siitosen (1999, 164) kuvaamista voimaantumisen premisseistä. Näiden asioiden tulkitsemisen ja johtopäätöksien vetämisen kanssa on siksi oltava varovainen. Toisaalta tarkoitukseni ei ole ollut ikään kuin määritellä arjenhallinnan tasoa riittäväksi tai riittämättömäksi, eikä hyväksi tai huonoksi. Sen sijaan olen pyrkinyt hahmottamaan miten arjenhallinnan mallin eri osa-alueet esiintyvät nuorten vastauksissa, miten niitä voidaan tulkita ja miten nuo taidot voidaan nähdä kehittyneen. Olen myös esittänyt pohdintaa eri osa-alueiden suhteesta toisiinsa nähden.

Olen tässä tutkimuksessa tarkastellut varsin pientä joukkoa nuoria, jotka ovat osallistuneet Meriheimo-hankkeen purjehduksille kesällä 2018. Tulkintojen perusteella ei voida yleistää, että tekemäni johtopäätökset pätsivät kaikkiin vuoden 2018 purjehduksille osallistuneisiin tai jopa kaikkiin meriheimolaisiin, saati sitten yleisemmin nuoriin, jotka jollain tapaa voidaan mieltää asunnottomuuden uhatta olevaksi. Tutkimusaineistonani toimivissa lomakkeissa esiintyi myös tyhjiä vastauksia, joka täytyy ottaa tulkinnoissa huomioon. Tietoa siitä, miksi osa nuorista on jättänyt joihinkin kysymyksiin vastaamatta, ei minulla ole. Tämä on lomakekyselyn heikkous, sillä kysymystä ei voida selventää jälkikäteen eikä vastaajalla ole samanlaista painetta vastata kysymykseen mitä esimerkiksi haastattelussa olisi (Abbott & McKinney 2013, 210; Tuomi & Sarajärvi 2018, 63). Tutkijana olen voinut ainoastaan arvuutella, mistä syystä vastaus on jäänyt antamatta; oliko kyseessä tahallinen vastaamatta jättäminen vai kenties vahinko, tai oliko vastaajalla mitään sanottavaa kysymykseen vai tuntuiko se jopa liian henkilökohtaiselta. Tämän ongelman vuoksi tutkimuksen

toteuttaminen esimerkiksi haastattelumenetelmin olisi voinut tuottaa luotettavampaa ja yksityiskohtaisempaa tietoa.

Tutkimustulosten arvioinnissa täytyy myös ottaa huomioon, että aineiston vastaajat ovat jo lähtökohtaisesti valikoituneita. Seurantakyselyyn vastaaminen on ollut vapaaehtoista, jonka myötä vastaajista rajautuu ulkopuolelle esimerkiksi nuoret, jotka eivät ole halunneet tai jaksaneet vastata kyselyyn tai ovat ensin ohittaneet sen ja sittemmin unohtaneet. Vastaamatta jättäneiden joukossa voi olla myös esimerkiksi lukihäiriöisiä tai äidinkielenään jotain muuta kuin suomea puhuvia, jolloin kyselyyn vastaaminen kirjallisesti on lähtökohtaisesti haasteellisempaa. Toisaalta voidaan ajatella, että kyselyyn ovat herkemmin vastanneet ne henkilöt, jotka ovat saaneet Meriheimosta positiivisia kokemuksia. Tällöin nämä kokemukset korostuvat myös tutkimuksen tuloksissa. Tarkoitukseni on tällä pohdinnalla osoittaa, että aineistoni on todellisuudessa varsin rajallinen kuvaus siitä nuorten aikuisten joukosta, jotka ovat osallistuneet Meriheimo-hankkeen purjehduksille. Olen pyrkinyt mahdollisimman tarkkaan pohdintaan juuri tällä käytettävissä olevalla aineistolla ja tehnyt tulkintani sen perusteella. Tutkimuksen tulokset tulee kuitenkin asettaa oikeaan mittakaavaan eli ymmärtää ne ikään kuin viitteinä siitä, mikä vaikutus Meriheimopurjehduksilla voi olla nuorten arjenhallintataitojen kehitykseen. Sen toteaminen, että arjenhallintataidot ovat varmasti kehittyneet purjehduksen myötä, vaatisi pitkäaikaista seuranta- ja yksilötason tarkastelua, jotta todellinen yhteys näiden välillä voitaisiin todentaa.

Vesa Puuronen (2006, 265) toteaa, että nuoria ja nuorisoa tarkastelevissa tutkimuksissa saadut tulokset kertovat usein enemmän tutkijoiden omista tulkinnoista kuin nuorten todellisista näkemyksistä ja omista ajatuksista. Tämä on ollut yhtenä haasteena myös omassa tutkimuksessani ja olen pyrkinyt kiinnittämään siihen huomiota tutkimusprosessin aikana. Olen pyrkinyt avoimuuteen esimerkiksi esittämällä tulkintojeni rinnalle sitaatteja aineistosta. Myös Kivelä ja Lempinen (2009, 16–17) huomioivat arjenhallinnan mallin käytössä ja sen avulla tehtävissä tulkinnoissa esiintyvän mahdollisen ristiriidan nuorten ja asiantuntijan välillä. Heidän mukaansa keskeistä onkin, että nuori itse tekee reflektiota omasta toiminnastaan ja osaamisestaan, jolloin näitä näkemyksiä voidaan peilata asiantuntijoiden tekemiin havaintoihin tai viranomaisten asettamiin odotuksiin. Siksi tulevaisuuden tutkimuksissa keskeistä olisikin kiinnittää huomiota enenevässä määrin nuorten osallistumiseen esimerkiksi kanssatutkijoina.

Elämänhallinnan ja arjenhallinnan teemojen tarkastelu osallistavien tutkimusmenetelmin tarjoaisi mahdollisuuden päästä lähemmäs nuorten subjektiivisia kokemuksia kyseisistä asioista. Osallistavilla menetelmillä nuoret pääsisivät itse määrittelemään, mitä osia elämänhallintaan tai arjenhallintaan kuuluu ja mitkä ovat olennaiset osat tutkimuksen kannalta sekä mihin teemoihin tai osa-alueisiin tulisi tutustua lisää. Tekemäni tutkimuksen voisi myös toteuttaa niin, että tarkastelussa olisi yksilötasolla tapahtuneet muutokset tai kehitys. Tässä tutkimuksessa havaintoja tehtiin ryhmätasolla. Voidaan kuitenkin nähdä, että käytössä olevillani resursseilla tehty tutkimukseni on eräänlainen osoitus siitä, arjenhallinnan kehittäminen seikkailukasvatuksen ja sail training -menetelmän avulla voi olla mahdollista ja että riskitekijöiden esiintymisestä huolimatta lyhyelläkin toiminnalla voidaan edistää nuorten mahdollisuuksia rakentaa itselleen mielekäs, omannäköinen tulevaisuus ja niin sanotusti parempi arki.

Loppujen lopuksi tutkimukseni tarkoituksena ei ole ollut tehdä yleistyksiä, vaan tutkimukseni toimii ikään kuin pienen palan kuvauksena laajemmasta ilmiöstä (ks. Alasuutari (2011, 66–67)). Tällaisen laadullisen tutkimuksen tuottama tieto on merkityksellistä, kun tavoitteena on rakentaa syvempi ymmärrys jostakin ilmiöstä. Tekemäni tutkimus tarjoaa siten hyödyllistä tietoa esimerkiksi Meriheimo-hankkeen työntekijöille ja kehittäjille sekä yleisemmin seikkailukasvatuksellista toimintaa harjoittaville tahoille. Tutkimus voidaan nähdä myös osana laajempaa asunnottomuuden ennaltaehkäisyyn kytkeytyvien tutkimusten kirjoa, jolloin tähän aiheeseen perehtyvälle työntekijälle voi tarjota uusia näkökulmia.

Kuten olen tutkimukseni kirjallisuusosiossa tuonut ilmi, nuoruus elämänvaiheena sisältää paljon erilaisia muuttujia, jotka voivat herkästi aiheuttaa erityyppistä stressiä omaan arkeen. On huomioitava, että nuoret tarvitsevat tukea tässä elämäntilanteessa. Tätä tukea voidaan osoittaa esimerkiksi tarjoamalla turvallisia yhteisöllisyyden ja osallisuuden tiloja. Ensiarvoisena voidaan nähdä myös nuorten harrastamisen eli itsensä toteuttamisen mahdollistaminen. Se, että nuori pääsee toteuttamaan itseään mielekkäällä tavalla, lisää itseluottamusta ja uskoa omaan kykyihinsä. Yhteiskuntapoliittisilla keinoilla voidaan vaikuttaa näihin mahdollisuuksiin esimerkiksi tarjoamalla nuorille yhtäläiset mahdollisuudet päästä harrastusten ja myös koulutuksen ja työn pariin. Ongelmien sukupolvisuuden vuoksi tärkeää on huomioida eriarvoistavat tekijät jo varhaisessa vaiheessa ja puuttua niihin. Tämä vaatii osaltaan myös laajempaa arvojen muutosta, jotta yhteiskunnallisten rakenteiden vaikutus ymmärretään, eikä siten yksittäisen nuoren harteille kasaudu kohtuuttoman suuri paine.

LÄHTEET

Abbott, M. & McKinney, J. (2013). Understanding and applying research design. Hoboken: John Wiley & Sons, Inc.

Alasuutari, P. (2011). Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.

Alppivuori, K. (2018). Koontia asunnottomuutta käsittelevistä tutkimuksista, artikkeleista ja toimenpideohjelmista – julkaisujen sisältöä ja tuloksia. Saatavilla <<https://asuntoensin.fi/assets/files/2018/10/ASUNNOTTOMUUSTUTKIMUSKOONTI-2018-Alppivuori.pdf>>, luettu 16.10.2019.

ARA – Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. (2020). Asunnottomat 2019. Selvitys 2/2020. Saatavilla <[https://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Tilastot_ja_selvitykset/Asunnottomuus/Asunnottomat_2019\(54960\)](https://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Tilastot_ja_selvitykset/Asunnottomuus/Asunnottomat_2019(54960))>, luettu 25.3.2020.

ARA – Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. (2018). Asunnottomat 2017. Selvitys 2/2018. Saatavilla <[https://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Tilastot_ja_selvitykset/Asunnottomuus/Asunnottomat_2017\(46192\)](https://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Tilastot_ja_selvitykset/Asunnottomuus/Asunnottomat_2017(46192))>, luettu 21.10.2019.

Asunto Ensin -sivusto. (2018a). Asunto ensin. Saatavilla <<https://asuntoensin.fi/tietoa/asunto-ensin/>>, viitattu 8.10.2019.

Asunto Ensin -sivusto. (2018b). AUNE-hankkeet <<https://asuntoensin.fi/ohjelma/asunnottomuuden-ennaltaehkaisyn-toimenpideohjelma-2016-2019/ohjelmaa-toteuttavat-hankkeet/>>, viitattu 5.2.2020.

Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Euroopan neuvosto. (2016). Perspectives on youth. Healthy Europe: Confidence and Uncertainty for Young People in Contemporary Europe. Chapter 5: Youth transitions: chances and choices – Global demographic and social challenges. *E-kirja*. Saatavilla <<http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.jyu.fi/ehost/detail/detail?vid=0&sid=9400133e-d050-4674-843b-81526f433b0f%40pdc-v-sessmgr03&bdata=JnNpdGU9ZWwhvc3QtbG12ZQ%3d%3d#AN=1800288&db=nlebk>>, luettu 20.1.2020.

Euroopan unioni. (2019). EU legislation on the 2021 population and housing censuses. Explanatory notes. 2019 edition. Eurostat. Saatavilla <<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/9670557/KS-GQ-18-010-EN-N.pdf/c3df7fcb-f134-4398-94c8-4be0b7ec0494>>, luettu 25.3.2020

Fredriksson, P. (2018). Modernin asunnottomuuspolitiikan synty. Teoksessa Fredriksson, P. (toim.): Yömajasta omaan asuntoon. Suomalaisen asunnottomuuspolitiikan murros. Helsinki: Into Kustannus Oy, 73–90.

Fredriksson, P. & Kaakinen, J. (2018). Asunto ensin -politiikan läpimurto. Teoksessa Fredriksson, P. (toim.): Yömajasta omaan asuntoon. Suomalaisen asunnottomuuspolitiikan murros. Helsinki: Into Kustannus Oy, 113–133.

Fröjd, S., Marttunen, M. & Kaltiala-Heino, R. (2012). Nuorten aikuisten asunnottomuutta ennustavat tekijät peruskoulun viimeisellä luokalla. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 49, 232–246. Saatavilla <<https://researchportal.helsinki.fi/publications/nuorten-aikuisten-asunnottomuutta-ennustavat-tekij%C3%A4t-peruskoulun->>, luettu 14.10.2019.

Granfelt, R. (1998). *Kertomuksia naisten kodittomuudesta*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Heikkilä, T. (2014). *Tilastollinen tutkimus*. Helsinki: Edita.

Helve, H. (2002). *Arvot, muutos ja nuoret*. Helsinki: Gaudeamus.

Holdsworth, C. & Morgan, D. (2005). *Transitions in Context. Leaving Home, Independence and Adulthood*. New York: Open University Press. McGraw-Hill Education.

Jokinen, K. (2014). Nykynuoret ja siirtymät aikuisuuteen. Teoksessa Vehkalahti, K. & L. Suurpää (toim.): *Monitieteisiä näkökulmia nuoruuteen eilen ja tänään*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 250–271.

Kaasalainen, H. (2020). *Henkilökohtainen tiedonanto: puhelinkeskustelu Meriheimon projektipäällikön kanssa* 28.4.2020.

Karjalainen, J. (2018). Asunnottomuus oli 1950-luvun sosiaalihuollolle alkoholi- ja irtolaiskysymys. Teoksessa Fredriksson, P. (toim.): *Yömajasta omaan asuntoon. Suomalaisen asunnottomuuspolitiikan murros*. Helsinki: Into Kustannus Oy, 45–58.

Karppinen, J. (2020). Varmista asumisen turva! Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelman (AUNE) loppuraportti. 2016–2019. Asunto ensin. Saatavilla <<https://asuntoensin.fi/assets/files/2020/01/AUNE-ohjelman-loppuraportti-Karppinen-Kehitt%C3%A4misosuuskunta-Avainv%C3%A4ki.pdf>>, luettu 24.4.2020.

Karppinen, J. (2018). Varmista asumisen turva! Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelman (AUNE) väliraportti. 2016–2017. Asunto ensin. Saatavilla <<https://asuntoensin.fi/assets/files/2018/06/AUNE-v%C3%A4liraportti-29.5.2018.pdf>>, luettu 21.10.2019.

Karppinen, S. (2007). Elämäksestä kokemukseen ja oppimiseen. Teoksessa Karppinen, S. & T. Latomaa (toim.): *Seikkaillen elämyksiä. Seikkailukasvatuksen teoriaa ja sovelluksia*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 75–98.

Kivelä, V. & Lempinen, J. (2009). *Arki Hallintaan. Nuorten ryhmätoiminnan ohjaaminen*. 2. painos. Turku: KOTA – Lasten ja nuorten hyvinvointi ry 2009. Saatavilla <http://www.kota.fi/wp-content/uploads/KOTA-AHM_book_press-toinen-painos.pdf>, luettu 17.10.2019.

Korpela, E. & Koskela, M. (2019). Nuorten kokemuksia osallisuudesta Meriheimo – Nuorten oma väylä! -purjehduksella. Opinnäytetyö. Laurea-ammattikorkeakoulu. Saatavilla <<https://ysaatio.fi/assets/files/2019/12/Opinna%CC%88ytetyo%CC%88-KorpelaKoskela.pdf>>, luettu 29.3.2020.

Korvela, P. & Nordlund, A. (2016). Nuorten arjen rytmit ja perhe. Julkaisussa Myllyniemi, S. (toim.): *Arjen jäljillä: nuorisobarometri 2015*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, 193–206. Saatavilla <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2016/01/Nuorisobarometri_2015_ISSUU.pdf>, luettu 5.11.2019.

- Kostiainen, E. & Laakso, S. (2015). Helsinkiläisten asunnottomuuspolut. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen raportteja 1/2015. Lahti: Asumisten rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA). Saatavilla <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/153533/ARARA1_2015_Helsinkilaisten_a_sunnottomuuspolut.pdf?sequence=3&isAllowed=y>, luettu 16.10.2019.
- Kuula, A. (2011). Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. 2. painos. Tampere: Vastapaino.
- Kuusi, P. (1961). 60-luvun sosiaalipolitiikka. Porvoo: WSOY.
- Lahtinen, H. (2012). Helsinkiläisten lapsiperheiden kokemuksia asunnottomuudesta. Pro gradu -tutkielma. Lapin yliopisto. Saatavilla <<https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/61457/Lahtinen.Henna.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>, luettu 10.10.2019.
- Lehtonen, L. & Salonen, J. (2008). Asunnottomuuden monet kasvot. Suomen ympäristö 3. Helsinki: Ympäristöministeriö.
- Lempinen, J. (2007). Seikkailukasvatuksella arjen hallintaan. Teoksessa Karppinen, S. & T. Latomaa (toim.): Seikkaillen elämyksiä. Seikkailukasvatuksen teoriaa ja sovelluksia. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 139–152.
- Mahlakaarto, S. (2010). Subjektiksi työssä. Identiteettiä rakentamassa voimaantumisen kehitysohjelmassa. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Saatavilla <<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/24957/1/9789513939922.pdf>>, luettu 20.3.2020.
- Marttila, M. (2016). Elämys- ja seikkailupedagoginen luontoliikunta opetussuunnitelman toteutuksessa: etnografinen tutkimus. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. Saatavilla <<https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/49593>>, luettu 14.11.2019.
- Mäntyniemi, T. (2017). Tuetun asumisen tarpeessa olevien asiakkaiden sosiaaliset ongelmat ja tuen tarve. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. Saatavilla <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/193539/Mantyniemi_sosiaalityo.pdf?sequence=2>, luettu 18.10.2019.
- Neill, J. & Dias, K. (2001). Adventure education and resilience: The double-edged sword. *Journal of Adventure Education & Outdoor Learning* 1:2, 35–42. Saatavilla <<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14729670185200061?src=recsys>>, luettu 3.3.2020.
- Nimi Ovesa -raportti. (2007). Ympäristöministeriö. Saatavilla <https://asuntoensin.fi/assets/files/2016/09/nimi_ovessa-raportti.pdf>, luettu 27.11.2019.
- Nivala, E. & Rynänen, S. (2019). Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Helsinki: Gaudeamus.
- Nuorisoasuntoliitto. (2019). Onko nuorten asunnottomuus tullut jäädäkseen? Nuorisoasuntoliiton artikkeli 17.10.2019. Saatavilla <http://nal.fi/onko_nuorten_asunnottomuus_tullut_jaadakseen/>, luettu 27.2.2020.

- Nuorisoasuntoliitto. (2016). Olisinpa kotona. Nuorten asunnottomuuden ennaltaehkäisyhankkeen (2012–2015) tuotokset ja opit. Nuorisoasuntoliitto. Saatavilla <http://nal.fi/wp-content/uploads/2019/09/NAL_Olispina_kotona_p%C3%A4%C3%A4t%C3%B6sjulkaisu_E-versio.pdf> luettu 10.10.2019.
- Myllyniemi, S. (2016). Tilasto-osio. Teoksessa Myllyniemi, S. (toim.): Arjen jäljillä: nuorisobarometri 2015. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, 9–114. Saatavilla <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2016/01/Nuorisobarometri_2015_ISSUU.pdf>, luettu 22.4.2020.
- OECD. (2020). Better data and policies to fight homelessness in the OECD. Policy Brief on Affordable Housing. Paris: OECD. Saatavilla <<http://www.oecd.org/social/soc/homelessness-policy-brief-2020.pdf>>, luettu 2.4.2020.
- Puuronen, V. (2006). Nuorisotutkimus. Luku 9: Nuorisotutkimuksen haasteita. Tampere: Vastapaino.
- Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelma 10.12.2019. (2019). Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Helsinki: Valtioneuvoston julkaisuja 2019:31. Saatavilla <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161931/VN_2019_31.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, luettu 1.4.2020.
- Raijas, A. (2011). Arjen hyvinvointi. Teoksessa Saari, J. (toim.): Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus, 243–263.
- Riihinen, S. (2013). Päämääränä elämänhallinta. Teoksessa Tuhkunen, A. & P. Rannisto (toim.): Elämänhallintaa kuntayhteisössä. Kuntaliiton verkkojulkaisu. Helsinki: Suomen Kuntaliitto, 28–44. Saatavilla <http://shop.kuntaliitto.fi/product_details.php?p=2827>, luettu 5.11.2019.
- Roos, J.P. (1987). Suomalainen elämä. Tutkimus tavallisten suomalaisten elämäkerroista. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Ruuskanen, P. (2015). Asunnottomuuteen yhteydessä olevat kasvuolosuhteet ja yksilölliset tekijät lapsuudessa ja nuoruudessa. Pro gradu -tutkielma. Itä-Suomen yliopisto. Saatavilla <http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20150312/urn_nbn_fi_uef-20150312.pdf>, luettu 16.10.2019.
- Sail Training International. (2020). FAQs. What is sail training? Saatavilla <<https://sailtraininginternational.org/faqs/>>, luettu 7.4.2020.
- Salmela-Aro, K. & Tuominen-Soini, H. (2013). Koulu-uupumuksesta innostukseen? Teoksessa Reivinen, J. & L. Vähäkylä (toim.): Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Helsinki: Gaudeamus, 165–172.
- Schijf, M., Allison, P. & Von Wald, K. (2017). Sail Training: A Systematic Review. Journal of Outdoor Recreation, Education, and Leadership 9:2, 167–180. Saatavilla <<http://web.b.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=0&sid=26abb412-838b-49c8-a3e8-73c471fbc719%40pdc-v-sessmgr04&bdata=JnNpdGU9ZWhvc3QtG12ZQ%3d%3d#AN=123677980&db=s3h>>, luettu 4.3.2020.

- Seppänen-Järvelä, R., Åkerblad, L. & Haapakoski, K. (2019). Monimenetelmällisen tutkimuksen integroivat strategiat. *Yhteiskuntapolitiikka* 84:3, 332–339. Saatavilla <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138276/YP1903_Seppanen-Jarvelaym.pdf?sequence=2&isAllowed=y>, luettu 24.4.2020.
- Siitonen, J. (1999). Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Väitöskirja. Oulun opettajankoulutuslaitos. Oulun yliopisto. Saatavilla <<http://jultika.oulu.fi/files/isbn951425340X.pdf>>, luettu 20.3.2020.
- Silvasti, T. (2014). Sisällönanalyysi. Teoksessa Massa, I. (toim.): Polkuja yhteiskuntatieteelliseen ympäristötutkimukseen. Helsinki: Gaudeamus, 33–48.
- Skogström, H. (2019). Tapaustutkimus sosiaalisen osallisuuden merkityksistä seikkailupurjehduksia järjestävässä Meriheimo-hankkeessa. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Saatavilla <https://ysaatio.fi/assets/files/2019/12/Skogstrom_Hanna_Pro_gradu_2019.pdf>, luettu 31.3.2020.
- STAF Suomen Purjelaivasäätiö. (2020). Nuorisotoiminta. Saatavilla <<http://www.staf.fi/Toiminta/Nuorisotoiminta>>, luettu 7.4.2020.
- Sutinen, P. (2007). Seikkailukasvatus – ihmelääke ongelmiin? Teoksessa Karppinen, S. & T. Latomaa (toim.): Seikkaillen elämyksiä. Seikkailukasvatuksen teoriaa ja sovelluksia. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 153–160.
- Särkinen, R. & Tiilikainen, E. (2018). Kokemusasiantuntijuuden ja vertaisohjaamisen toimintamallin kehittäminen kuntouttavaan purjehdustoimintaan. Opinnäytetyö. Laurea-ammattikorkeakoulu. Saatavilla <<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/142196/ONT%20Sarkinen%20ja%20Tiilikainen%202018.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>, luettu 31.3.2020.
- Temisevä, L. (2016). Elämyksiä saaristomerellä. Kartoitus osallistujien kokemuksista Y-Säätiön purjehdukselta 2016. Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Saatavilla <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/117628/Temiseva_Lilli.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, luettu 31.3.2020.
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tyrkkö, A. (1991). Nuorten asuminen. Teoksessa Lähteenmaa, J. & L. Siurala (toim.): Nuoret ja muutos. Helsinki: Tilastokeskus, 132–136.
- Vilka, H. (2007). Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Saatavilla <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/98723/Tutki-ja-mittaa_2007.pdf>, luettu 23.3.2020.
- Woodman, D. & Wyn, J. (2015). Youth and generation: rethinking change and inequality in the lives of young people. London: SAGE Publications.
- Ympäristöministeriö. (2019). Asunnottomuusohjelmien arviointi. Ohjelmista asunnottomuustyön vakiinnuttamiseen. Ympäristöministeriön julkaisuja 2019:11. Helsinki: Ympäristöministeriö. Saatavilla <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161686/YM_11_2019_Asunnottomuusohjelmien%20arviointi.pdf?sequence=1>, luettu 21.10.2019.

Ympäristöministeriö. (2015). Nuorten asunnottomuuden vähentämistä valmistelevan työryhmän toimenpide-esitykset. Saatavilla <[https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Asuminen/Tyoryhma_nuorten_asunnottomuuden_ehkaisy\(33149\)](https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Asuminen/Tyoryhma_nuorten_asunnottomuuden_ehkaisy(33149))>, luettu 31.3.2020.

Y-Säätiö. (2017). The Home of Your Own. Y-Säätiö: Helsinki. Saatavilla <https://ysaatio.fi/assets/files/2018/01/A_Home_of_Your_Own_lowres_spreads.pdf>, luettu 14.10.2019.

Y-Säätiö. (2018). Nuoret purjehtimalla kiinni itsenäiseen elämään. Tiedote 16.5.2018. Saatavilla <<https://www.sttinfo.fi/tiedote/nuoret-purjehtimalla-kiinni-itsenaiseen-elamaan?publisherId=66495184&releaseId=67865579>>, luettu 7.4.2020.

Y-Säätiö. (2019a). Purjehduksista uutta voimaa nuorten arkeen. Tiedote 11.3.2019. Saatavilla <<https://www.sttinfo.fi/tiedote/purjehduksista-uutta-voimaa-nuorten-arkeen?publisherId=66495184&releaseId=69853722>>, luettu 7.4.2020.

Y-Säätiö. (2019b). ”Aloin miettiä, olenko mä sittenkin iloinen ihminen”. Uutinen 19.6.2019. Saatavilla <<https://ysaatio.fi/aloin-miettia-olenko-ma-sittenkin-iloinen-ihminen>>, luettu 7.4.2020.

Y-Säätiö. (2020). Meriheimo. Nuorten oma väylä! Hankkeen sivusto. Saatavilla <<https://ysaatio.fi/y-saatio/hankkeet/meriheimo>>, luettu 5.2.2020.